

Line Bragstad

Hvordan trekker man grenser i gråsoner?

Unge menneskers refleksjoner om akseptabel og uakseptabel seksuell og seksualisert atferd

Hovedoppgave i Profesjonsstudiet i psykologi

Veileder: Britt-Marie Drottz Sjøberg

Mai 2019

Line Bragstad

Hvordan trekker man grenser i gråsoner?

Unge menneskers refleksjoner om akseptabel og uakseptabel seksuell og seksualisert atferd

Hovedoppgave i Profesjonsstudiet i psykologi
Veileder: Britt-Marie Drottz Sjøberg
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for psykologi

Forord

Forfatteren av denne oppgaven er ansvarlig for utvikling av problemstilling, rekruttering av deltakere, gjennomføring av intervju og analysing av datamaterialet. Professor Britt-Marie Drottz Sjöberg har veiledet arbeidet. Forskning og problemstilling er uavhengig arbeid uten tilknytning til andre forskningsprosjekt.

#metoo sveipet over landet og igangsatte debatt både i private og offentlige rom. Selv om det er tidlig å si så mye om den vedvarende «effekten» eller ringvirkningene av #metoo er det spennende å ta en nåtidssjekk på hvordan unge mennesker reflekterer rundt tematikken. Kanskje er dette feltet et av de mange der psykologisk kunnskap kan bidra til økt forståelse og kunnskap for et samfunn på jakt etter endring og svar.

En stor takk til veileder Britt-Marie for kritiske spørsmål, gode råd og stor tålmodighet. Takk til deltakerne som gjorde gjennomføringen av prosjektet mulig – takk for at dere turte å sette ord på noe mange kanskje kvier seg for å snakke om.

Takk til Hallvar for ubetinget støtte og motivasjonshjelp. Takk til venner som har tatt i mot frustrasjon i perioder prosessen har gått trått. Jeg jubler for å omsider ha kommet i mål og ser fram til å gyve løs på yrkeslivet.

*Line Bragstad
Trondheim, mai 2019*

Sammendrag

Denne oppgaven ønsket å belyse hvordan unge mennesker skiller mellom akseptabel og uakseptabel seksuell eller seksualisert atferd. I kjølvannet av #metoo ble det fokus på grensedragningen mellom akseptabel og uakseptabel seksuell/seksualisert atferd. Hvorav fenomenet tidligere i hovedsak har blitt belyst gjennom forskning på seksuell trakassering på arbeidsplassen søker denne oppgaven å favne bredere og også inkludere akseptabel atferd og gråsonen mellom uakseptabel og akseptabel seksuell/seksualisert atferd. Oppgaven undersøker spesifikt hvordan unge mennesker reflekterer over og skiller mellom disse ytterpunktene fordi det kan tenkes at unge mennesker er mer formbare enn eldre. Sju informanter tidlig i tjuårene ble intervjuet og datamaterialet analysert ved hjelp av tematisk analyse. Et hovedfunn er at informantene, spesielt de kvinnelige, vektlegger intensjonen bak atferden mer enn selve atferden. Videre kommer det fram at bevisstheten på språklige nyanser mellom «seksuell» og «seksualisert» er svak. Informantene beskriver en ønsket tilnærming der atferden er trinnvis og partene er sensitive for hverandres signaler. Disse funn diskuteres i lys av teorier om blant annet sosial persepsjon, mentalisering, sosial påvirkning samt samfunnsstrukturer og underliggende tendenser slik som kjønnsrolleforventninger og likestilling.

Innholdsfortegnelse

1. INTRODUKSJON OG SENTRALE TEORETISKE PERSPEKTIVER.....	1
1.1 DET HANDLER OM SPRÅK.....	2
1.2 DET HANDLER OM SEKSUELL TRAKASSERING	3
1.3 DET HANDLER OM KJØNN	5
1.4 DET HANDLER OM SOSIAL PERSEPSJON OG KOGNISJON	8
1.5 DET HANDLER OM INTENSJON OG MENING	12
1.6 DET HANDLER OM SOSIAL PÅVIRKNING	13
1.7 SAMMENDRAG OG FRAMVEKST AV PROBLEMSTILLING	16
2. METODE	17
2.1 PROBLEMSTILLING OG METODOLOGISK TILNÆRMING.....	17
2.1.1 <i>Tematisk analyse.</i>	17
2.2 DESIGN: DELTAKERE OG REKRUTTERING.....	17
2.2.1 <i>Deltakere.</i>	17
2.2.2 <i>Rekruttering.</i>	18
2.3 ETISKE HENSYN	18
2.4 UTFORMING AV DATAINNSAMLINGSVERKTØY	19
2.4.1 <i>Selvrapporteringsskjema.</i>	19
2.4.2 <i>Intervjuguide.</i>	20
2.5 GJENNOMFØRING AV DATAINNSAMLING	20
2.5.1 <i>Selvrapporteringsskjema.</i>	20
2.5.2 <i>Intervju.</i>	20
2.6 ANALYSERING AV DATAMATERIALET	21
2.6.1 <i>Bearbeiding av selvrapporteringsskjema.</i>	21
2.6.2 <i>Transkripsjon av intervjuer.</i>	21
2.6.3 <i>Analysering av intervjuer.</i>	21
3. RESULTATER.....	24
3.1 HVORDAN BESKRIVER DELTAKERNE SEG SELV?	24
3.2 HVA HANDLER DETTE OM – AVGRENSNINGER.....	25
3.2.1 <i>Seksuell vs. seksualisert – er det så nøye da?</i>	25
3.2.2 <i>Hensikten og intensjonen bak atferden.</i>	26
3.2.3 <i>«Grensen oppstår i det man bryter den».</i>	26
3.3 HVEM HAR ANSVARET FOR DET SOM SKJER?.....	28

3.3.1 Lese signaler.....	28
3.3.2 Hva skjedde egentlig?	30
3.3.3 Samfunnets rolle.....	33
3.4 GRUNNLAG FOR SAMSPILL.....	34
3.4.1 Sosiale situasjoner.....	34
3.4.2 «Samtykke» er flytende, gå trinnvis fram og respekter meg.	36
3.4.3 Hvordan håndtere?	39
3.4.4 Perspektiv, erfaringer og forventninger.....	40
3.5 OPPSUMMERING AV RESULTATER	44
4. DISKUSJON.....	45
4.1 SPESIFIKK ATFERD ELLER INTENSJON OG HENSIKT?	45
4.2 GRENSEN	45
4.3 KAUSALITET OG SKYLD.....	46
4.4 KJØNN, KJØNSROLLER OG SEXISME	47
4.5 NØRMER.....	48
4.6 KONSEKVENSER OG RISIKO	48
4.7 KONSISTENS	49
4.8 ØNSKET ATFERD OG TILNÆRMING	50
4.9 #METOO, SAMFUNN OG LOVGIVNING.....	50
4.10 KRITIKK OG KOMMENTARER ANGÅENDE GENERALISERBARHET	52
5. KONKLUSJON.....	53
REFERANSER.....	55
VEDLEGG.....	65
<i>VEDLEGG A: INTERVJUGUIDE</i>	<i>65</i>
<i>VEDLEGG B: SELVBESKRIVELSESSKJEMA</i>	<i>69</i>
<i>VEDLEGG C: SITUASJONSSKJEMA.....</i>	<i>70</i>
<i>VEDLEGG D: REKRUTTERINGSOPPSLAG</i>	<i>71</i>
<i>VEDLEGG E: INFORMASJONSSKRIV GJENNOMFØRING</i>	<i>72</i>
<i>VEDLEGG F: SPØRSMÅL TIL EVENTUELL FOKUSGRUPPE</i>	<i>73</i>
<i>VEDLEGG G: PROSJEKTBEKRIVELSE VEDLAGT SØKNAD TIL NSD</i>	<i>74</i>
<i>VEDLEGG H: ANTALL RESPONSER PER ALTERNATIV SITUASJONSSKJEMA</i>	<i>77</i>

1. Introduksjon og Sentrale Teoretiske Perspektiver

Denne hovedoppgaven er inspirert av #metoo-kampanjen og påfølgende offentlige debatt. Begrepet «metoo» ble introdusert av en amerikansk aktivist allerede i 2016, den gang for å øke fokus på forekomsten av seksuelt misbruk og trakassering av unge, svarte kvinner i lavere økonomiske samfunnslag. I oktober 2017, med bakgrunn i avsløringene av en Hollywood-filmprodusents utbredte trakassering og overgrep, ble emneknaggen #metoo introdusert og initiert av en skuespiller med oppfordring til alle kvinner som har opplevd seksuell trakassering eller overgrep om å bruke emneknaggen i sosiale medier. Emneknaggen ble i løpet av det første døgnet brukt av over en halv million mennesker. Fenomenet nådde kjapt også Norge, og i løpet av et års tid hadde norske medier publisert over 15 000 artikler og innslag relatert til #metoo (Orgeret, 2019).

#metoo-kampanjen mobiliserte bredt og fremstår unik i vår samtid. Konsekvensen av #metoo har blitt ikke bare økt fokus på atferd, men også at flere mektige personer har måtte gå fra vervene og rollene sine. Det har ikke nødvendigvis vært så mange juridiske sanksjoner som følge av avsløringer gjennom #metoo, men de sosiale sanksjonene har vært omfattende.

Fascinasjonen for hvordan man som følge av denne kampanjen forsøker finne en forståelse og middelvei for hva vi som samfunn og individer skal akseptere av atferd – og at det oppleves som så vanskelig å faktisk bli enige – var hovedmotivasjon for å forsøke undersøke aspekter ved dette. Det vil alltid være forskjeller og ulikheter mellom individer og kulturer når det gjelder spesifikt hva akseptabel atferd er og det vil trolig alltid oppstå situasjoner der det er uenighet om hva som er riktig forståelse av det som har skjedd. Likevel har det tilsynelatende vært en slags drivkraft i kjølvannet av #metoo til å få ryddet opp og avklart noen grenser en gang for alle. Hvorvidt holdninger og normer faktisk har blitt endret som følge av #metoo er et spørsmål man trolig må la det gå litt mer tid før man kan ha et godt svar på. Tradisjonelt sett har forskning dessverre vist at avstanden fra holdning til atferd kan være stor – det er ikke nødvendigvis slik at atferden endres bare man endrer holdninger (Svartdal, 2018).

Kjønn og makt har vært sentrale elementer i #metoo-kampanjen (Sletteland & Helseth, 2018). Kampanjen har også i stor grad, spesielt i Norge, vært profesjonsorientert der flere profesjoner har benyttet hver sin #, eksempelvis #stilleforopptak (skuespillere), #metooakademia (universitet og akademia), #nårmusikkenstilner (musikere), eller #utentaushetsplikt (leger). #metoo handler i utgangspunktet om seksuell trakassering, og opprinnelig ble «seksuell trakassering» introdusert som merkelapp på en type atferd i arbeidslivet. Det meste av forskning på seksuell trakassering omhandler derfor arbeidslivet og i hovedsak atferd utført av menn mot kvinner (Zippel, 2006). I dag innebefatter imidlertid

fenomenet hendelser og situasjoner under mange ulike forhold, både på jobb og i fritid. Forskning viser at seksuell trakassering også forekommer mellom likekjønnede og fra kvinner mot menn (Carstensen, 2016). Det må imidlertid understrekes at statistikken tyder på at de fleste ofre for seksuell trakassering er kvinner, og de fleste utøvere av seksuell trakassering er menn.

Studien som er gjort i forbindelse med denne oppgaven er noe avvikende fra tradisjonell forskning på seksuell trakassering da det som belyses ikke knyttes til en spesifikk arbeidslivskontekst. Studien beveger seg også bort fra et rent fokus på seksuell trakassering og vinkler det heller mer mot skjæringspunktet mellom akseptabel og uakseptabel seksuell eller seksualisert atferd. I tillegg til fokus på uakseptabel seksuell/seksualisert atferd, som ofte forstås som en form for seksuell trakassering, er det derfor også ønskelig å belyse akseptabel seksuell/seksualisert atferd. Dette gir et mer overordnet eller generelt fokus på tvers av situasjoner og ulike typer atferd. Det er derfor nødvendig å se på individuelle, situasjonelle og relasjonelle faktorer så vel som samfunnsmessige.

1.1 Det handler om språk

Ettersom oppgaven søker å belyse hvordan unge mennesker drar grensen for akseptabel og uakseptabel seksuell/seksualisert atferd er det naturlig å begynne nettopp her – med et forsøk på en foreløpig avgrensing og definisjon av begreper. Begrepsbruk er en viktig del av felles forståelse for et fenomen. Slår man opp i ordbøker, eksempelvis Det norske akademis ordbok, er det en forskjell på «seksuell» («seksuell», u.å.) og «seksualisere» («seksualisere», u.å.). Ordene tilhører ulike ordklasser, der «seksualisere» er et verb, mens «seksuell» er et adjektiv. Et adjektiv er beskrivende, et verb forklarer en handling. «Seksualisere» brukes ofte i fortidsformen perfektum partisipp, ofte i adjektivisk formål, altså «seksualisert». «Seksuell» defineres her som «gjelder kjønnslivet; kjønnslig, sterkt erotisk, sanselig». «Seksualisere» defineres imidlertid som «gi et (sterkt) seksuelt preg; legge hovedvekten på det seksuelle». Førstnevnte er forankret i den fysiske kroppen mens sistnevnte omhandler å tilføre et seksuelt preg.

Skillet er om mulig enda tydeligere i engelsk språk; «Sexual»: «relating to the instincts, physiological processes, and activities connected with physical attraction or intimate physical contact between individuals» («sexual», u.å.). «Sexualize(d)»: «made sexual; given sexual associations; make sexual; attribute sex or a sex role to» («sexualize», u.å.).

Den engelske definisjonen av «sexual» viser til både instinkter, fysiologiske prosesser samt aktiviteter knyttet til fysisk tiltrekning eller intim fysisk kontakt mellom individer. Her er det altså fysiologien og det fysiske i fokus. Videre defineres «sexualized» som å

attribuere/assosiere «noe» med sex – uten at det er nødt til å være assosiert med sex i utgangspunktet.

Inntrykket er at i norsk språk og dagligtale brukes begrepene noe ukritisk om hverandre og at det ikke nødvendigvis er så stor språklig bevissthet rundt det #metoo handler om. Dette er noe av årsaken til at også denne oppgaven bruker begge begrep. Språklig nyansering og språklige verktøy kan være en viktig del av det å forsøke forstå ellers litt u håndterbare fenomen. Denne oppgaven prøver blant annet å bidra til økt tydelighet om hvordan unge mennesker tenker om disse begrepene. Begge begrep vil bli brukt videre i denne oppgaven, i noen tilfeller med formål om distinksjon av atferd.

1.2 Det handler om seksuell trakassering

Som nevnt handler #metoo i utgangspunktet om seksuell trakassering. En konkret og presis definisjon av «seksuell trakassering» er vanskelig å etablere. Selv lovgivning mot seksuell trakassering åpner for en særskilt subjektiv forståelse av fenomenet; «Med seksuell trakassering menes enhver form for uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom.» (Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017, §13).

Denne lovteksten legger på et vis grunnlag for den offisielle definisjonen av hva som er uakseptabelt og følgelig hva som er trakasserende. Selve kjernen i avsnittet er såkalt «uønsket seksuell oppmerksomhet», men denne kan være i *enhver form* og enten ha som *formål* eller *virkning* å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom. Så hva betyr dette i praksis? Dette åpner for at enhver tilnærming, verbal så vel som nonverbal og fysisk, som et individ oppfatter som seksuelt motivert, kan defineres som seksuell trakassering.

Seksuell trakassering kan også defineres som vidtomspennende kjønns-vold (gender violence) som reflekterer sosialt forankret mannsdominans (Herrera, Herrera & Expósito, 2014; Hotelling & Zuber, 1997). Denne definisjonen gir ikke nødvendigvis noe klarere forståelse av hvilken type atferd dette dreier seg om, men den belyser at seksuell trakassering ofte handler om en ulikhet mellom kjønn; altså mannsdominansen i samfunnet.

Videre har det gjennom forskning blitt identifisert minst tre typer seksuell trakassering: «Kjønnstrakassering» påstås å utgjøre omlag halvparten av tilfellene av seksuell trakassering og innebærer fiendtlig, støtende, skremmende og degraderende verbal og nonverbal atferd mot kvinner for å hindre kvinner i å innta/hevde seg i mannsdominerte domener. «Uønsket seksuell oppmerksomhet» påstås å utgjøre omtrent en fjerdedel av tilfellene av seksuell trakassering og defineres som gjentatte ikke-gjengjeldte forespørsler om

møter, brev, telefon/meldinger, berøring, tafsing, seksuelle forespørsler/forslag og angrep/overfall. «Seksuell utpressing» utgjør den minste prosentandelen av tilfeller av seksuell trakassering og innebærer at en maktperson krever seksuell tjenester av en underordnet medarbeider i gjengjeld for arbeidsrelaterte belønning, trygghet eller lignende (Gelfand, Fitzgerald & Drasgows, 1995).

Selv om begge kjønn kan oppleve seksuell trakassering er det flest kvinner som utsettes for det (Pryor, 1995), og noen undersøkelser finner at 1 av 2 kvinner har opplevd seksuell trakassering eller har blitt utsatt for uønsket seksuell atferd (Pina, Gannon & Saunders, 2009). Det kan også se ut til at menn, sammenlignet med kvinner, strever med å oppfatte visse typer av mer subtil atferd som trakassering, selv om også trakassering i mer subtil form kan være ubehagelig for offeret (Baker, Terpstra & Larntz, 1990; Expósito & Moya, 2005; Jones & Remland, 1992).

Kvinner velger ulike mestringsstrategier eller responser når seksuell trakassering først skjer; alt fra å ignorere eller unngå den som trakasserer til å rapportere hendelsen(e). Kvinner som rapporterer trakassering blir som en konsekvens ofte truet med represalier (Bergman, Langhout, Palmieri, Cortina & Fitzgerald, 2002). Det er imidlertid lite forskning på effekten av direkte konfrontasjon av den som trakasserer (Herrera, Herrera & Expósito, 2014). Kvinner som rapporterer eller handler på en måte som forsøker varsle eller stå imot seksuell trakassering opplever ofte negative reaksjoner som å bli devaluert og undergravet eller å bli oppfattet som å ikke innfri kjønnsrolleforventninger. Typiske kjønnsstereotyper for kvinner er gjerne at de er sympatiske og omsorgsfulle eller andre trekk positivt assosiert med sosiale eller emosjonelle dimensjoner. På den andre siden er typiske kjønnsstereotyper om menn at de er ambisiøse, makt-drevne, handlekraftige og kompetente (Glick & Fiske, 1996).

I tilsynelatende relativt likestilte samfunn (som de fleste vestlige) kan det ses en såkalt «backlash-effekt» (Rudman & Glick, 1999) som dreier seg om at kvinner på den ene siden blir anerkjent som kompetente, men på den andre siden er de også underlagt holdninger om at handlekraftige og kompetente kvinner er mindre feminine enn det kvinner burde være. Det kan se ut som om kvinner som utfordrer tradisjonelle kjønnsrolleforventninger blir mer negativt vurdert av menn (Sakalli-Urgulu & Glick, 2003). Dersom man er tilhenger av tradisjonelle kjønnsroller er tendensen større til at man anser visse typer seksuell trakassering som akseptabelt eller innenfor rammene av det som er normalt i mann-kvinne-relasjoner. Jo mer et individ oppfatter atferden som normal, desto større sjanse for at de vil tilbakevise de negative konsekvensene av slik atferd (Quinn, 2002).

Det har blitt identifisert ulike myter knyttet til seksuell trakassering. Mytene dreier seg om at kvinner nyter voldshandlinger, voldshandlinger begås kun av «syke» menn, kvinner

overdriver og kvinner gjør seg selv til offer (self-victimization). Aksept for disse mytene hindrer muligheten til å synliggjøre hvor stort problemet med seksuell trakassering faktisk er, undergraver støtte for ofre, samt forneker og rettferdiggjør mannlig seksuell trakassering av kvinner (Lonsway, Cortina, Magley, 2008). Mytene ble av Lonsway, Cortina og Magley (2008) identifisert å tilhøre fire underdomener; «fabrikking og overdrivelse», «bakenforliggende motiv», «naturlig heteroseksualitet» og «kvinnerns ansvar». Videre ble det funnet at mål på disse mytene korrelerer med mål på sexisme, fiendtlighet mot kvinner, tradisjonelle holdninger mot kvinner og manglende støtte for feministbevegelsen.

Mytene knyttet til seksuell trakassering har klare likheter med voldtekstmyter, men en klar ulikhet er oppfatningen av avvik da seksuell trakassering ikke oppleves som en like avvikende atferd som voldtekt. Det ser ut til at også kvinner aksepterer myter om seksuell trakassering, spesielt domene «bakenforliggende motiv» og «naturlig heteroseksualitet». Menn aksepterer imidlertid mytene i større grad, og klare kjønnsforskjeller finnes spesielt med tanke på «overdrivelse og fabrikking». Funn i Lonsway, Cortina og Magleys (2008) studie tyder imidlertid på at personer som har fått opplæring om seksuell trakassering støttet mytene mindre, spesielt de som omhandler naturlig heteroseksualitet.

Det har blitt hevdet at voldtekt og seksuell trakassering ligger langs et kontinuum av mannlig seksuell aggresjon mot kvinner (Goodman, Koss, Fitzgerald, Russo & Keita, 1993; Koss, Goodman, Browne, Fitzgerald, Keita & Russo, 1994; Pryor, 1987) og fordi de fleste gjerningsmenn er menn og de fleste ofre er kvinner (Berdahl, 2007) kan det hevdes at seksuell trakassering reflekterer en underliggende dynamikk av kjønn og makt i vår kultur (Koss et al., 1994).

1.3 Det handler om kjønn

Seksuell trakassering er et ganske synlig problem som knyttes til blant annet kjønn, men utfordringer med å dra entydige grenser mellom akseptabel og uakseptabel seksuell/seksualisert atferd og behovet for en kampanje som #metoo kan også knyttes til mindre tydelige mønstre i samfunnet relatert til kjønn. Sexisme er en fordom som preger på både samfunns- og politisk nivå så vel som i mellommenneskelige relasjoner. Allport (1954) definerte fordommer som antipati basert på en feilaktig og ufleksibel generalisering. Det kan imidlertid også hevdes at sexisme er en fordom preget av ambivalens heller enn en ensartet antipati (Glick & Fiske, 1996). Sexisme anslås å bestå av både en fiendtlig (hostile) komponent og en velmenende (benevolent) komponent, og fordi dette er motsetninger skapes ambivalens (Glick & Fiske, 1996). Velmenende sexisme kan deles inn i «beskyttende patriarkat», «komplementær kjønnsdifferensiering» og «heteroseksuell intimitet». Glick og

Fiske (1996) fant at fiendtlig sexisme er et relativt endimensjonalt fenomen der «dominerende patriarkatisme», «konkurrerende kjønnsdifferensiering» og «seksuell fiendtlighet» kommer av samme utgangspunkt; et ønske/behov for å dominere kvinner.

Fiendtlig sexisme blir forstått som en mer «ren» fordom slik som Allport tidlig teoretiserte, mens den velmenende (benevolent) komponenten handler om å kategorisere kvinner utfra stereotyper og bestemte roller som blir sett på som positivt og utløser prososial atferd som hjelp og beskyttelse eller innbyr til intime relasjoner. Selv om det kan være noen tilsynelatende positive aspekt ved velmenende sexisme er det uheldig fordi det bygger på tradisjonelle stereotyper og maskulin dominans og således forhindrer likestilling og er med på å opprettholde ulikhet mellom kjønn. Velmenende sexisme blir heller ikke nødvendigvis identifisert som noe negativt av den som er «mottaker» fordi det kan skje i form av noen typer komplimenter eller være basert på ideer om at mannen skal være den beskyttende og forsørgende som kvinnen er avhengig av (Glick & Fiske, 1996). Konsekvensen er blant annet at kvinner tilskrives sosiale roller med mindre status enn menn (Tavris & Wade, 1984). Typiske stereotyper om kvinner er at de er snille, søte og omsorgsfulle, men for eksempel inkompetente til vanskelige oppgaver og beslutninger (Glick & Fiske, 1996). Årsaker til dette er blant annet patriarkalske samfunn der kvinner beskyttes i lys av en «dyadisk makt» som følge av at de er mødre og koner og en idealisering av kvinner som romantiske kjærlighetsobjekter, mens menn har den strukturelle makten (Guttentag & Secord, 1983). Velmenende sexisme rettferdiggjør fiendtlig sexisme fordi velmenende sexisme forsterker synet på det svakere kjønn som man må forbarme seg over og passe på. Kjønnforskjeller preges av to aspekter; konkurrerende kjønnforskjeller og komplementær kjønnsdifferensiering. Førstnevnte gir en sosial rettferdiggjørelse av mannlig strukturell makt siden det kun er menn som har det som skal til for å ha viktige posisjoner, mens sistnevnte skaper en slags avhengighet der kvinner ses på som noe menn er avhengig av for romantikk/kjærlighet, som partnere og mødre (Eagly & Mladinic, 1994). Ved komplementær kjønnsdifferensiering vil kvinnen tilskrives trekk mannen stereotypisk ikke har, eksempelvis sensitivitet for andres følelser og varme.

Parforhold og intime relasjoner er også relevant med henblikk på sexisme. Det har eksempelvis blitt forsket på heteroseksuelle forhold (Bercheid, Snyder & Omoto, 1989) og hvordan den kvinnelige partneren ofte er mannens kilde til psykologisk nærhet de ikke får oppfylt i andre relasjoner. Dette skaper en dynamikk der menn er avhengig av en «underordnet» gruppe i og med at kvinner har «nøkkelen» til at menn kan oppleve lykke og psykologisk nærhet (Zilmann & Weaver, 1989). Dette involveres også i en mer fiendtlig fordom som dreier seg om at kvinner bruker seksuell tiltrekning og menns «behov» for dette

som en måte å dominere og manipulere menn på (Check, Malamuth, Elias & Barton, 1985) fordi de vet at menn er avhengig av de for nærhet. For noen menn kan seksuell tiltrekning mot kvinner være umulig å skille fra lysten til å dominere de (heteroseksuell fiendtlighet) (Pryor, Giedd & Williams, 1995).

Kvinner viser/har også sexisme, og en mulig årsak til det gis av «sosial læringsteori» (Bandura, 1977). Hvis sexistiske oppfatninger utelukkende var resultat av mannlig (kjønnslig) drivkraft forklarer ikke det hvorfor også kvinner viser sexistiske oppfatninger. Oppfatningene kan med andre ord være kulturelt betingede og «smitter» over på kvinner. Det kan også synes som at kvinner som først avslår tradisjonelle (fiendtlige) sexistiske oppfatninger også er mer sensitiv for å oppdage den velmenende delen av sexisme. Menn kan imidlertid ha vansker med å gjenkjenne velmenende sexisme selv om de tar avstand fra fiendtlig sexisme (Pryor, Giedd & Williams, 1995).

Glick og Fiske (1996) har forsket på prepubertale gutter og «college years» og funnet at hvorvidt prepubertale gutter adopterer sexismeoppfatninger er som følge av sosialisering og at «college years» gjerne er en slags endringsfase for menn der de går fra enkle oppfatninger og holdninger overfor kvinner til mer komplekse som følge av erfaringer med intime relasjoner. Det er en tendens til at menn spontant deler kvinner inn i subgrupper og har mer fremtredende fiendtlig sexistiske oppfatninger om noen subgrupper enn andre. Det kan derfor være vanskelig å måle eller avdekke sexisme ved å spørre om «alle kvinner». Menn er mer tilbøyelige til å ilegge subgrupper av kvinner negativt assosierte trekk som «lett på tråden», «sutrete», «sjefete» etc. (Glick, Diebold, Bailey-Werner & Zhu, 1997).

I en moderne kontekst med økt likestilling mellom kjønn og «trussel» mot tradisjonell mannlig dominans er det mest sannsynlig at fiendtlig sexisme i hovedsak rettes mot kvinner som utfordrer menns makt (f.eks. feminister) eller status (f.eks. karrierkvinner) og mot kvinner som oppfattes som å bruke deres seksuelle tiltrekning for å oppnå makt over menn (f.eks. «fristerinner») (Glick et al., 2000).

Velmenende sexisme kan være med på å legitimere fiendtlig sexisme ved at menn oppfatter seg selv som velgjørere for kvinner og unnskylder fiendtligheten med at den er rettet kun mot kvinner som «fortjener» det. Et annet aspekt er at velmenende sexisme gir atferd som anses å være prososial, som å hjelpe eller beskytte kvinner. Tilsynelatende godtar kvinner ofte den velmenende sexismen (Glick & Fiske, 1996; Kilianski & Rudman, 1998).

Fiendtlig sexisme straffer kvinner som ikke innordner seg mannlig definerte aksepterte roller, mens velmenende sexisme belønner de som innordner seg (Glick, Diebold, Bailey-Werner & Zhu, 1997) – med andre ord vil kvinner som inntar konvensjonelle roller bli beskyttet og belønnet. Kombinasjonen av disse aspektene er effektivt for å rettfærdiggjøre og legitimere

myter som opprettholder kjønnsulikhet (Glick et al., 2000). I samfunn preget av uttalt fiendtlig sexisme blir velmenende sexisme dessverre løsningen – i frykt for vonde utfall av fiendtlig sexisme er «eneste» løsning å bli beskyttet av en mann. Mye tyder imidlertid på at å adressere åpenbar fiendtlig sexisme også vil åpne for mulighet til å stille spørsmål ved og bekjempe den mer subtile velmenende sexismen.

Å være konform mot kjønnsrolleforventninger gir vanligvis sosial belønning, mens nonkonformitet gir mindre belønning og eventuelt sosial frastøting. Sosialkonstruksjonister refererer til denne prosessen som «doing gender» - fordi folk gjør stereotypisk atferd når de interagerer med andre (West & Zimmermann, 1987). Kjønnsrollekonformitet belønnes fordi det bekrefter delte oppfatninger om menn og kvinner og fremmer sosial interaksjon som er enkel å forstå og følge. Menn som oppfører seg passivt, ubesluttsom, engstelig eller negative (Anderson, John, Keltner & Kring, 2001) mister sosial status, og beskjedne og forsiktige menn ses på som uegnede til lederroller (Rudman, 1998; Rudman & Glick, 2001). Atferdsbekreftelser av stereotyper/kjønnsrolleforventning oppstår når forventinger om et individ basert på kjønnsstereotyper formes og atferd mot individet blir som om stereotypeoppfatningene var sanne (Olson, Roese & Zanna, 1996). Mottakeren responderer deretter på en måte som bekrefter antakelsen og forventningen, også kalt «den selvoppfyllende profeti» (Merton, 1948; Rosenthal & Jacobson, 1968).

Sexisme kan med andre ord inngå som komponent i både hvilken type atferd vi utøver mot hverandre og hvilken type atferd vi finner akseptabel/uakseptabel.

1.4 Det handler om sosial persepsjon og kognisjon

Hvordan vi samhandler med andre har ingen enkel forklaring, men i tillegg til overnevnte aspekter som omhandler kjønn og forståelse av atferd handler det også om hvordan vi oppfatter (persiperer) og tenker om (kognisjon) omgivelsene og oss selv.

Mennesket har for eksempel et sterkt behov for å forstå, forutse og handle kompetent i samsvar med omgivelsene (White, 1959), og det kan forstås som en av de mest grunnleggende menneskelige motivasjonene (Kagan, 1972; Fiske, 2004). Vår iboende søken etter å forstå og plassere årsakssammenhenger gir også grunnlag for den mye omtalte «fundamentale attribusjonsfeil» (Ross, 1977). Dette betyr at vi ofte faller for fristelsen til å forklare handlinger utfra faktorer i individet som utfører handlingen heller enn faktorer i omgivelsene, noe som igjen kan danne grunnlaget for lett tilgjengelige og forenklete kausalitets-oppfatninger som eksempelvis en oppfatning om at de som seksuelt trakasserer er avvikende individ – heller enn at man tar seg tid og innsats til å evaluere om det er noe i situasjonen som kan forklare det som skjedde.

Også våre verdier (values) og oppfatninger (beliefs) danner et grunnlag for hvordan vi evaluerer folk, omgivelser, hendelser og ideer som gode eller dårlige – dette kommer til uttrykk som våre holdninger. Holdninger kan forstås som en slags type preferanser, og kan eksistere både bevisst og ubevisst. Holdninger kommer gjerne til uttrykk gjennom både oppfatninger og meningsytringer, gjennom følelser knyttet til noe – positive eller negative, eller i handlinger og reaksjoner – atferd. Det ser ut til at man, i tillegg til preferanser styrt av klassisk betingning, også «får» holdninger fra omgivelsene; foreldre, venner, skole og samfunn (Svartdal, 2018). Et eksempel på en modell som forklarer hvordan barn tilegner seg holdninger av å observere andre er «sosial læringsteori» (Bandura, 1977). Den gir, som tidligere nevnt, en mulig forklaring på hvorfor kvinner også viser/har sexistiske holdninger. Teorien kan også forklare hvorfor en type atferd blir utbredt innenfor en bestemt sosial gruppe. Det er ikke nødvendigvis slik at bevisste og ubevisste holdninger alltid samsvarer (Gawronski & Strack, 2004), og forskning har vist at implisitte holdninger lett skifter i respons på kontekstuelle variabler, motivasjonstilstander og kognitive faktorer (Blair 2002; Gawronski & Bodenhausen, 2006). Har man ikke tatt et eksplisitt standpunkt for noe kan holdningen altså endres ganske enkelt. Ideologi kan også anses for å være et sammenvevd nett av «beliefs» som videre påvirker andre holdninger, oppfatninger, meninger og atferd (Jost, 2006), slik som eksempelvis sexisme.

Nonverbal atferd er også viktig i vår søken etter forståelse. Nonverbal atferd styres i stor grad av kontekst og kan være både spontan og mer kontrollert. Å være konform mot situasjonelle føringer for nonverbal atferd er avgjørende for å passe inn i gruppen eller sammen med bestemte andre, og kan være en del av forklaringen på at en type atferd oppfattes å være mer utbredt og «lov» i noen situasjoner, og at mennesker kan handle relativt ulikt gitt ulike kontekster. Kvinner er, sammenlignet med menn, tilsynelatende noe mer presis i sine bedømmelser av nonverbal atferd (Hall & Andrzejewski, 2008), noe som er spesielt interessant i forbindelse med forekomsten av seksuell trakassering og uakseptabel seksuell atferd siden statistikken tyder på at det er flest kvinnelige ofre. Kanskje er det vanskeligere for menn å tolke nonverbale avvisninger enn kvinner tror? Forskning har også vist at evnen til å presist forstå nonverbal atferd øker lineært fra starten av tenårene fram til 25-årsalderen (Ambady & Weisbuch, 2010), noe som kan forstås som at muligheten for feiltolkninger av nonverbal atferd er stor i tenår og tidlig voksenliv.

Det er mye atferd som ville fremstått tilfeldig eller meningsløs uten forståelse for bakenforliggende ønsker eller intensjoner (Epley & Waytz, 2010). Et verktøy vi bruker for å forsøke forstå hverandre er såkalt mentalisering eller «theory of mind» som omhandler evnen til å forstå andres sinn simultant med vårt eget. En hypotese kan være at de som begår

grenseoverskridende eller normbrytende atferd har vansker med å sette seg inn i motpartens ståsted, vanskelig for å oppfatte ubehaget vedkommende kanskje opplever med den atferden de utøver. Forskning tyder imidlertid overraskende nok på at de som utøver seksuell vold ofte har en intakt mentaliseringsevne, men at de likevel kan ha begrensninger i evnen til empati (Winter, Spengler, Bempohl, Singer & Kanske, 2017). En god mentaliseringsevne gir også mulighet for mottakeren til å forutse atferd som korrelerer med identifiserte sinnstilstand (mental state). Et noe banalt eksempel vil eksempelvis være at vi kan forutse at den vi identifiserer som veldig lei seg skal begynne å gråte. Å være sensitiv og inntonet på andres sinnstilstand gjør det lettere å både få venner og å påvirke folk, mens manglende sensitivitet kan medføre ensomhet (Galinsky, Ku & Wang, 2005) fordi man kanskje oppfattes keitete sosialt og får vansker med sosial samhandling.

Det ser ut til at makt påvirker mentaliseringsevnen, det vil si ikke nødvendigvis selve den grunnleggende evnen, men heller hvorvidt man aktiverer og bruker den. Det kan hevdes at også makt spiller en rolle for hvor sensitiv man er for andre: det er mindre sannsynlig at den med mye makt enn den med lite makt har oppmerksomhet mot andres sosial interaksjon (Ruscher & Fiske, 1990). Den med makt er gjerne mindre i stand til å presist identifisere andres interesser og holdninger (Keltner & Robinson, 1997). Den med mye makt er også mindre tilbøyelig til å se ting fra den andre personens perspektiv i hverdagslivet (Galinsky, Magee, Inesi & Gruenfeld, 2006) og er mindre tilbøyelig til å oppleve empati og medfølelse for lidelsen til en annen person (Van Kleef, Oveis, Van der Löwe, LuoKogan, Goetz & Keltner, 2009). I tillegg er folk med makt mer tilbøyelige til å behandle andre som «mindless objects» for å oppnå egne mål (Gruenfeld, Inesi, Magee & Galinsky, 2008). Alt dette er interessant sett i sammenheng med forekomsten av for eksempel seksuell trakassering da det ofte er relatert til maktforskjeller og at det er den som har mest makt som trakasserer. Kanskje gjør makt «blind» slik at ellers prososiale evner blir mindre aktive og i skyggen av andre mekanismer.

Det ser også ut til at dersom man er motivert for opprette kontakt med noen er man mer observant på deres emosjoner (Pickett, Gardner & Knowles, 2004), og mer tilbøyelig til å imitere andres atferd i sosial interaksjon (Cheng & Chartrand, 2003). I tillegg ser det ut til at mennesker er mer tilbøyelige til å søke informasjon om andres sinnstilstand når de forventer å møte de igjen enn når de ikke forventer det (Douglas 1984, 1990), noe som kan tyde på at man kanskje investerer mer innsats i de man antar å møte igjen.

Det krever tilsynelatende både oppmerksomhet og mental innsats å mentalisere andres sinn. Dette kan medføre at hvis mennesker av ulike grunner har nok med sitt eget sinn, eller av andre grunner ikke har nok tilgjengelige kognitive og emosjonelle ressurser til å

mentalisere, har de vansker for å ta andres perspektiv. Det ser ut til at vi er mer tilbøyelige til å mentalisere hvis vi oppfatter en gjensidig avhengighet i relasjonen, men på den andre siden er vi også mer tilbøyelige til å være mer oppmerksom hvis vi oppfatter motparten som uforutsigbar (Waytz, Morewedge, Epley, Montleone, Gao & Cacioppo, 2010), noe som trolig handler om behovet for å være på vakt for eventuell risiko uforutsigbarhet kan medføre for oss.

I fravær av annen direkte perseptuell informasjon om andres sinnstilstand vil individer velge å simulere andre menneskers sinnstilstand basert på egen sinnstilstand. Simuleringsteori betyr ikke nødvendigvis at folk projeksjoner egne tidligere erfaringer direkte over på andre, men at de bruker egne erfaringer som en mal for å forstå andres sinnstilstander (Goldman, 2008). I relasjon til seksuell og seksualisert atferd kan man for eksempel se for seg en situasjon der noen «prøver seg» på en person og får lite eller ingen tydelig respons tilbake – da vil man kanskje forsøke fortolke hva motparten mener om det man har gjort med grunnlag i egne, tidligere erfaringer. Simuleringsteori kan ses på som en heuristikk eller et verktøy som brukes mye i noen tilfeller, overkjøres i noen tilfeller og unngås fullstendig i andre tilfeller. Slutninger om andre, inkludert deres mål, intensjoner, emosjoner, holdninger, oppfatninger og kunnskap er ofte egosentrisk basert (Alicke, Dunning & Kruger, 2005), og vi har derfor en tendens til å kanskje tro at andre vil og føler det samme som oss. Mennesker har også en tendens til å overvurdere i hvilken grad andre kan identifisere deres skjulte emosjoner, preferanser og intensjoner (Cameron & Vorauer, 2008; Gilovich, Savitsky & Medvec, 1998; Keysar & Barr, 2002; Kruger, Epley, Parker & Ng, 2005), som kan forklare hvorfor man kanskje kan overvurdere andres muligheter til å forstå det man «egentlig» mener og undervurdere behovet for å eksplisitt si ifra. En spontant oppfattet likhet med det eller den man inntoner seg på øker sjansen for at man sammenligner med seg selv. Det tyder også på at hvis man blir bedt om å innta motpartens perspektiv vil den oppfattede likheten mellom den og seg selv øke (Davis, Conklin, Smith & Luce, 1996; Galinsky, Ku & Wang, 2005), inkludert en økning i empati (Batson, 1998).

Kelleys kovariasjonsteori (1967, 1973) forklarer hvordan vi persiperer og forstår mennesker på en litt annerledes måte. Utfra denne teorien antas det av vi alle har noen stabile atferdsdisposisjoner som skiller oss fra hverandre og vi forsøker få tak på disse ved å analysere i hvilken grad en persons atferd skjer kun i nærvær av en spesifikk stimuli eller entitet (distinctiveness), skjer konsistent over tid i nærvær av samme stimulus eller entitet (consistency) og likheten til andres atferd i samme situasjon (konsensus). Fra dette teoretiske ståstedet tar man med andre ord høyde for flere kompliserte modererende faktorer i omgivelser og utenfor individet som påvirker atferden.

Det kan se ut til at egosentrisk simulering av andres sinn er standard-mekanismen som aktiveres automatisk når vi prøver å forstå andre, men at vi i ettertid kan justere for oppfattet forskjell mellom oss selv og andre. Vi er gjerne naiv-realister som antar at våre egne persepsjoner er en objektiv refleksjon av hvordan verden er heller enn kun en refleksjon av hvordan verden fremstår for dem (Ross & Ward, 1996). Med andre ord er ens eget perspektiv ikke bare en kilde for analogi av andres sinn men også grunnlaget mennesket konstruerer og forstår «virkeligheten» basert på (Asch, 1952; Krech & Crutchfield, 1948). Dette er en top-down-prosess som skjer automatisk og refleksivt og gir mennesker mulighet til å tolke ellers tvetydig handling raskt. Når noen fremstår forskjellig fra oss selv er vi mer tilbøyelige til å bruke stereotypier og kategorisk informasjon fordi det kreves en viss oppfattet likhet for at mennesker skal sammenligne med seg selv eller simulere andres sinn basert på egne erfaringer. Når stereotypier er lett tilgjengelige blir ikke nødvendigvis annen informasjon brukt.

1.5 Det handler om intensjon og mening

Mennesket forklarer handling, i alle fall til dels, med å fokusere på handlerens intensjoner. Å bestemme hvorvidt en handling var intensjonell eller tilfeldig er en viktig komponent når man bestemmer årsaker for en gitt handling eller for å fordele ansvar og skyld (Heider, 1958; Malle, 1999). Interessant nok er det også slik at handlinger fra de som oppfattes å være en direkte trussel for en selv oppfattes ofte som mer intensjonell enn handlinger fra de som ikke oppfattes som en trussel (Kozak, Czipri, Felczak & Corell, 2009).

I hvilken grad man opplever at den som utfører handlingen er i stand til å gjøre en intensjonell handling er med på å avgjøre om de ansvarliggjøres for handlingen (Fincham & Emrey, 1988; Roberts & Golding, 1991) og i hvilken grad vedkommende skal straffes for handlingen hvis den er negativ eller umoralsk (Gray, Gray & Wegner, 2007; Hogue & Pebbles, 1997; Kleinke, Wallis & Stadler, 1992). Også opplevd intensjonell kontroll over egen atferd påvirker opplevd personlig ansvar, det vil si at sjansen for å opptre uetisk eller skade andre øker ved opplevd mangel på egen fri vilje (Baumeister, Masicampo & DeWall, 2009; Vohs & Schooler, 2008). En fraskrivning av moralsk ansvar (moral disengagement) har også tilsynelatende påvirkningskraft på evnen til å regulere egne tilbøyeligheter til å trakassere (Page & Pina, 2018).

Vi har en tendens til å anta at en handling noen gjør skjer som følge av vedkommendes underliggende intensjoner og disposisjoner, jamfør den fundamentale attribusjonsfeil. Derfor er det lett å falle for fristelsen til å stille folk til ufortjent ansvar for handlinger som egentlig skyldes tilfeldigheter (Gilbert & Malone, 1995; Rosset, 2008). Mennesker er også opptatt av

hva slags inntrykk andre har av de og oppfører seg derfor gjerne sosialt ønskelig, det vil si at de opptrer slik de tror forventes for å bli positivt evaluert (Leary, 1995). Dette vil i praksis bety at mennesker oppfører seg mer prososialt med tilskuere/i en sosial situasjon enn de ville gjort hvis de var alene eller ikke var oppmerksom på at de ble evaluert.

1.6 Det handler om sosial påvirkning

Så og si all atferd skjer i en sosial kontekst, enten indirekte eller direkte, og vi er alle under kontinuerlig sosial påvirkning – fra autoritetspersoner, de vi identifiserer oss med, de vi ikke ønsker å identifisere oss med, eller rett og slett sammenlignet med oss selv og tidligere atferd eller erfaringer. Dette gjelder også seksuell og seksualisert atferd; hvordan vi forholder oss til grenser for dette er sammensatt av ulike påvirkningsfaktorer og kan endres fra situasjon til situasjon basert på hvilke påvirkningsfaktorer som er mest dominerende. Menneskelig atferd er målorientert – både når det gjelder triviell atferd for å oppnå fordeler på øyeblikks- og dagsbasis, men også på et dypere plan fremmer forskjellig atferd evolusjonære mål som overlevelse og reproduksjon. Mennesker er motivert for å skape og opprettholde meningsfulle sosiale forhold med andre (Baumeister & Leary, 1995), og mennesket er motivert til å gjøre presise beslutninger som kan hjelpe det med å nå videre mål mest effektivt.

I noen situasjoner er det uklart hva som er beste handling, og i så tilfelle kan det være hensiktsmessig å følge autoriteter eller atferden fra de vi opplever at ligner på oss selv. I tillegg har også mennesker gjerne behov for å opptre konsistent og på en måte som samsvarer med handlingene, uttalelsene, forpliktelsene og oppfatningene de har (Cialdini & Trost, 1998; Cialdini & Goldstein, 2004), selv om man, som tidligere nevnt, også er sårbar for situasjonelle og motivasjonelle faktorer. Behovet for å opptre og fremstå konsistent har blitt identifisert som en hovedmotivator for vår atferd (Festinger, 1957; Heider, 1958; Newcomb, 1953; Baumeister, 1982) og er en viktig mekanisme for mellommenneskelig påvirkning (social influence) (Cialdini, 2009). Det som driver behovet for konsistens er forpliktelser vi gjør, det vil si at dersom du i inngår en forpliktelse, tar et standpunkt eller uttaler deg offentlig om noe er det høy sannsynlighet for at du videre opptrer på måter som samsvarer med det standpunktet (Burger & Caldwell, 2003; Greenwald, Carnot, Beach & Young, 1987; Howard, 1990). Disse prinsippene gjelder også for seksuell og seksualisert atferd, noe som for eksempel kan bety at har man først godtatt en type atferd fra noen én gang kan det være vanskelig å si ifra om at man eventuelt ikke liker samme atferd neste gang.

En annen påvirkningsfaktor er normen om gjengjeldelse (Cialdini, 2009; Gouldner, 1960) som forplikter mennesker til å gjengjelde det de har fått fra andre. Dette gjelder et bredt spekter av atferd og på tvers av kulturer. Normen om gjengjeldelse hjelper oss med å bygge

tillit til de vi omgås og fremmer kapital i relasjoner (Kelln & Ellard, 1999; Pilluta, Malhotra & Murningham, 2003), men den kan også sette oss i ubehagelige situasjoner – som eksempelvis når sjefen som nylig har gjort deg en tjeneste i profesjonell sammenheng ber om en gjenyttelse av mer privat karakter, for eksempel en seksuell forespørsel. Normen om gjenyttelse har vist seg gjeldende for atferd både i offentligheten og i private relasjoner (Burger, Sanchez, Imberi & Grande, 2009; Whatley, Webster, Smith & Rhodes, 1999). Noen ganger føler man seg til og med forpliktet til å returnere større tjenester enn de man opprinnelig mottok (Regan, 1971). Forklaringen på dette er følelsen av ubehag som følger en «ubetalt gjeld»– man ønsker å nøytralisere ubehaget med en positiv følelse. En annen effekt av dette er at folk ofte ikke spør om hjelp i tilfelle de ikke vil være i stand til å gjengjelde (DePaulo, Nadler & Fisher, 1983; Riley & Eckenrode, 1986).

Det er vanlig at individer søker informasjon om hvordan de som er lik de selv (similar other) har oppført seg eller oppfører seg i den gitte situasjonen (f.eks. Asch, 1956; Goldstein, Cialdini & Griskevicius, 2008; Darley & Latane, 1970), for å avgjøre hvordan de selv skal oppføre seg, men også for å avgjøre hvor korrekt egne oppfatninger og holdninger er. Dette skjer eksempelvis enten ved at man sammenligner seg med kollegaer på en arbeidsplass, en vennegjeng eller en mer situasjonelt betinget sammenligning med mennesker man ellers ikke har noe med å gjøre men som er et vesentlig sammenligningsgrunnlag i den gitte situasjonen. Denne mekanismen kalles sosial validering (Cialdini, 2009), og ligner på tidligere omtalte simuleringsteori innenfor mentaliseringsteorien. Dette er med på å danne grunnlaget for kulturen innad i en gruppe, men det kan også gjelde mer på øyeblikksbasis og påvirke hvordan folk handler i en gitt situasjon, eksempelvis hvilken atferd som oppfattes akseptabel på en fest. Mye av dette kan forstås i lys av Festingers (1954) sosial sammenligningsteori som hevder at mennesker har en konstant drivkraft for å evaluere seg selv. Mennesker foretrekker objektive tegn for å gjøre disse evalueringene, men hvis objektive tegn ikke er tilgjengelig vil de stole på sosial sammenligning istedenfor. I så tilfelle vil de se på de menneskene som oppleves å være mest lik de selv for denne sammenligningen. Sosial validering og sammenligning skjer ofte i situasjoner som er objektivt uklare og sammenligningen skjer gjerne med de vi oppfatter at er oss selv mest lik (similar others) (Goldstein, Cialdini & Griskevicius, 2008; Miller, 1984; Platow et al., 2005).

Ikke bare sammenligner vi oss med de som vi oppfatter at er lik oss, men vi liker også best folk som er lik oss selv (Burger, Messain, Patel, Prado & Anderson, 2004; Carli, Ganley & Pierce-Otay, 1991). Likhet i denne sammenheng kan gjelde både likhet i meninger, personlighetstrekk, bakgrunn eller livsstil, eller det kan gjelde kroppsspråk, humør, språkstil og klesstil. Opplevd likhet med en fremmed kan aktivere kognisjoner lignende de vi har for

familie/slekt og vi oppfører oss gjerne mer prososialt mot de vi oppfatter likner på oss (Park & Schaller, 2005). Vi er også mer villig til å forplikte oss til en forespørsel fra en venn eller noen vi liker. Det ser også ut til at et godt fysisk utseende gjør at man oppfattes som mer talentfull, snill, ærlig og intelligent (Langlois, Kalakanis, Rubenstein, Larson, Hallam & Smooth, 2000). Attraktive mennesker er derfor mer overtalende både når det gjelder å endre holdninger (Chaiken, 1979) og å få det de vil (Benson, Karabenic & Lerner, 1979). Dette kan antas å gjelde også i forbindelse med seksuell eller seksualisert atferd; kanskje er det slik at vi aksepterer mer fra de vi oppfatter at ligner oss selv, og kanskje respekterer man i større grad de man oppfatter at ligner seg selv.

En annen mekanisme er at muligheter virker mer verdifulle for oss når de oppfattes som å være mindre tilgjengelige (Lynn, 1991; McKensie & Chase, 2010). Dette har sammenheng med at ting av god kvalitet ofte er mer ressurskrevende/populære og dermed vanskeligere å få tak i. Vi bruker derfor hvor tilgjengelig noe er som et grunnlag for å anta noe om tingens kvalitet (Lynn, 1992). Når vi opplever at det vi kan få blir mindre tilgjengelig er det en form for tap av personlig kontroll (Brehm, 1981; Burgon, Alvaro, Grandpre & Voulodakis, 2002) – vi opplever økt lyst på det som er mindre tilgjengelig uten at vi innser at det er det som skjer. Tilsynelatende kan mennesker motiveres mer av tanken på å miste noe enn på å vinne noe av samme verdi (Hobfoll, 2001; Tversky & Kahneman, 1981), noe som for eksempel kan være en medvirkende forklaring til at mennesker ikke rent sjelden responderer på det å bli avvist i romantiske relasjoner med å bli enda mer «på» og ilegge det de gikk glipp av mer verdi enn de kanskje gjorde så lenge det opplevdes å være oppnåelig og innen rekkevidde.

Verdt å merke seg er også at en person er spesielt påvirkbar av hva andre gjør når den vedkommende er i en frykttilstand (Griskevicius, Goldstein, Mortensen, Cialdini & Kendrick, 2006; Griskevicius, Goldstein, Mortensen, Sundie, Cialdini & Kendrick, 2009), noe som vil bety at man i en frykttilstand kan ha vansker for å greie å hevde egne behov og er mer utsatt for å «gå med strømmen» og handle basert på de ulike påvirkningsfaktorene hittil beskrevet. Autoritetspersoner påvirker i stor grad (Aronson, Turner & Carlsmith, 1963; Blass, 2004; Burger, 2009), og det gjelder autoritet oppnådd både gjennom kunnskap, talent eller flaks – og kan være knyttet til en gitt situasjon eller mer overordnet «stabil» autoritet. Dette er et viktig aspekt ved eksempelvis seksuell trakassering på arbeidsplassen, men kan også være avgjørende i mange mer «uformelle» situasjoner.

1.7 Sammendrag og Framvekst av Problemstilling

Oppsummert er det mange komponenter involvert og teorier som kan forklare hvordan vi forsøker interagere med hverandre i ulike situasjoner – og potensielle fallgruver for misforståelser omkring hvor grensen for akseptabel og uakseptabel seksuell eller seksualisert atferd går. Dette er komponenter til selve det å oppfatte hva som skjer; sosial persepsjon og fokus på intensjoner og mening bak atferd, men også samfunnsstrukturer og ideologier i form av holdninger og forventninger omkring kjønn, eksempelvis ulike nyanser av sexismen og kjønnsrolleforventninger. Det påvirker også hvordan seksuell trakassering blir omtalt i det daglige og i media, og språket vi har for denne typen problematikk.

I lys av siste års fokus på seksuell trakassering i media og samfunnsdebatten er det interessant å undersøke hvorfor akkurat denne typen atferd stadig viser seg å være vanskelig å definere og forholde seg til for mange. Man kan hevde at bevisstheten om utbredelsen av seksuell trakassering har økt som følge av #metoo, men likevel har tilsynelatende samfunnet og enkeltindivider vanskeligheter med å finne ut hvor grensene går, bestemme hva som er akseptabelt, hva som ikke er det og hvor eventuelt gråsonen midt i mellom befinner seg. Det er også problematisk at definisjoner og lover i stor grad fokuserer på subjektive vurderinger på tross av et tydelig krav til bevisbyrde for domfellelse dersom hendelsen skulle forfølges juridisk. Konsekvensene og sanksjonene ved åpenhet om seksuell trakassering er derfor vanskelig å forutse for både den som utøver trakassering og offeret (Herrera, Herrera & Expósito, 2018). Framvekst av problemstilling for denne studien ble derfor et fokus på grensedragningen mellom akseptabel og uakseptabel seksuell eller seksualisert atferd, herunder mer spesifikt hvordan unge mennesker kommer fram til denne grensen. Problemformuleringen inkluderer også et spørsmål om hvor grensen går, men da med en slags forutinntatthet om at spesifikt hvor grensen går for hver enkelt kommer til å være ulikt – det mest interessante er derfor hvordan de kommer fram til hvor den er.

2. Metode

2.1 Problemstilling og Metodologisk Tilnærming

Med utgangspunkt i ønsket om å undersøke unge menneskers refleksjoner og oppfatninger om grensen mellom akseptabel og uakseptabel seksuell eller seksualisert atferd ble problemstillingen formulert som «Hvor går grensen? Hvordan skiller unge mennesker mellom akseptabel og uakseptabel seksuell/seksualisert atferd?». Tematikk og oppgavens problemstilling har vært retningsgivende for metodisk tilnærming, som er kvalitativ metode. Kvalitativ metode er et naturlig valg hvis man ønsker å undersøke dynamiske fenomen og konsepter med fokus på individers opplevelser og erfaringer heller enn frekvens og forekomst (Howitt, 2013). Datainnsamlingen i denne studien ble gjort ved hjelp av semistrukturert intervju basert på en intervjuguide (se vedlegg A). Tematisk analyse ble valgt for strukturering av datamaterialet.

I forkant av intervjuet ble deltakerne bedt om å fylle ut to selvrapporterings skjema. I det ene skjemaet (se vedlegg B) ble deltakerne bedt om å beskrive seg selv langs fire forskjellige kontinuum. Det andre skjemaet inneholdt 12 beskrivelser av situasjoner (se vedlegg C) og deltakerne ble bedt om å gradere ulike tenkte situasjoner/atferd som akseptabel eller uakseptabel (greit/ikke greit).

2.1.1 Tematisk analyse. Tematisk analyse er en velbrukt analysemetode innenfor kvalitativ forskning. Tematisk analyse er fleksibel og er velegnet for sortering i kategorier og arbeid med «store byggeklosser» - for eksempel i de tilfeller man ikke har hovedfokus på spesifikke språklige variabler eller en mer fenomenologisk tilnærming. Tematisk analyse kjennetegnes ved å være mindre formalisert enn f.eks. Grounded Theory eller Interpretative Phenomenological Analysis (IPA), men det finnes likevel en viss enighet om hvilken struktur en tematisk analyse bør ha. Tematisk analyse kan anvendes fra et teorifokusert standpunkt eller med et mer datanært utgangspunkt (Clarke, Braun & Hayfield, 2015). Tilnærmingen i denne undersøkelsen er i hovedsak datanær fordi det var ønskelig å få kjennskap til deltakernes tanker og refleksjoner heller enn å teste hypoteser eller videreutvikle teori.

2.2 Design: Deltakere og Rekruttering

2.2.1 Deltakere. Som problemstillingen tilsier var det ønskelig å undersøke *unge menneskers* («unga vuxna», Petterson, 2008) tanker og refleksjoner rundt akseptabel og uakseptabel seksuell atferd. Bakgrunnen for å forsøke belyse denne tematikken blant *unge mennesker* er fordi dette er en gruppe som har *noe* livserfaring, men likevel ikke har levd lenge nok til at holdninger og meninger er like manifesterte som det kan tenkes at de er hos eldre mennesker (Alwin & Krosnick, 1991). Det kan tenkes at denne gruppen er lett formbare

av debatten i forbindelse med #metoo, selv om dette er en påstand det vanskelig lar seg gjøre å bevise. Hvor man skal sette aldersgrensen for *ung* er et godt spørsmål, men det ble i denne sammenhengen valgt å avgrense det til mennesker fra 20-26 år. Denne spesifikke aldersavgrensningen utgjør en gruppe unge mennesker i tidlig voksenliv som kommer til å være deltakere i samfunnet i flere tiår fremover.

2.2.2 Rekruttering. Videre ble det bestemt å rekruttere deltakere fra ulike campus i Trondheim. Tanken med å rekruttere blant studenter og andre universitetstilknyttede var å få et utvalg som ofte har et rikholdig sosialt liv og på jevnlig basis gjør nye bekjentskaper. Samtidig må det presiseres at valg av universitet og campus som rekrutteringsarena også handler om tilgjengelighet siden dette er et studentprosjekt. Det ble hengt opp rekrutteringsoppdrag (se vedlegg D) på ulike campus og undertegnede var innom en forelesning for å rekruttere. Det ble ikke spesifikt søkt etter kun studenter, men det er grunn til å tro at det var flest studenter som meldte seg. I planleggingsfasen skisserte man å gjennomføre flere intervju enn det som skulle vise seg mulig grunnet at få meldte seg og tiden ble for knapp til å strekke datainnsamlingsperioden ytterligere. Det totale antallet informanter ble derfor på 7 personer hvorav 4 kvinner og 3 menn. Det ble søkt om godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (NSD) for å eventuelt benytte seg av fokusgrupper med deltakerne i etterkant av intervjuene. Det ble besluttet å ikke gjennomføre fokusgrupper likevel grunnet en kombinasjon av tilstrekkelig rikholdig datamateriale gjennom intervju og begrenset tid til gjennomføring.

Deltakerne meldte sin interesse per mail eller SMS. Umiddelbare spørsmål ble besvart og intervjusted og -tidspunkt ble avtalt. Rekrutteringsoppdraget presenterte informasjon om prosjektet, anonymisering og datainnsamling. Det ble ikke lokket med belønning eller gitt godtgjørelse eller kompensasjon for deltakelse i prosjektet.

Fem av intervjuene ble holdt på campus Dragvoll, et på campus Øya og et på campus Gløshaugen. Deltakerne fikk påvirke lokalisasjonen av intervjusted selv, men det ble sørget for at intervjuene skjedde i skjermede omgivelser, eksempelvis ble det benyttet grupperom skjermet for innsyn.

2.3 Etiske Hensyn

Prosjektet ble, basert på aktuell prosjektbeskrivelse, godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD) med tanke på personvern og oppbevaring av data. Rekrutteringstekst (vedlegg D), informasjonsskriv (vedlegg E), selvrapporterings skjema (vedlegg B og C) og intervjuguide (vedlegg A) samt spørsmål til eventuell fokusgruppe (vedlegg F) ble lagt ved prosjektbeskrivelsen (vedlegg G). Det ble ikke ansett nødvendig å søke Regional etisk komité

(REK) siden forskningen ikke berører helseopplysninger. For å sikre informantenes anonymitet ble det ikke innhentet demografiske opplysninger, men det ble antatt at deltakerne som meldte seg innfridde beskrivelsen i rekrutteringsoppdrag. Eneste eksplisitte krav var å være mellom 20-26 år, samtidig som det ble presisert at egne erfaringer med #metoo-relaterte hendelser ikke var nødvendig. Sistnevnte presisjon ble ansett nødvendig for å ivareta personvern og unngå et uønsket fokus på personlige opplevelser i møte med deltakerne. Deltakerne ble informert om at det var frivillig å delta og at de på ethvert tidspunkt kunne trekke seg fra studien. Det ble ikke tilbudt godtgjørelse eller annen form for belønning for deltakelse.

Det ble understreket både i utlysning og innledningsvis i intervjuet at personlige erfaringer ikke var målet med undersøkelsen. Noen av deltakerne ønsket likevel å bruke eksempler fra eget liv for å besvare spørsmål eller som grunnlag for refleksjon, og i disse tilfellene ble deltakerne raskt påminnet å avstå fra å bli for personlig i hva de delte, bedt om å generalisere og anonymisere sine eksempler eller bedt om å endre fokus.

Intervjuet ble avsluttet med en mulighet for deltakerne til å komme med innspill til intervjuet. Alle tilbakemeldinger var positive, men de fleste deltakerne beskrev at det opplevdes uvant å sette ord på mye av tematikken i intervjuet.

2.4 Utforming av Datainnsamlingsverktøy

2.4.1 Selvrapporteringseskjema. Selvbeskrivelseskjemaet (vedlegg B) er inspirert av dimensjoner fra femfaktormodellen (Nordvik, 2005), men med en forenklet terminologi og noe modifisert til å passe studiens tematikk. Femfaktormodellen er en av de mest brukte verktøy for personlighetstesting og – analysering, og relevant for hva man i dette tilfellet ønsket å belyse. Målet med selvbeskrivelseskjemaet var å få et lite innblikk i hvordan deltakerne ser på seg selv, ikke en inngående personlighetsanalyse. Selvbeskrivelsen ble senere brukt i sammenheng med vurdering av intervjusvar og generaliseringsprinsipp. Deltakerne ble bedt om å rangere seg selv mellom «åpen-lukket», «aktiv – passiv», «sosialt utadvendt – sosialt engstelig» og «rasjonell – emosjonell».

Skjemaet som ber deltakerne ta stilling til beskrevet atferd i en tenkt, fiktiv situasjon de observerer (vedlegg C) er basert på prinsipper fra Guttman-skala (Allen, 2017); et anvendt mål på holdninger i sosialpsykologien. Deltakerne fikk beskrevet 12 ulike scenarioer som involverer ulik atferd, eksempelvis berøring på ulike deler av kroppen, blikk og gester, og ble bedt om å kategorisere beskrevne atferd i gitte situasjon som «greit» eller «ikke greit». På denne måten dannet det seg et bilde av hva deltakerne oppfatter som akseptabel og uakseptabel seksuell/seksualisert atferd.

2.4.2 Intervjuguide. Semistrukturert intervju ble valgt fordi dette er ansett for å være en god måte å innhente rikholdig og nyansert datamateriale på innenfor kvalitativ forskning og fordi det er ønskelig å gi intervjueren mulighet til å komme med oppfølgingsspørsmål og eventuelle omformuleringer av spørsmål tilpasset deltakerens språk (Howitt, 2013). På tross av stort mediefokus og en dagsaktuell samfunnsdebatt omhandlende prosjektets tematikk kan det oppleves som privat og vanskelig for mange å reflektere rundt seksuell og seksualisert atferd. For å ta hensyn til at tematikken er sensitiv og for å ikke oppfordre til deling av personlige erfaringer ble intervjuguiden utformet med åpne spørsmål om språk og atferd, interaksjoner mellom mennesker generelt eller i fiktive situasjoner, samt overordnede definisjoner eller spørsmål om samfunnsdebatten i lys av #metoo (vedlegg A).

Intervjuguiden besto av totalt 13 spørsmål fordelt på temaene: «definisjon», «hva påvirker», «tvilstilfeller/gråsoner», «retningslinjer, normer og regler», «samfunns- og mediefokus» og «annet». Alle spørsmål ble forsøkt formulert åpent og inviterende og på en måte som ikke fokuserte på personlige erfaringer men mer generelle betraktninger. Eksempelvis «Hva tenker du kan påvirke hvorvidt seksuell/seksualisert atferd oppleves som akseptabel eller uakseptabel?». Intervjuguiden inkluderte stikkord til bruk som støtte for intervjueren i notering og for eventuelle oppfølgingsspørsmål. Som det fremgår av instruksjonen i intervjuguiden ble ikke hjelpestikkordene spurt om eksplisitt, men kunne i noen tilfeller danne grunnlag for videre oppfølgingsspørsmål som var noe smalere enn hovedspørsmålet for oppklaring eller nyansering av deltakerens svar.

2.5 Gjennomføring av Datainnsamling

Da deltakerne ankom intervjuet ble informasjon om prosjektet (se vedlegg E) gjennomgått muntlig og presentert skriftlig slik at deltakerne kunne lese selv. Deltakerne fikk anledning til å stille spørsmål og samtykket muntlig til videre deltakelse. Alle intervju ble holdt i skjermede grupperom på ulike campus.

2.5.1 Selvrapporterings skjema. Deltakerne ble deretter spurt om å fylle ut de to skjemaene i forkant av intervjuet. Intervjuer gikk ut av rommet mens de fylte ut og samlet inn skjemaene før intervjustart. Intervjuer så ikke på skjemaene underveis i intervjuet med mindre deltakeren selv henviste spesifikt til noe de hadde fylt ut og ville at intervjuer skulle se på det underveis.

2.5.2 Intervju. Undertegnede gjennomførte alle intervju. Hvert intervju hadde en varighet på 45-50 minutter, dette ikke inkludert tid i forkant av intervjuet til introduksjon og utfylling av selvrapporterings skjema. Intervjuene ble tatt opp ved hjelp av en håndholdt opptaker, men undertegnede tok også notater underveis i intervjuet for å følge det deltakerne

sa best mulig. Notater, opptaker og opptakene ble oppbevart i et låst skap i rom med adgangsbegrensning på NTNU. Kontaktinformasjonen ble oppbevart adskilt slik at navn og personlig identifiserende informasjon ikke kunne knyttes til datamaterialet.

Datainnsamlingsperioden strakk seg over flere måneder, mye grunnet at første forsøk på rekruttering var i vårens eksamensperiode (mai-juni 2018) hvor kun to deltakere meldte seg, dernest kom det en sommerferieavvikling. Nye forsøk på rekruttering ble gjort i august og september 2018, hvorav sjuende og siste intervju ble gjennomført medio september 2018. Gjennomgående var at mange tok lapper fra oppslag men at få faktisk tok kontakt og meldte sin interesse.

2.6 Analysering av Datamaterialet

2.6.1 Bearbeiding av selvrapporterings skjema. Deltakernes svar ble omgjort til tallverdier, og relevante statistiske verdier ble regnet ut. Resultatene presenteres i Tabell 3 og Figur 1, se resultatdelen. Resultatene er slik de presenteres i tabellen, mens videre tolkning først skjer i diskusjonsdelen.

2.6.2 Transkripsjon av intervjuer. Alle intervju ble transkribert av undertegnede i august og september 2018. Informantenes språk ble normalisert til bokmål med unntak av i de tilfeller informantene brukte egenkonstruerte ord eller dialektord det ikke lot seg oversette uten å risikere tap av mening. Intervjuene ble transkribert i sin helhet, inkludert indikasjoner på når informanten famlet etter ord, nølte eller ga uttrykk for å være usikker. Eksempelvis ble latter notert i parentes, lang betegnelse som «...». (Howitt, 2013).

2.6.3 Analysering av intervjuer. Analyseringen fulgte strukturen for tematisk analyse slik beskrevet i Howitt (2013). Innledende fase besto av å bli kjent med datamaterialet – til dette var utgangspunktet godt siden undertegnede gjennomførte alle intervju og gjorde all transkribering selv. Transkriberte intervju ble gjennomgått med lydfilen på øret for å være sikker på at ikke noe var blitt misforstått eller utelatt ved transkribering. Ideer og stikkord ble notert i margen allerede i innledende fase. For en foreløpig strukturering ble datamaterialet sortert etter kjønn, noe som var naturlig fordi det ellers ikke ble innhentet demografiske opplysninger. Deretter ble materialet per kjønnsgruppe delt inn etter hovedspørsmålene i intervjuguiden. Svar på hvert enkelt spørsmål ble deretter kodet på tvers av intervjuene innenfor hver kjønnsgruppe. Å inndele datamaterialet på denne måten var ikke for å gjøre kjønnsforskjeller til et hovedfokus, men snarere for å få delt datamaterialet i håndterlige enheter slik at det var lettere å holde oversikten. Kodene ble skrevet inn som merknader i margen på tekst-dokument. Se Tabell 1 for eksempler på koding innenfor ett undertema.

Tabell 1:

Eksempel på koder som danner grunnlag for undertema i et hovedtema..

Hovedtema: Grunnlag for samspill	
Undertema: «Samtykke» er flytende, gå trinnvis fram og respekter meg	
Tekstsekvens	Koder
«Ja, ganske flytende. Det kommer veldig an på personen. Men. Ja, og det med samtykke, siden, i det øyeblikket jeg ikke føler meg komfortabel, så er grensa trådd over.» K	Personavhengig Flytende grense
«(...) først og fremst skal det jo være samtykke mellom begge (...)» M	Samtykke
«Hvis det er en som er gjennomgående hyggelig mot deg hele tiden som du har en interesse for bare og er.. fortsetter å være hyggelig, respektfull osv så gjør det jo at du på en måte.. at det er flere og flere ting som blir greit med nevnte person.» K	Hyggelig og respektfull
«Det handler vel litt om en sånn gradvis oppbygging eller trinnvis utvikling av seksualisert atferd der en hele tiden sjekker sånn ”er du med på dette”. For hvis du går for fort fram blir det fort ubehagelig. Og hvis du gjør noe som du ikke har på en måte sjekka at den andre synes er greit da.. liksom sender litt blick og får smil tilbake og okey, ja, dette går fint..» K	Gradvis Timing
«Det er jo avhengig av om det er noen en kjenner eller noen en allerede har oppretta en kontakt med. Hvis en første kontakten får med en person er en eller annen form for seksualisert atferd så blir det med en gang veldig... det er jo med en gang ganske grenseoverskridende da, noen som bare.. liksom tar på noen som de aldri har sett før.. hvis du tar noen på rumpa som du bare gikk forbi på gata så er det liksom..» K	Kjennskap/relasjon Første kontakt
«Men alt er jo.. på en skala, så la oss si du møter noen du liker.. så starter du jo for å sjekke hvordan man ligger an, og da starter du jo med det som på en måte er, sånn som her da – et blick f.eks. da. Og det vil jo kanskje være med hensikt da om å gå lenger hvis du får en positiv tilbakemelding, men det i seg selv er ikke å gå for langt mener jeg da..» M	Startpunkt Type tilbakemelding
«(...) hvis det er en du synes er tiltrekkende og du ønsker litt sånn der – gjerne signaliser det i midlere porsjoner da, men får du nei så stopper du på det, liksom.» M	Milde signaler Stopp ved nei

Deretter ble kodene gjennomgått og sortert tematisk. Det var mye likheter mellom de to gruppene (kjønnene) og det ble derfor tatt et valg om å ikke lenger holde de adskilt i videre analysearbeid. Også strukturen med hvert spørsmål for seg ble gått bort fra fordi temaene som kom frem gikk på tvers av spørsmålene. Materialet ble derfor sett på mer helhetlig. Etter at kodene hadde blitt foreløpig gruppert sammen tematisk skrev undertegnede en tentativ beskrivelse av hvert tema for å få en bedre forståelse av hva det handlet om. Undertemaene ble kategorisert sammen i mer overordnede hovedtema. Basert på beskrivelsen av temaene ble dette sjekket opp mot datamaterialet, og sitat som eksemplifiserer temaene ble plukket ut. Temaene ble på denne måten revurdert og det skulle vise seg nødvendig å omstrukturere plasseringen av noen av undertemaene. Eksempelvis ble undertemaet «Hvordan håndtere» lagt under et annet hovedtema enn det opprinnelig var. Resultatene ble til slutt sammenfattet i dette dokumentet, inkludert en skjematisk fremstilling av tema med tilhørende undertema (Tabell 2).

Tabell 2

Oversikt over alle identifiserte tema og relaterte undertema.

Tema	Undertema
Hva handler dette om - avgrensninger	Seksuell vs. seksualisert – er det så nøye da? Hensikten og intensjonen bak atferden «Grensen oppstår i det man bryter den»
Hvem har ansvaret for det som skjer?	Lese signaler Hva skjedde egentlig? Samfunnets rolle
Grunnlag for samspill	Sosiale situasjoner «Samtykke» er flytende, gå trinnvis fram og respekter meg Hvordan håndtere Perspektiv, erfaringer og forventninger

3. Resultater

Resultatene er basert på intervjumateriale og informasjon fra skjemaene deltakerne fylte ut før intervju. Presentasjonen av intervju-resultatene følger strukturen i Tabell 2, med sitat fra informantene som bærende element av resultatpresentasjonen. Kommentarer rundt sitatene er i hovedsak et verktøy for forankring av tematisk struktur. Hvorvidt sitatene er hentet fra intervju med menn eller kvinner indikeres med henholdsvis «K» eller «M» bak sitatet. Drøfting og videre belysning av resultatene skjer i diskusjonsdelen.

3.1 Hvordan Beskriver Deltakerne Seg Selv?

Deltakerne ble bedt om å beskrive seg selv langs fire forskjellige kontinuum av personlighetsbeskrivelser; 1) sosialt engstelig til sosialt utadvendt, 2) passiv til aktiv, 3) rasjonell til emosjonell, 4) lukket til åpen. Disse karakteristikkkene ble presentert som motsetninger deltakerne ble bedt om å plassere seg selv mellom (vedlegg B). Ved skåring ble svarene plassert langs en skala fra 1-6. Samlet presentasjon av hvordan deltakerne beskrev seg selv og definisjon av hvilken beskrivelse som utgjør 1 og 6 per ledd er presentert i Tabell 3.

Tabell 3:

Hvordan deltakerne beskriver seg selv.

Beskrivelse fra 1 til 6	Gjennomsnitt (<i>M</i>)	Sprik (range)	<i>SD</i>	Antall (<i>N</i>)
1: Sosialt engstelig (1) til sosialt utadvendt (6)	3,57	3	1,27	7
2: Passiv (1) til aktiv (6)	4	3	1,15	7
3: Rasjonell (1) til emosjonell (6)	3,71	2	0,75	7
4: Lukket (1) til åpen (6)	4,14	4	1,57	7

Av Tabell 3 kan man se at deltakerne på alle kontinuum ligger over skalaens (1-6) gjennomsnitt (3,5). Verdt å merke seg er tabellens høyeste snitt-skåre for ledd 4 «Lukket til åpen». Dette kan gi indikasjoner på at utvalget på gruppenivå anser seg selv for å være relativt åpne, noe som er et interessant moment for videre diskusjon. Det samme gjelder tabellens nest høyeste snitt-skåre for ledd 2 «Passiv til aktiv», som viser at gruppen ser seg som mer aktiv enn passiv.

3.2 Hva handler dette om – avgrensninger

Første tema omhandler et forsøk på å avgrense begreper og tematikk. Begrepene *seksuell* og *seksualisert* er omtalt i første del som omhandler sentrale teoretiske perspektiver.

3.2.1 Seksuell vs. seksualisert – er det så nøye da? Når det gjelder definisjonen av *seksuell* atferd var svarene noe delt mellom kvinner og menn. De mannlige informantene sentrerte svaret rundt hvilken del av kroppen som var involvert og hvorvidt det var fysisk kontakt.

«Øøh, tror faktisk at du kan definere seksuell atferd i den forstand at hvis bare det er kontakt med intime kroppsdelene, enkelt og greit.» M

«Ja, det er jo alt som... omfavner.. oppførsel rundt sexorganene våre. Og så alt som antyder til det.» M

De kvinnelige informantene påpekte at hvorvidt en atferd er seksuell også styres av tanken *bak* atferden, og at tanken er vel så viktig som den fysiske biten av atferden.

«Det starter i en tanke da, om at noe er seksuelt. Det må ikke nødvendigvis være det fysiske. Men hvis jeg har sett på deg og da tenkt at jeg har lyst til å gjøre noe med deg, da mener jeg at det er seksuell atferd. Men atferd blir jo mer fysisk igjen men. Jeg føler det starter i tankene i hvertfall.» K

Påfølgende spørsmål om definisjonen av *seksualisert* atferd ga en del varierende svar, der en av informantene hadde et relativt avklart forhold til forskjellen mellom begrepene:

«Seksualisert atferd.. ehm, ikke at jeg har lest meg opp på noen ting, men jeg ser for meg at det er atferd som man ikke trenger å ha en intensjon om å ha sex, men at det blir stilt i et sånn lys uansett. Enten man vil det eller ikke, (...) hvis det er noen ting du bare ikke kan gjøre fordi det blir seksuelt. F.eks. gå med utringa topp og vaske bilen – liksom plutselig ble det seksualisert atferd men det trenger ikke være det.» K

De fleste hadde imidlertid ikke reflektert over at det er en forskjell mellom disse ordene, men de kunne i varierende grad kom fram til et resonnement på sparket:

«(...) når man setter de opp mot hverandre så tenker jeg seksuell, ja kanskje det handler om det å bli tilfredsstilt, og seksualisert er mer sånn at det er litt videre da, at det favner om egentlig mer da, kanskje. Ja, at det omfatter jo tilnærmelser og kommentarer og sånn, mens.. seksuell kanskje er mer konkrete handlinger, jeg vet ikke.» K

«Seksualisert, er det på en måte.. det som kan bli sett på som seksuelt? Men som ikke nødvendigvis er det? Jeg er bare litt usikker på forskjellen.» K

«Mhm, jeg har ikke tenkt på det noe særlig. Jeg mener liksom jeg har hørt om "overseksualisert" og litt sånn forskjellig, men jeg har ikke tenkt på det som "seksualisert" som et eget begrep.» K

Oppsummert har altså de færreste et avklart forhold til «seksuell» og «seksualisert», men de fleste resonnerer seg frem til at det kan være en forskjell der når man sammenligner begrepene opp mot hverandre.

3.2.2 Hensikten og intensjonen bak atferden. Som følge av oppfatningen om at seksuell atferd kan starte i tankene var det flere av informantene som raskt kom inn på at det ikke nødvendigvis er selve atferden i seg selv som er mest avgjørende, men heller intensjonen og hensikten bak atferden og at dette er med på å avgjøre hvordan atferden oppfattes.

«Oi. Definere seksuell atferd.. jeg vil si atferd retta mot/med intensjon om å ha sex, tror jeg. Hvis jeg skulle definert sånn.. ja, det tror jeg. Kort og godt.» K

Det dreier seg ikke nødvendigvis om hensikten/intensjonen den som utfører atferden faktisk har, men like mye hensikten/intensjonen den som er mottaker av atferden ilegger utøveren.

«Ja. Ehm... Det var jo litt vanskelig. Kanskje.. liksom atferd som har en seksuell motivasjon da. Eh.. Tenker jeg, eller liksom at kanskje bakgrunnen for handlingen som er.. hvis det er en seksuell handling for en person så trenger det ikke nødvendigvis være det for den andre men jeg vil jo likevel tenke på det som seksuell atferd.» K

«Ja, det blir jo veldig på den.. øh, da går det vel på hensikten da? Du kan jo ha noen som tar deg på skulderen fordi de skal forbi i en trang gang da eller i en dør.. eller noen som tar deg på skulderen fordi de har lyst til å ta på deg, og da er det.. den ene er, mente den som gjorde det ingenting, og den andre.. for mottakeren så er det kanskje det samme som skjer da..» M

Som en av informantene peker på er imidlertid hensikt og intensjon noe som i stor grad er skjult for andre:

«Det er kjempevanskelig for man sier det [hensikten/intensjonen] jo svært sjeldent..» M

Det kan synes som at for de fleste informantene er intensjonen bak atferden vel som viktig som faktisk atferd, noe som kan være kilde til problemer da intensjonen sjelden uttrykkes eksplisitt – her er det altså stort rom for tolkning.

3.2.3 «Grensen oppstår i det man bryter den». Hvordan skal man egentlig oppføre seg? Og hvor går grensen for hva man burde tåle eller tolerere? Flere av informantene har oppfatninger om hvordan dette fortoner seg, men peker raskt på at det er mange faktorer som medvirker og at det ikke nødvendigvis er en klar definisjon for hvor denne grensen går.

En av informantene reflekterer over at det går en grense i det man invaderer «personlig avstand»:

«Akseptabel seksuell atferd da tenker jeg, ser for meg på byen da, at det er jo akseptabelt å gå og snakke med folk, man kan jo ha en intensjon om å ha sex, men det trenger ikke være så tydelig, man kan godt gi blick og signalisere hva man vil, men man trenger ikke invadere personlig avstand da... ja, snakke og gi blick og liksom "prøve seg" da, rett og slett. Det må være lov, tenker jeg. Seksualisert atferd.. i forhold til min definisjon da, hvis det er sånn atferd som du ikke trenger å mene at er seksuell på en måte, så tenker jeg at det må jo være greit, liksom. Det skal være greit å gå i utringa topp, f.eks. uten å få veldig mye tilbud om sex.. men det kan man jo oppleve da, tror jeg.» K

En annen påpeker at det i tillegg til utfordringen i øyeblikket med å lese signaler også kan ligge bakenforliggende faktorer som berører relasjonen mellom partene:

«Jeg klarer ikke helt tydelig å si hva som er greit og ikke, hvis du tenker på sånn seksuelle tilnærmelser eller kommentarer eller.. seksualisert språk eller kroppsspråk, det er jo helt avhengig av om det er.. om det skjer mellom personer som synes det er greit eller om det er folk som kjenner hverandre, ikke kjenner hverandre, det er jo kanskje – det kan jo sikkert være greit mellom folk som ikke kjenner hverandre så lenge det ikke blir ubehagelig for den ene, men det forutsetter jo at.. at en klarer å lese sånne signaler da, haha, og.. men og dette som har vært med #metoo da, at ja, kanskje du trodde at det var greit, men du burde tenkt på hvilken posisjon du hadde, maktstruktur, forskjell i.. ja, kanskje personen ikke gir uttrykk for at personen ikke synes det er greit, men kanskje personen ikke tør det fordi du har mer makt, det er så mye sånt som spiller inn da, som kanskje kan være greit mellom folk som er på samme.. mer sånn samme nivå, men som ikke blir greit når det er en veldig stor forskjell i posisjon da..» K

Hvorvidt det allerede er etablert en relasjon synes være avgjørende for flere:

«Hvis den første kontakten får med en person er en eller annen form for seksualisert atferd så blir det med en gang veldig... det er jo med en gang ganske grenseoverskridende da, noen som bare.. liksom tar på noen som de aldri har sett før.. hvis du tar noen på rumpa som du bare gikk forbi på gata så er det liksom... på en måte kontakt før er jo kanskje viktig (...))» K

Samt situasjonen man er i trekkes fram som et avgjørende element:

«Ja, for det er sånn, berøre den andre på arm/skulder/øvre del av rygg, det synes jeg er ganske ufarlig.. og det kan du godt gjøre hvis du møter en eller annen random person på bussholdeplassen og dere snakker litt og så sier du sånn "hadebra" og gir et klapp på skuldra så går det helt fint, men hvis det er noen du ikke har snakka med og de kommer bort og begynner å stryke på armen så er det sånn.. det er kanskje ikke helt greit (latter), men det er veldig vanskelig å klare å definere hvor er egentlig den grensa, det tror jeg egentlig er bare sånne lærte sosiale normer som en ikke.. eller som jeg ikke klarer å sette ord på da.» K

Noen av informantene fokuserer på at responsen og samtykket er viktig i markeringen av grensen:

«Ja, hvis du... man kan se og man kan gi blick, jeg ser for meg to som står ved en bar og liksom signaliserer ting, det går jo. Men så spørs det hvordan det blir tatt i mot. Så grensen går vel om du blir pågående og den andre ikke gir det tilbake kanskje. Så sånn, mottaker-sender.. sånn..» K

«Ja. Nei, det er det der med aksepten fra begge to, og.. Kroppsspråk sier jo en del. Om man er inviterende, skulle jeg til å si, eller om man er avvisende.» K

«(...) Vite når du skal legge saken død da, og det kan jo være et kunststykke for noen, ikke sikkert alle fikser det. I alle fall i det øyeblikket du (...) pusher videre når det er klar motstand der.. at det er litt sånn, hvis får konkrete nei eller reaksjon på ting du gjør mot en person sånn de vrir seg unna.. hvis du har noen lunde ok sosiale antenner så merker du reluctance da, altså et hvert friskt menneske skal kunne registrere det her og ”no more pushing”, det her legger jeg dødt liksom.» M

En informant vektlegger at når man i debatten forsøker etablere hvor grensen går så er det enklere å si hva som *ikke* er greit og helt over streken enn det å faktisk definere hva som *er* akseptabelt:

«Det er veldig lett å peke når en situasjon er sånn morbidly unacceptable at det bli helt headline av det.. men hva ER akseptabelt, sant? Det er jo det som er drivkraften for det her også og grunnen til at vi har diskusjonen? Hva er akseptabelt. Det er også litt sånn, hvis du skal gå litt mer innpå – du skal ikke peke på hva som er akseptabelt med å kun peke på alle tingene som er feil og morbid, og ikke vil ha, men altså.. det er egentlig vanskelig å liksom peke på hvordan skal du konstituere det uten å bli for rølpete og generaliserende...» M

Det er ingen enkel sak for informantene å beskrive hvor grensa faktisk går, men de trekker fram at både bakenforliggende faktorer, relasjon, situasjon, personlig sfære og responsen i situasjonen er medvirkende. Det poengteres også at det kan være mer utfordrende å beskrive hva som er innenfor grensa enn hva som er utenfor grensa.

Hovedtema én domineres av delte meninger om både begreper og avgrensninger, og illustrerer mulige grunnleggende årsaker til at misforståelser og overtramp fort skjer når det gjelder seksuell og seksualisert atferd.

3.3 Hvem har ansvaret for det som skjer?

Som allerede nevnt er det mange ulike momenter involvert når man forsøker definere en grense for akseptabelt og ikke akseptabelt. Misforståelser og uønskede hendelser skjer til stadighet, og det er interessant å i denne sammenhengen se hvem informantene mener kan ha skyld i at dette skjer. Her er det flere elementer som inngår fra kommunikasjon på individnivå, til situasjonelle faktorer og faktorer på samfunnsplan. Videre er det viktig å belyse hvordan hendelser og uenighet omkring hendelser håndteres.

3.3.1 Lese signaler. Er det den som opplever ubehaget som burde gi klar beskjed eller er det den som utøver noe mot noen som burde være sensitiv for signalene til mottakeren? Her er det delte meninger blant informantene både når det gjelder muligheten til å forstå signaler og ansvaret for å oppfatte de.

Flere av informantene nevner at det er den som er den aktive part i situasjonen som burde greie å oppfatte usikkerhet og lese kroppsspråket til den andre, her illustrert med følgende sitat:

«Til en viss grad så burde den andre klare å.. Vi burde klare å lese kroppsspråket til hverandre, føler jeg. Ikke sånn, jeg leser av deg, ”ok, nå skal vi være venner”, eller ”ok, nå skal vi være kjærester”. Men bare å ta litt hensyn, hvis du ser at den andre blir litt usikker, så burde du kanskje ikke kjøre med full gass, (latter). Ja. Se an personen og situasjonen du er i.»
K

De helt tydelig etablerte grensene mener informantene er greit nok å lære seg, men imidlertid kan det oppleves som problematisk å forstå de litt mer vage nyansene – en av informantene mener nyanser som kanskje fremgår av hint og mer diffuse tilbakemeldinger må erfares for å forstås eller læres:

«Seksualundervisning på skolen og alt det der da, som tar de store milepælene. Tror det er vanskelig å lese seg opp til å sjekke opp noen, plukke opp tegnene.» M

«(...) et inntrykk fra film og media.. eh, så du får jo med deg de store milepælene av hva som er greit og ikke greit, men det er kanskje alle de nyansene i mellom da som er sånn erfaringsting, tror jeg.. Spesielt hvis du skal forstå og tolke de. Hint og tilbakemeldinger som ikke er så tydelige da så tror jeg man må vite litt.. ”hvordan ser det ut når de liker det og hvordan ser det ut når de ikke liker det”. Det er en ting som egentlig er veldig problematisk, spesielt hvis man er veldig fersk da, eller aldri egentlig har opplevd at noen har gitt en positiv tilbakemelding så vet du ikke hvordan det ser ut.. og da vet du heller ikke hvordan det ser ut når det ikke er positivt fordi det eneste du har sett er når det ikke er positivt. Da kommer du på en måte aldri innpå der hvor du finner ut hva som er greit og da kan se hva som ikke var det.»
M

Ved å ikke få tydelig beskjed vil man ha liten mulighet til å forstå at man gikk over streken og kanskje gjenta samme «feil» flere ganger:

«Man blir jo typisk aldri fortalt ”nå gikk du for langt”.. så ofte så, hvis du ikke, hvis du aldri har blitt fortalt det men skulle ha plukka opp et hint som du ikke gjorde, så vil du jo aldri finne ut at det var feil da. Og heller aldri slutte med det...» M

Venner kan i følge flere informanter være gode kilder til hjelp for å forstå en situasjon ved å dele erfaringer eller rett og slett for å drøfte om hvordan man kan forholde seg til noe eller noen:

«Men det er jo et veldig godt poeng det med venner da, for det er jo også veldig mange som ikke har det og som ikke får de tilbakemeldingene hvis det skulle vært noe. Man måler seg jo opp mot vennene sine, så hvis man hører hva de har gjort og hvordan det har gått så får du på en måte et bildet av.. ja, hvor en grense kan ligge da eller hvordan situasjonen man kan...» M

«Men jeg tror sånn å snakke om ting det blir jo en form for – nå skulle jeg til å si ”sosial kontroll”, men det er jo egentlig et veldig negativt ladd ord/uttrykk – men.. ja. At en danne seg liksom et bilde av hva som er greit og ikke gjennom å dele erfaringer. (...) hvis du er i en

vennegjeng og så er det en som sier sånn ”jeg fikk den og den tilnærmelsen” og så sier alle sånn ”uff, det var fælt” – hvis du har vært med på den diskusjonen så tror jeg ikke du går ut og gjør det samme mot noen andre.» K

3.3.2 Hva skjedde egentlig? Ofte kan det av ulike årsaker være en utfordring å fortolke og forstå en situasjon eller hendelse. Dette kan være faktorer hovedsakelig knyttet til individ og hovedsakelig til situasjon, eller rett og slett en god blanding som gjør at man blir i tvil.

En individuell faktor kan være hvorvidt man er interessert i personen eller ikke. En informant beskriver at man gjerne tolererer mer av personer man i utgangspunktet har en interesse for:

«Ja, litt sånn som å ha på seg ”rosebriller”, på en måte, at du bare ser personen i et bedre lys enn det du hadde gjort hvis du ikke var interessert fra før.» K

En informant beskriver også graden av høflighet, og mener at det kan være vanskelig å forstå hva som foregår og identifisere egne grenser hvis motparten er veldig hyggelige eller formelle – det kan være noe som «skurrer», men det blir vanskeligere å sette fingeren på hva det er:

«Overvennlige mennesker, folk som er superhyggelig. For da aner man ikke om helt, ”hva er det du pønsker på”, men du kan ikke på en måte ”nei nå må du slutte å være så hyggelig”. Eh... og også folk som er veldig formelle i måten de snakker på. Fordi nei, den her personen er jo såpass formell at den vil ikke gjøre noe sånn... tenker jeg da.» K

Videre kan det være lettere å se igjennom fingrene på det som skjer dersom man oppfatter at motparten er sosialt «klønete»:

«Hvis det er en som er litt klønete på måten han snakker på og væremåte da.. at du merker liksom at de klarer ikke helt å holde samtalen gående og litt sånn. Så tenker jeg at man lett blir sånn.. ”åja, denne personen vet ikke bedre”. På en måte.» K

Situasjonsrelaterte faktorer kan interagere med mer individuelle faktorer og gjøre det vanskelig å definere hva som skjedde. Eksempelvis kan det lett oppstå tvil om hva som skjer på et tett dansegulv nettopp fordi det er tett.

«Nei man kan liksom alltid unnskyldte det med et eller annet. (...) sånn som dansegulv da, der det er veldig tett, der skjer det jo at det er skikkelig trangt, noen ganger har jeg jo dansa selv og tenkt sånn ”hvor skal jeg ha hendene mine” fordi det er liksom så trangt, så det er absolutt en gråsone, så om du får en hånd på rumpen da så er det sånn ”var det fordi du ikke hadde noen andre steder å holde den” – eller det spørs jo.. og så tenker jeg det at hvis noen prøver seg bare litt mye da, liksom det må jo være lov å prøve seg og liksom, men det kan jo bli litt voldsomt.. og så.. det er liksom.. mange gråsoner egentlig.. men jeg vet ikke hva som gjør det til gråsoner...» K

Også hvorvidt noen andre er tilstede i situasjonen og fungerer som vitner kan ha avgjørende rolle for hvordan man oppfatter en situasjon og eventuelt håndterer den i ettertid.

«Det går jo litt på hva er det som faktisk har blitt observert.. hva er det som har blitt observert og hva har ikke blitt observert. Har noen overhørt det eller er det ting som kun har skjedd med de to personene i samme rom da. (...) Og da er det jo litt sånn.. det her er jo en situasjon hvor det er to mennesker låst i et rom, det er dårlig innsyn, og ingen andre har en reasonable sjanse til å observere da, (...) da er det jo fort til at he said – she said, når personen blir konfrontert med det, om han blir konfrontert med det.» M

Tid kan være avgjørende for hvordan man fortolker en situasjon – av og til kan det ta litt tid før man har tatt innover seg hva som skjedde og hvordan man skal forholde seg til det:

«(...) det ute på byen tror jeg det bare er sånn der.. jeg tror rett og slett at man ikke gidder å si ifra. Vet ikke om det er rett uttrykk å bruke, men jeg tror ikke man tenker der og da hva som egentlig foregår – våkner man dagen etter og så tenker tilbake da tror jeg først man begynner å tenke ”hva i all verden var det her for noe”, men der og da så tror jeg at man bare ikke tenker noe over det. Kanskje man til og med tenker ”kult”, ikke sant.» M

En videre forklaring på hvorfor tid er vesentlig er at fortolkningsprosessen av og til er vanskelig og kompleks fordi det ikke alltid er intuitivt å forstå når noe er en krenkelse, kanskje må man også gjøre seg opp en mening om hvorvidt man liker personen eller ønsker oppmerksomheten.

«Jeg tror tidsperspektivet har noe å si da, men det har jo sikkert litt med at en må tolke.. det er vel litt med det at seksualisert atferd kan jo være fint hvis det kommer fra noen som du vil ha det fra, men når det er uønska så.. du må på en måte tolke det og tenke ”jammen hva betyr egentlig dette”, og liksom vurdere det opp mot hvem er denne personen, hva slags situasjon var det.. og så kan du komme fram til et sånn ”jammen det var jo egentlig ikke greit”, men selve handlingen kan jo på en måte være den samme, men hvis det er en person som du vil ha den type.. kommentarer fra eller et eller annet, kanskje i starten så er det sånn ”åh, det var jo litt” – for handlingen kan jo være positiv men i konteksten blir det negativt.. det krever jo at du får tenkt gjennom det. (...) Jeg tror ikke alltid det er intuitivt å skjønne når noe er en krenkelse..» K

I tillegg kan det også skje noe så fort at man ikke rekker ordentlig å få det med seg:

«(..) ting som skjer i forbifarten som kanskje ikke er noe sånn stort eller noe alvorlig eller som en ikke rekker å reagere på.. og som sånn sett ikke har så store konsekvenser, men så er det likevel ikke greit.. eller kanskje litt gråsoner.» K

Det er i så tilfelle ikke det at handlingen i seg selv forandrer seg, men at man får perspektiv og får tatt innover seg det man husker at skjedde.

«Ja, men det handler jo kanskje bare om at en blir overraska, og men at du synes.. handlingen forandrer seg jo ikke, du synes sikkert at det er rart eller krenkende uansett da, men du rekker ikke å reagere. Åh, ja. Det er sånn typisk ting som skjer at du får en eller annen slengkommentar og så er det sånn ”åh!”, og så tenker du sånn etterpå ”søren jeg skulle sagt noe tilbake”..» K

«Jeg tenker jo det at hvor lengere tid det går jo mer uklart blir minnene, og jo mer perspektiv får du på det. Sånn at.. hvis man har fått i seg litt drikke og så er man liksom bare i godt humør og så er det noen som gjør noe og så tenker du liksom ”nei, det er ikke noe, jeg bare danser videre og har det moro videre” så tenker du på det noen dager senere og bare ”fyf, det var ikke greit”. Såå... jeg tror jo liksom at meningene kan forandre seg etter tid. (...), jeg tror det er personen som det har skjedd med som bare får tenkt mer på situasjonen. At det liksom akkurat da, når det skjer så er det mye som skjer rundt deg så du klarer ikke helt å få med deg hele situasjonen, og senere når det er roligere rundt deg kan du liksom tenke.» K

Videre mener en informant at det kan være lettere å forstå eller oppfatte hva som foregår ved «større» hendelser enn når det gjelder små ting:

«Det er de store tingene det er lett å snakke om. Det høres kanskje litt rart ut, men da er du ihvertfall helt sikker. Hvis det er en voldtekt, så vet du at du har blitt voldtatt. Men om du da blir, ja, kløpet i rumpa på bussen, så er det, ja, mer usikkert hva hensikten er. Så jeg vil tenke at store saker.. Det er jo ikke lettere å snakke om, men det burde vært lettere å si fra.» K

Alkoholinntak og beruselse kan, i følge flere informanter, gjøre det vanskelig å definere hva som skjer og vite hvordan man skal forholde seg til det som skjer, både i tilfeller der utøver av atferden er beruset eller hvis begge parter er beruset.

«Det er jo ofte grenseoverskridende ting som skjer i påvirkta tilstand der en kanskje ikke innser eller klarer å tolke eller si ifra der og da men i etterkant innser at det var et overtramp.» K

Skjulte maktstrukturer kan påvirke både hvordan noe oppfattes og oppleves, men trenger i følge en informant ikke i seg selv være grunnlag for at noe er galt fordi noen maktforskjeller er å anse som «naturlig»:

«Hvis det på en måte er en sjef eller en ansatt, men der det går signaler begge veier – at dette er noe som er ønska, men så er det en maktstruktur som ligger i bunnen som egentlig sier at det ikke er greit da, det tenker jeg er et tvilstilfelle, og der en kanskje også i etterkant kan innse at ”jamen det var veldig skjevt eller det var kanskje ikke helt greit likevel”. K

«Ja, men jeg tror det er veldig.. lett å si at et maktforhold er feil, men jeg tror at de aller, aller fleste tilfeller så er det en maktforskjell.. om ikke en maktforskjell så en statusforskjell.. og typisk så.. så er mannen den som tjener mest, typisk er mannen den som jobber mest... og så har du bare det fysiske, å være høyere... så jeg tror at i de aller, aller fleste, eller mange forhold så er det en litt sånn skjev balanse. (...) i mange tilfellene da så vil det være en sånn type skjev fordeling som egentlig på en måte er naturlig, men så blir det fremstilt som et overgrep eller at noen har misbrukt en makt da..» M

Som belyst i undertema 2.2. er det altså en hel rekke faktorer som medvirker i en fortolkning av hendelser. Der personlig interesse kan være en veldig individuell faktor er f.eks. alkoholinntak en sammensatt faktor berørt av både situasjon og individ. Tanker omkring ulike vurderinger over tid er også verdt å merke seg.

3.3.3 Samfunnets rolle. Det er flere ting utenfor et individ som er med på å forme hvordan man oppfatter og håndterer seksuell og seksualisert atferd. Det finnes juridiske retningslinjer og offentlige sanksjoner på samfunnsplan, men også sanksjoner på et mer mellommenneskelig eller sosialt plan.

Lovverket som finnes angående denne typen atferd fungerer i følge en informant ikke som en faktisk grense:

«(...) tror det er mange som på en måte ikke helt tenker på loven da.. som en grense egentlig.»
K

Frykten for sosiale konsekvenser fungerer imidlertid som et rammeverk:

«(...) når det gjelder seksuelle ting da, hvis du går for langt så er du på en måte.. ute av samfunnet. Jeg tror det liksom er en frykt for å være et ”monster” da.» M

Flere informanter bemerker at personer det har blitt bevist har tråkket over grensa får komme raskt «inn i varmen igjen» og de får tilbake jobben de kanskje brukte som plattform for den uakseptable atferden relativt raskt. For noen informanter oppleves dette som vanskelig.

«(...) .. ja, gjort masse, og så blir en kasta ut og så tar det.. det går så fort, det synes jeg er ganske drøyt da. «Åja nei men det var en karismatisk person som ah, er så flink i jobben» – men hallo, når ble det ok liksom at du kan bli tilgitt og bare «rett tilbake i varmen». Ja, det er egentlig litt sånn guffent.» K

Flere informanter mener at selv om enkeltindivider står bak selve atferden er det også et ansvar på systemnivå. Hvis ikke systemet rundt individet setter ned foten er det lite som skjer:

«(...) sånn som Harvey Weinstein og sånn, han var jo... et svin, på en måte, men jeg tror det var mye en systemfeil som lot det pågå så lenge.. fordi du vil alltid ha syke mennesker og psykopater, de vil ikke stoppe seg selv, så du må ha systemer som stopper det fra å skje da. (...) veldig mye kunne ha blitt stoppa hvis systemet rundt hadde funka da.. og det er jo kanskje det vi gjør nå da, med å ta det opp så mye i media. Det er jo selvfølgelig ikke systemet sin skyld, til en viss grad, men det må til for å kunne begrense det da, for hvis ikke..» M

«(...)Det blir litt farga av det synet ”den som tier den samtykker”, ikke sant. Hvis du ikke gjør noe med det blir ingenting gjort og da er det greit.» M

Tema to, «hvem har ansvaret for det som skjer», gir et bilde av en forventning om at mye ansvar hviler på aktiv part i handlingen, men også at samfunnet burde gi tydelige retningslinjer og konsekvenser for uønsket atferd. I prosessen med å tolke hva som egentlig skjedde er det mye som spiller inn både på individnivå, systemnivå og i interaksjonen mellom disse.

3.4 Grunnlag for samspill

Informantene beskriver ulike rammebetingelser for samspillet. Herunder kan det være forskjellene i setting og situasjon, men også hvilke personlige erfaringer man har med seg og hvorvidt man greier å oppnå en felles forståelse og samtykke for hva som skal skje.

3.4.1 Sosiale situasjoner. Flere av informantene tematiserer at det kan være store forskjeller mellom ulike situasjoner og situasjonelle rammebetingelser. Det kan være stor forskjell på privatliv og offentlighet, men også formelle eller mer uformelle situasjoner.

«Å prøve seg» i det offentlige rom er det flere av informantene som ikke synes at nødvendigvis er så greit:

«Det er jo da å.. Ja.. prøve seg uten samtykke. Og kanskje i offentlige rom. Det setter ikke jeg pris på ihvertfall. Man kan så klart kysse noen når man skal på bussen for å si ha det, men klining og klåing og.. ja.. Det som hører til privat.» K

I følge flere informanter er grensene ute på byen utflytende og at det der skjer hendelser som oppfattes som «vanlig» og akseptable selv om det kanskje ikke er helt greit for den det skjer mot. Det er færre hemninger ute på byen og kanskje har det blitt sånn fordi folk har funnet seg i å bli behandlet på en gitt måte, tror flere av informantene.

«Ja, jeg føler at man – eller det spørs jo også helt på hvilke sosiale situasjoner man er i.. hvis man er ute på byen da, så kan det jo lett skje at det er en eller annen creep som bare prøver å ta på deg fra baksiden, på en måte, og jeg synes jo ikke det er komfortabelt, men det er jo en vanlig ting... Det er liksom en av de tingene som er liksom vanlig, og det er sett på noe som er sosialt akseptabelt, men ikke... akseptabelt for den det skjer imot da, på en måte. Sånn at hvis du sier det til noen etterpå da, hvis du sier det til en venninne ”åh nå var det en skikkelig creep som kom og creepa”.. såå.. kan de liksom ”åh, æsj, stakkars deg”, liksom, men hvis du sier det til en eller annen sånn skikkelig partyfyr så vil han bare ”åja, okey, morsomt” eller ikke reagere på det på samme måte.» K

«(...) mye mindre hemninger ute på byen, rett og slett. Tror mye av det kommer av at folk bare har funnet seg i å bli behandla sånn ute på byen. Både hvordan menn oppfører seg mot kvinner og hvordan kvinner oppfører seg mot menn.» M

En mulig forklaring på dette mener noen av informantene kan være at i uformelle sosiale situasjoner er det ikke nødvendigvis så mye som står på spill for de som deltar:

«(...) inngår du i sosiale sammenhenger eller hvis det er sammenkomster da kan det jo på en måte både i tilfelle der hvor man er en vennegjeng der alle kjenner hverandre før, dere har den mutual trusten gående eller at det er en sammenkomst hvor det er liksom nye, og da er det litt sånn, uavhengig av om det er alkohol inne i bildet, da er det på en måte ikke noe som – det er ikke festet til karrieren din, det er ikke festet til på en måte ting som står på spill for deg

nødvendigvis, så det kan jo åpne for en del ting som i på en måte andre settinger ville vært off the table at all.» M

I andre situasjoner er det imidlertid kanskje klare forventninger til en viss type atferd, her illustrert med en slags relativt formell situasjon; en gallamiddag:

«Men samtidig kan man jo tenke litt på settingen også – er det f.eks. en gallamiddag der det er leid inn fotograf som skal ta bilde og du har rød løper og skal ta bilde så er det jo veldig vanlig at menn står med hendene ned mot korsryggen og sånt og da er det jo sånn sett berørelse av korsryggen greit (...)» M

Informantene beskriver atferd og hendelser på arbeidsplassen som litt sammensatt. På en side er grensene strengere på arbeidsplassen enn hva det er i andre sammenhenger fordi forholdet skal være profesjonelt og det kan bli komplisert hvis det skjer noe utover den profesjonelle relasjonen.

«Jeg tenker jo at i liksom jobbsituasjoner er det jo mange ting som er mye mindre akseptert da.. sånn at du må på en måte holde det profesjonelt uansett, så det blir ikke mer avslappet med tid, det holder seg liksom på det at det må være profesjonelt. Så det er jo liksom, det spørs jo helt hvilken situasjon du er i.» K

«(..) bruke arbeidsplassen til å flørte og sånn – det er kanskje litt å ta den over streken (...)» M

«Hvis du inngår noe med sjefen din eller medarbeider ikke sant, du må deale med aftermathen etter det på arbeidsplassen så kan det bli noen stygge scener av det, (...)» M

På en annen side kan man også oppleve å måtte finne seg i ting på jobb som man ellers ikke hadde godtatt i en annen både formell og uformell situasjon.

«Personlig har jeg jobba på et hotell før, og.. man opplevde jo at gjester kom og la an på deg og sånt, og det var jo.. (...) da er det jo veldig ekkelt, men det ble mer akseptabelt siden jeg var på jobb.. ”ja, han var bare full”, og så går du videre med ditt, på en måte.» K

Situasjoner som involverer nære relasjoner, eksempelvis familie, kan gjøre det vanskelig å forstå og håndtere atferd, og det å markere egne grenser kan være forbundet med risiko:

«(...) hvis en onkel hadde klapset meg på rumpa, kan hende han hadde gjort det fordi han syntes det var artig, men som tenåring for eksempel, hadde ikke det vært noe jeg hadde satt pris på. (...) familier og nabolag... Ja... De du har nær deg da. Da er det jo mye skumlere å bli usikker. Siden da kan du dømme noen du kjenner godt. Også tar du feil da. Hvis du da går videre med det og sier fra, så har du ihvertfall ”drete” deg ut.» K

Også relativt nøytrale handlinger kan oppleves problematiske pga. forventninger og etablerte mønstre som brytes eller en underliggende maktstruktur som gjør at det oppleves grenseoverskridende, eksempelvis i en arbeidstaker-arbeidsgiver-relasjon.

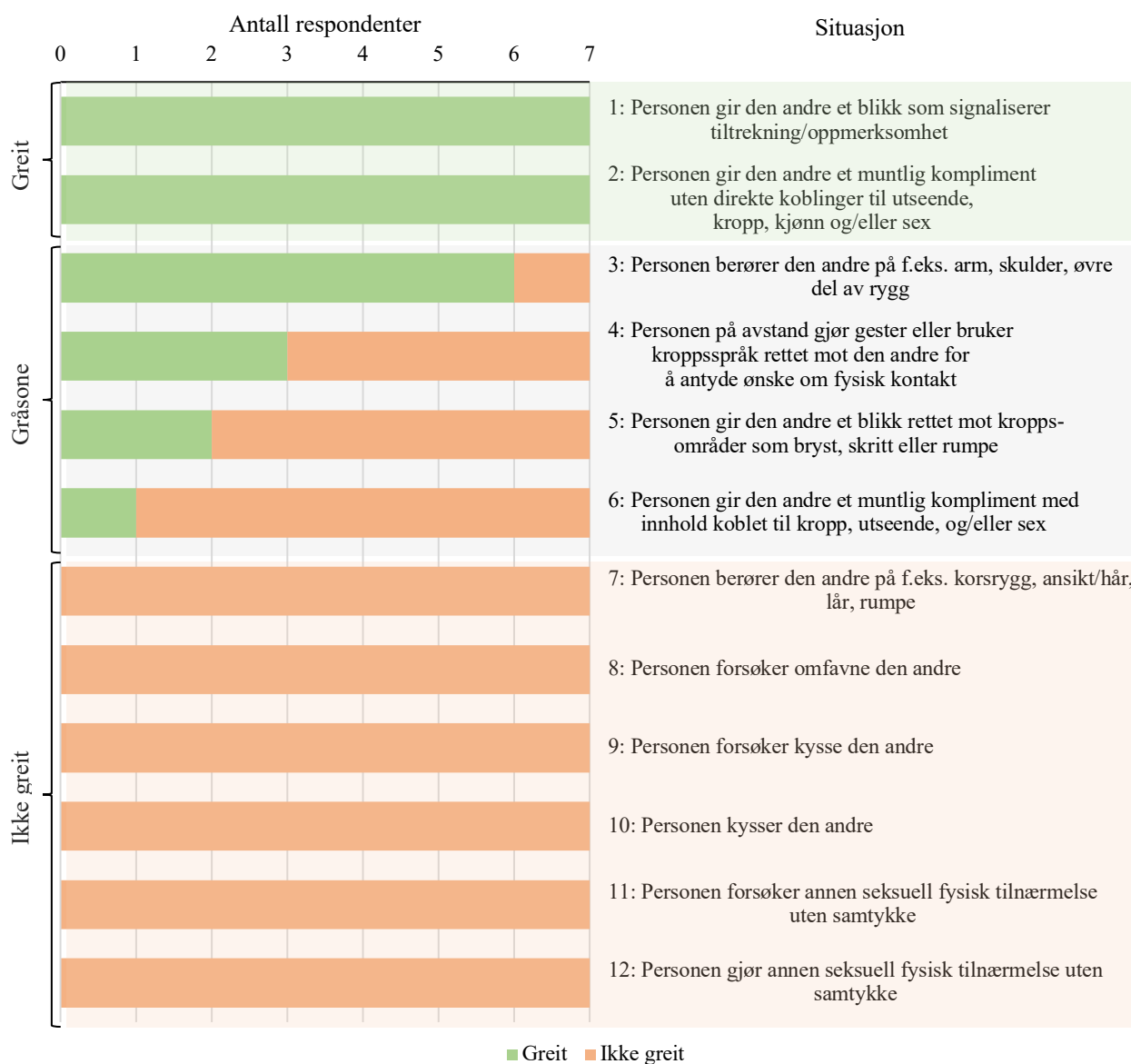
«(...) det kan jo være hva som helst egentlig da, bare at det er litt utenfor da, hvis du har en sjef som sender deg en tekstmelding kl 10 på lørdagskveld – selv om kanskje innholdet i tekstmeldingen handler om jobb – det er grenseoverskridende likevel hvis på en måte tidspunktet og – hvis du sender en SMS og du ellers alltid kommuniserer på mail og er veldig formell og så sender du.. selv om det egentlig er veldig trygt med melding så kan det likevel oppleves som sånn.. eeh, hvorfor sendte den personen det til meg og så kan det bli ubehagelig.. eh, det kan egentlig være hva som helst, bare at hvis du har en eller annen norm da på i en vennegjeng eller på en arbeidsplass og hvis noen plutselig gjør et eller annet som bryter med det og du ikke skjønner hva det betyr så kan det være.. tja, kan det være en gråsoner, tror jeg.» K

Informantene forteller om ulike forventninger og ulike grenser i formelle og uformelle situasjoner. Formelle situasjoner kan medføre en forventning om at mindre er akseptabelt, men samtidig gi mindre handlingsrom dersom det først skjer noe uakseptabelt fordi oppfattede konsekvenser kan bli store. Også relasjonen i de ulike situasjonen nevnes som avgjørende.

3.4.2 «Samtykke» er flytende, gå trinnvis fram og respekter meg. Alle informantene er kjappe til å legge «samtykke» som forutsetning for at tilnærminger og interaksjon skal være akseptabelt, men flere fremhever samtidig at dette er et komplekst fenomen som endrer seg fortløpende og ofte forutsetter at visse forventede relasjonsbyggende «trinn» gjennomføres.

Situasjonsskjemaet, se Figur 1 og vedlegg H, gir et visuelt bilde av en slags gradering av atferd fra det som alle informantene er entydig på at er greit, til det alle er enige om at ikke er greit. I tillegg fremheves også et felt midt i mellom «greit» og «ikke greit» som kan defineres som en slags gråsoner. Situasjonsskjemaet skisserer en tenkt situasjon, forklart slik: «*Se for deg at du observerer to personer, de er fremmede for deg og for hverandre. Ville du syntes det var **greit** eller **ikke greit** hvis den ene personen oppførte seg slik mot den andre?*»

Som illustrert av Figur 1 er informantene enige om at item 1 og 2 er entydig akseptabel atferd. De er også entydig enig om at item 7 til og med 12 er uakseptabelt. Det er altså vesentlig flere skisserte situasjoner informantene anser som uakseptable enn akseptable. Det mest interessante her er imidlertid item 3 til og med 6 der det er noe mer delte meninger mellom informantene; disse beskrevne situasjonene kan sies å gi et bilde av gråsonen. Årsaken til delte meninger kan være mange og handle om både fortolkning av beskrevne situasjon og syn på den beskrevne typen atferd mer isolert.

Figur 1: *Situasjonsskjema* – «Se for deg at du observerer to personer, de er fremmede for deg og for hverandre. Ville du syntes det var **greit** eller **ikke greit** hvis den ene personen oppførte seg slik mot den andre?»

Det Figur 1 illustrerer basert på et ferdigdefinert skjema kan finnes igjen i beskrivelsene fra intervjuene om en «oppskrift» på hvordan de ønsker seg at tilnærminger mennesker imellom skal være, og hvor de ser for seg at grensen går. Slik som noen informanter forklarer at det vesentlige er å kontinuerlig sjekke hvorvidt vedkommende er med og handle deretter.

«Det handler vel litt om en sånn gradvis oppbygging eller trinnvis utvikling av seksualisert atferd der en hele tiden sjekker sånn ”er du med på dette?”. For hvis du går for fort fram blir det fort ubehagelig. Og hvis du gjør noe som du ikke har på en måte sjekka at den andre synes er greit da.. liksom sender litt blick og får smil tilbake og okey, ja, dette går fint..» K

På lignende måte beskriver en informant at man må etablere en «kjemi» før det er greit å gå videre:

«Hvis du drar på en date da, så er det ikke sånn at du kan møte daten din med å bare.. klaske de på rumpa, liksom. Eh, men hvis dere får på en måte den kjemien og du.. man tenker at den personen du er på date med har vært skikkelig sånn... oppfordra da til nærmere kontakt så er det jo mer sosialt akseptabelt – tenker jeg.» K

Det er avgjørende å starte i det små:

«(...) hvis det er en du synes er tiltrekkende og du ønsker litt sånn der – gjerne signaliser det i midlere porsjoner da, men får du nei så stopper du på det, liksom.» M

Og det er uakseptabelt å starte for «høyt» opp på skalaen:

«(...) det å starte med et blick er jo fryktelig uskyldig, men hvis du starter med å ta på noen eller starter med.. hvis du hopper veldig langt opp på skalaen først, så selv om du ikke har fått noe tilbakemelding så langt så er det litt.. så er jo det uakseptabelt da.» M

Det er i seg selv helt fint å «prøve seg» forsiktig, mener flere av informantene, så lenge man sjekker underveis hvordan man ligger an og avventer positiv tilbakemelding:

«Det er veldig situasjonsbestemt da, men du skal jo, man skal jo ikke trenge å måtte bli utsatt for seksuell atferd med mindre man ønsker det. Men alt er jo.. på en skala, så la oss si du møter noen du liker.. så starter du jo for å sjekke hvordan man ligger an, og da starter du jo med det som på en måte er, sånn som her da – et blick f.eks. da. Og det vil jo kanskje være med hensikt da om å gå lenger hvis du får en positiv tilbakemelding, men det i seg selv er ikke å gå for langt mener jeg da..» M

Gjennomgående høflighet og en følelse av grunnleggende respekt gjør at mer kan være akseptabelt fra/med en person.

«Hvis det er en som er gjennomgående hyggelig mot deg hele tiden som du har en interesse for bare og er.. fortsetter å være hyggelig, respektfull osv så gjør det jo at du på en måte.. at det er flere og flere ting som blir greit med nevnte person.» K

«Samtykke» beskrives av flere informanter som noe flytende som endrer seg kontinuerlig i interaksjonen mellom folk. Det er for enkelt å bare lene seg på «hvis alle samtykker er det ok», og man må være var for at folk kan ombestemme seg.

«Ja, ganske flytende. Det kommer veldig an på personen. Men. Ja, og det med samtykke, siden, i det øyeblikket jeg ikke føler meg komfortabel, så er grensa trådd over.» K

«Det nytter ikke å si ”den og den sa ja” hvis det er en person som åpenbart ikke kan skjønne hva de sier ja til.. så ja, det tenker jeg. Alle må være med på det og alle må synes det er greit og skjønne hva de sier at er greit og ikke skade noen (...) Det blir for enkelt å bare si ”hvis alle samtykker så er det ok”.» K

«Så lenge begge er med på det, kan man gjøre det man vil, tenker jeg. Og ombestemmer en seg, så gjør man det ikke likevel, og bare respekterer den andre.» K

Informantene beskriver altså en ønsket progresjon der man starter i det små og er sensitiv for hverandres signaler og aksepterer hvis motparten eventuelt ombestemmer seg. Det skisseres at «samtykke» er et skjørt og intrikat fenomen.

3.4.3 Hvordan håndtere? Skulle det oppstå en situasjon eller skje en hendelse man ikke liker eller synes er ubehagelig er det ikke nødvendigvis så rett frem hvordan man kan håndtere det. Informantene forteller om forventninger om hvordan man bør oppføre seg i visse situasjoner, eller at risikoen ved å markere egne grenser vurderes å være på en måte som gjør det vanskelig å gjøre noe.

«Ja.. hvis man begynner å protestere og lage en scene av en klem som er det liksom sånn – da føler jeg man overdriver igjen da, men sånn idealet er liksom ikke at folk skal komme og klemme deg og sånne ting» K

Noen av informantene beskriver også forventninger knyttet spesielt til situasjoner der det inntas alkohol. Dette dreier seg om både forventet oppførsel og forventet respons:

«Der er det jo ofte alkohol inn i bildet. Og... Eeeh. Da føler jeg at da kan gutter bli mer løsslupne, de føler seg gærnere, de tør å flørte, som de kanskje normalt ikke ville turt, og at jenter aksepterer mer. Jeg tenker sånn, man kan reagere på to måter, den ene blir sånn høylytt, slå til, klikke helt, eller bare sette skikkelig pris på det. Og det er jo sånn som i stad, at, ja, hvis man føler på dagen og sånt, men jeg tror alkohol spiller mer inn enn dagsformen da. Hvis man har drukket nok ihvertfall. (...) jeg observerer selv ihvertfall, så er det enten at hun blir med han, eller at hun klikker og sladrer til venninna, hehe. (...) Det er jo såklart en mellomting, at sånn ”eeeh, nei takk”. Det skjer jo helt sikkert det og, men bare legger ikke merke til det.» K

«Hvis det er en som kommer bort til deg sørpe full så er det jo litt sånn ”skal jeg si ifra, skal jeg ikke si ifra”.» K

Dersom det er aktuelt å markere egne grenser eller si ifra så har man gjerne et ønske om å komme styrket ut av det selv, det kan det være vanskelig å føle at man er i posisjon til å oppnå i enkelte situasjoner, spesielt hvis det oppleves som at motparten har støtte av folk rundt seg.

«(...) jeg sa ingenting fordi, ja, jeg vet ikke, uansett så kommer jeg dårlig ut av det liksom. Hvis jeg er den som er ”gal” og liksom jeg vet ikke – ikke at jeg hadde begynt å rope, men jeg vet liksom ikke hva jeg skulle sagt for å stilt han i et dårlig lys, fordi jeg føler at folk, når de er i gjeng så kan det bli sånn ”haha, kult, morsomt.» K

I tillegg kommer en vurdering i om man egentlig har rett til å protestere i gitte situasjon, kanskje er det en forventning om at man burde «tåle» det som nettopp skjedde.

«Ja, man kan jo ikke liksom finne seg i alt, men man må på en måte tåle littegranne også, det er liksom ikke noe.. nei, det er ikke noe ja-nei-svar, på en måte.» K

Når skaden først kan ha skjedd kan være vanskelig å ta innover seg at man har gjort noe grenseoverskridende mot andre, spesielt dersom tegnene på det er utydelige – da er kanskje den mest nærliggende løsningen å anta at det «gikk bra» fordi å innse det motsatte utfordrer eget selvbilde.

«Jeg tror de færreste har lyst til å gjøre noe slemt mot andre.. men hvis man er i tvil selv, så er det nok veldig enkelt å si at ”nei det gikk nok bra” fordi at hvis det ikke gikk bra så må du på en måte innse og akseptere at du har gjort noe fælt og er en fæl person.. så jeg tror det er ganske enkelt å, ja hvis man ikke har fått en verbal tilbakemelding da, at da gikk det vel greit.»
M

Det kan også oppstå situasjoner der det er lettere å skylde på seg selv for at man ikke sa ifra enn å skylde på motparten:

«Det er ikke sikkert at man skjønner at dette er grenseoverskridende for meg, så du sa ikke tydelig nok fra da, kanskje, og da føler du i etterkant skam og skyld og ansvar.. at du føler ansvar for at det skjedde også da.» K

«Jeg tror man bare vil tro det beste om folk til det motsatte er bevist. Også er de sånn, hvordan beviser man det.» K

Det er ikke noe enkelt svar på hvordan man burde håndtere eventuelt opplevd uakseptabel seksuell/seksualisert atferd, verken som «offer» eller hvis man skulle være den som tråkket over noens grense. Det kan handle om opplevde forventninger til hva man burde tåle, opplevd risiko eller rett og slett fordi det man velger å gjøre påvirker ens egen selvbilde.

3.4.4 Perspektiv, erfaringer og forventninger. Det kan være ulikt syn på samme oppførsel basert på hvor mye man blir eksponert for det, mener noen av informantene. Ofte beskrives kvinner som offer og menn som utøvere (jmf. statistikk nevnt innledningsvis), og det resulterer i mer erfaring med den ene rollen enn den andre.

«...nå er det jo liksom det at gutter får jo ofte ikke den samme oppmerksomheten som det jenter får, så da er det jo selvfølgelig, hvis en jente er ute på byen da, og det er fem gutter som gjør det mot henne så blir det jo veldig frustrerende og irriterende.. men hvis det er en gutt da, og en jente som kommer og gjør det på han så er det jo bare kult fordi det er sjeldent... For mange i alle fall.» K

Ulike rolleforventninger innebærer også at den «utøvende» part, som ofte kan antas å være menn, kan risikere å gå for langt før de forstår at det er for langt:

«(...) typisk er det gutter som står for mange av de første fremtrinnene da der du står i fare for å ha gått for langt da så vet du ikke hva som er for langt egentlig før du har gjort det en gang så når du har fått den tilbakemeldinga og ”shit, okey, da skal vi ikke gå så langt”... Så jeg vil jo si at det er veldig sånn erfaringsbasert da.» M

Flere av informantene fremhever at man farges av de man omgås, ikke bare når det gjelder konkret atferd, men også perspektiv, humor eller språklig sjargong:

«Jeg tror at hvis man hører på en måte den andre sitt synspunkt.. jeg merker jo at hvis jeg er med en eller annen guttegjeng så kan jeg liksom tulle med veldig mye sånn seksualisert atferd eller jenter da, og noe av det er liksom ikke helt greit.. men så blir man liksom litt med på å tulle om ting.. men det er jo en annen greie igjen.. ”er det lov å spøke med alt” og sånn..(..) plutselig kan du se det fra et annet perspektiv og.. det er jo greit å kunne se det fra forskjellige sider.» K

«Jeg tror nok man oftere snakker om kanskje, i alle fall guttegjenger da som jeg har mest erfaring med – heller ofte snakker om å ikke gå for langt mot andre i motsetning til hva som skjer mot seg da. Sånn personlig så er jeg mye mer redd for å gå for langt mot noen andre enn om de skulle gjort det mot meg..» M

For noen kan det være en vekker å oppleve å være i motsatt situasjon enn hva man vanligvis er:

«(..) eksen min, han ble på et punkt så ble han tatt på rumpa på byen, og så prøvde den personen å kline med han – en annen gutt altså – og tror kanskje det i seg selv var litt verre for han var jo ikke homofil, og da sa han at han følte seg skikkelig ”tvingt”/”pressa”, og det var skikkelig sånn prøvde med makt på en måte.. han syntes det var skikkelig ekkelt, og så sa han sånn til meg: ”hvis det er sånn du føler det flere ganger på byen så synes jeg synd på deg liksom”... så jeg tror det kan ha en del å si at de bare ikke forstår.. (..) at et ”klask på rumpa” er ikke bare det, liksom.» K

For andre kan det tenkes at økt fokus på problematikken i samfunnet (#metoo) har skapt økt bevissthet og gitt innsikt i andres perspektiv.

«Jeg tror det er veldig mange menn som.. på en måte stopper og tenker seg om, ”vent har jeg gjort noe som er for langt”.. så jeg tror at alle er litt mer forsiktige i ettertid, og.. ja, jeg tror at det er ganske mange som har fått endra erfaring.. jeg tipper at ganske mange av de som har vært på grensa har fått en litt sånn ”realitycheck”..» M

Informantene tenker at folk formes av erfaringer, og der noen blir mer robuste kan andre opplever at de tåler mindre for hver gang grensen brytes.

«(..) hvis det er en som har blitt slått av kjæresten sin, f.eks., så har jo den personen en.. sånn at den på en måte tåler mer dårlig behandling da fra senere kjæresten, eller tåler mindre behandling fra senere kjæresten.. Det varierer jo fra person til person, men det har jo noe å si på hva du tåler.» K

«(..) man kan synes det er gøy og kult og sånn men så har alle en grense. Og hvis den blir tråkka på så tror jeg man blir litt mer sensitiv neste gang og jeg tror.. hvis man ikke gjør det.. ikke at alle liksom må ha en grense men.. ja, jeg tror de fleste har det.» K

Hvordan man velger å definere seg selv kan oppleves å komme med noen krav om å «ta opp kampen» på vegne av seg selv, andre eller samfunnet som helhet. Eksempelvis kan det å

definere seg som feminist og de holdninger og standpunkt det kan medføre gi et rammeverk for hvordan man tenker om hendelser og historier både for egen og andres del.

«(...) det var et punkt på sånn ungdomsskolen så var jeg venn med ei som kalte seg feminist, og så begynte liksom det å bli en greie og så forklarte hun hva det var og sånn, så jeg tror helt klart det at jeg har blitt litt kjent med de tingene der og hva det går i, det på virker nok, og litt det med å ta opp den kampen da og se at ”oi, dette er faktisk et problem, at samfunnet rundt liksom har blåst det opp litt kanskje”. Og så merker jeg at disse historiene de hoper seg liksom litt opp, så det blir liksom flere og flere, og når jeg ser tilbake på det.. på byen og sånn så er det ikke sånn at jeg har pleid å irritere meg så veldig, men når jeg blir litt eldre så skjønnte jeg liksom.. plutselig var det liksom mange ganger på en kveld da, og da ble jeg litt lei meg egentlig for jeg vil ikke at det skal være sånn.. (...) det hoper seg liksom litt og litt opp og så er det hele den der samfunnsgreia med at det er ikke greit, jeg vil bare at det ikke skal være en greie, så da blir det plutselig bittelitt sårt og...» K

Flere av informantene er positive til effekten en samfunnsdebatt som den i kjølvannet av #metoo kan oppnå, og positive til at folk står fram og deler sin historie. De har tro på at det skaper grunnlag for normdannelse og enighet om hvor grensen går.

«Når folk står fram og deler sine historier og en får slags sånn – ja en får en sånn offentlig debatt der alle er enige om at dette ikke er greit så flytter man jo da de grensene.» K

Noen av informantene er imidlertid skeptiske til om #metoo på et vis kan ha gått for langt og bikket over til noe litt flåsete og useriøst eller i verste fall kan misbrukes for å utnytte assosiasjonen merkelappen #metoo for mange har. De håper at folk går inn i seg selv og tar det til seg, og at det er bra for å få frem gråsoner.

«Hmm.. det jeg synes var litt uheldig med #metoo var at noen synes det ble litt mye.. og at grensene plutselig ble sånn, det gikk fra å være ikke-greit til ”men det må jo være greit” (...) du får jo absolutt opp en debatt, og så håper jeg bare at folk tar den seriøst, (...) folk skjønner ikke alltid at det å bli tatt på rumpa at det liksom ”oi, det er faktisk veldig nedgraderende, den andre føler seg faktisk tråkka på” eller.. men jeg tror absolutt at samfunnsdebatten har en del å si, at du får fram en del sanne gråsoner og gjerne får den som har kommet dårlig ut av det at den sier sin historie da og at gutter skjønner at ”oi, sånn visste jeg ikke at fikk hun til å føle seg” og så tror jeg at folk kan gå litt i seg selv og skjønne at de faktisk har gjort det på byen og det var ikke greit.. og så forhåpentligvis kanskje noen gjør noe med det...» K

«På en bra måte mtp nå har folk en måte å si ”nei er faktisk nei” og motparten vil akseptere det, samtidig så tror jeg at det også kan bli misbrukt mtp. at folk kan gjemme seg bak metoo-begrepet, fordi det kan jo være sånn at – sett at man er ute på byen og det er to personer som der og da er veldig glad i hverandre, kliner og tafser og hele pakke, men så skjer det ikke noe mer utover det da, og så drar den ene parten hjem til seg, tenker over det.. og så kan man da bruke det her til sin fordel, ”jeg var ikke med på det, den der personen er en drittsekk” og sånn der – for hvis du liksom – jeg tror at hvis man ikke hadde sagt det uten å bruke metoo-begrepet så ville nok folk ment at det var en helt vanlig kveld ute på byen, men med en gang man relaterer det til metoo blir det liksom mye mer alvorlig, tror jeg. Folk ser mer seriøst på det.» M

Noen av informantene reflekterer også over hvordan menn og kvinner har blitt fremstilt i debatten, der som oftest kvinner beskrives som offer og menn som utøver.

«(...) fremstilt i media rundt det der så er det veldig sånn der at det er menn som har kjørt den garderobebpratgreia, det er de som har utført alle de her metoo-skandalene. Men samtidig så er jeg ikke 100% sikker på at det bare er menn som har gjort det, det vil være veldig oppsiktsvekkende hvis man ikke ser noen tilfeller der kjønnsrollene er byttet om, og det synes jeg egentlig er litt merkelig. (...) det som blir fortalt er jo det at det er bare menn som utnytter sin maktposisjon. Og det er jo bare menn som sitter og prater om ”grab her by the pussy”, men det forundre meg ikke at det også er kvinner som sitter der og bare ”grab him by the dick” eller noe i den duren. (...) menn som kjønn har bare blitt fremstilt på en sånn måte og det er kanskje veldig uheldig også.» M

Fremstillingen i media kan også ha gjort at det oppleves som vanskelig for menn å hevde seg i denne debatten uten å bli beskyldt for å beskytte overgriperne og ytterpunktene i diskusjonen:

«Synes jeg det har vært veldig mye fokus eller veldig mye artikler som har vært skrevet av kvinner og mye kvinner som har fremma saken og ikke så mange menn som har stått opp så du får veldig ensidig.. ja, det er en veldig ensidig sak, og det er jo litt sånn sårbart også da fordi det har jo vært hovedsakelig menn som har stått for de fleste av overgrepene. Så når man står frem som mann da f.eks. for å skulle stå imot, la oss si, ytterkantene av de meningen som har blitt fremma fra den andre siden da, la oss si de ekstreme, så står du egentlig på en måte å beskytter overgriperne da.. og det er det jo ingen som.. tror det er ingen som har lyst til det.» M

Flere av informantene opplever det som at terskelen for å si ifra har blitt lavere, men at folks atferd og toleranse for atferd i stor grad er den samme.

«Jeg tror grensa har blitt hevet for hva du sier ifra om, men ikke blitt endra på hva du ikke synes er greit.. at en fyr på en måte tar en jente på rumpa da, plutselig, jeg tenker liksom for to år siden hadde det vært sånn ”åh, det er ubehagelig, jeg sier ikke ifra”, men nå er det mer sånn ”åh, det var ubehagelig, jeg sier ifra”. Og det er liksom den forskjellen det har gjort, jeg føler ikke det har endra hvor mye jenter tåler.. Men jeg føler at det har endra hvor mye vi tør å si ifra.» K

Rolleforventninger og økt kunnskap gjennom økt mediefokus har noe å si for hvordan man oppfatter ulik atferd, men også standpunkt man tar ved eksempelvis å identifisere seg som feminist. Det er flere informanter som synes at fremstillingen av menn generelt har vært uheldig i #metoo-debatten.

Forsøker man oppsummere hele hovedtema tre er det flere interessante moment. Informantene identifiserer ulike forventninger knyttet til ulike situasjoner, og de reflekterer over hvordan personlige erfaringer og perspektiver påvirker hvordan man oppfatter seksuell/seksualisert atferd. Hvordan man velger eller føler seg tvunget til å håndtere uakseptabel

seksuell/seksualisert atferd kan også påvirkes av ens eget selvbilde og en oppfatning av hva man burde tåle, men også identifisert risiko i situasjonen.

3.5 Oppsummering av Resultater

Det kommer av resultatene frem flere viktige moment for videre diskusjon og refleksjon. Det er også verdt å merke seg at noen av undertemaene kan sies å være overlappende. Generelle tendenser er at informantene synes eksplisitt refleksjon rundt denne tematikken er vanskelig, og for de fleste er det uvant å sette ord på og snakke om denne tematikken.

Det fremkommer tydelig indikasjon på at hvordan unge mennesker drar grensen mellom akseptabel og uakseptabel seksuell/seksualisert atferd ikke har et enkelt svar – slik som forventet. Viktige aspekt ved resultatene er at informantene tilsynelatende ikke har et avklart forhold til forskjellen mellom «seksuell» og «seksualisert». Videre er det viktig å merke seg forskjellen mellom kvinner og menn i fokus på intensjonen bak atferden. Er det slik at kvinner vektlegger intensjon mer enn menn? Er menn mer fokusert den spesifikke atferden? I tillegg vektlegges relasjon og en rekke kontekstuelle variabler når informantene reflekterer over hva som påvirker hvor grensen går. Informantene beskriver også hvordan de ønsker at tilnærming skal foregå – nærmest langs en skala eller ved hjelp av trinn i en bestemt rekkefølge.

4. Diskusjon

4.1 Spesifikk Atferd eller Intensjon og Hensikt?

Når det gjelder resultatene fra innledende avgrensning av begrep er det viktig å merke seg spriket i definisjoner på hva seksuell eller seksualisert atferd er. Det er langt mellom definisjonen av seksuell eller seksualisert atferd som atferd som inkluderer berøring av private kroppsdeler og til definisjonen av seksuell/seksualisert atferd som basert på hva man har som hensikt og intensjon uavhengig av faktisk handling. Intensjon er viktig for mennesket fordi det gir mening til ellers tilsynelatende meningsløs atferd. Hvis tanken bak atferden oppfattes meningsfull vil også atferden oppleves som mer meningsfull.

Det er interessant, men som forventet, at de færreste av informantene har tenkt over hvorvidt det er en forskjell mellom «seksuell» og «seksualisert» atferd. Kanskje skal man ikke henge seg for mye opp i forskjellen da stammen i ordene er den samme, men en mer bevisst språkbruk kunne fremhevet nyansene i atferd bedre da det ville blitt tydelig en forskjell mellom atferd som i bunn og grunn *er* seksuell og atferd som i utgangspunktet kan være «nøytral» men som *blir* seksualisert, det vil si ilagt en seksuell mening eller forstått som noe seksuelt. Som tidligere nevnt både i innledning med tanke på begrepet «seksuell trakassering» er mangel på felles språk og begrepsforståelse en utfordring innenfor denne tematikken fordi det gir økt forvirring om hva man egentlig snakker om.

4.2 Grensen

I det noe potensielt grenseoverskridende skjer er det nærmest en utømmelig kilde til ulike faktorer som kan spille inn i det man forsøker å forstå og avgjøre hvorvidt det er noe man burde tåle og tolerere eller om det er noe som er over grensen.

Som resultatene viser reflekterer deltakerne over faktorer fra alt fra etablert relasjon, selve atferden i øyeblikket, men også mer underliggende strukturer for eksempel relatert til makt eller identitet. Dette samsvarer både med teorier om mentalisering og teorier fra sosial påvirkning; eksempelvis at vi sammenligner oss selv og egen oppfatning av situasjonen med de vi oppfatter som lik oss i en gitt situasjon.

Resultatene reflekter både hvor informantene ser for seg at grensen går i et fremtidsperspektiv, men også om fortolkning i retrospektiv. Disse perspektivene henger imidlertid tett sammen da forventinger og oppfatninger om hvor sin egen eller andres grenser går vil forme selve situasjonen, fortolkningen, men også responsen. Forventningene og fortolkningen kan knyttes til kjønnsrolleforventninger, identitet, stereotyper så vel som mer overordnet ideologi/overbevisning.

Som det fremkommer av resultatene kan det av og til skje ting så fort at man ikke skjønner omfanget før etterpå. Det kan være årsaken til at man ikke protesterer i øyeblikket, men trenger litt tid på å fordøye hva som har skjedd og sitt eget handlingsrom. Dette samsvarer med ideen om at sammenligning med seg selv og simulering av andre som første respons, justering for annen type informasjon krever mental kapasitet/innsats og skjer etterhvert.

For et mer visuelt eksempel på hvor grensen går kan man se på situasjonsskjemaet (Guttman-skala, Figur 1 og vedlegg H) der informantene er enige om at noen av de beskrevne situasjonene er henholdsvis greie eller ikke greie, mens det er noen få situasjoner der informantene svarer ulikt. Situasjonene det er uenighet om illustrerer en gråsoner – en gråsoner er et udefinert, uregulert eller uoversiktlig område. Noen grenser kan være tydelige smale linjer, men akkurat når det gjelder denne typen atferd kan det være at grensen må males med bred, grå pensel fordi individuelle og kontekstuelle variabler gir forskjellige typer utfall og grensedragninger som alltid vil gi en potensiell gråsoner der noen ville reagere negativt mens andre synes samme atferd i gitt situasjon er positiv.

4.3 Kausalitet og Skyld

Mennesket forsøker nærmest automatisk å forstå kausaliteten i en hendelse og plassere skyld i hvorfor utfallet ble som det ble. At informantene leter etter kausalitet og skyld gir mening fordi vi mennesker har en tendens til å være rausere med atferd vi oppfatter som faktisk uintensjonell enn atferd vi oppfatter som intensjonell. Samtidig ser det ut til at vi er raske med å trekke feilaktige slutninger om at også atferd som i utgangspunktet skyldes tilfeldigheter er intensjonell. Intensjonell atferd vil vi gjerne dømme strengere enn uintensjonell, og dersom noen med vitende vilje bryter våre grenser vil det oppleves som en større krenkelse enn om vi oppfatter det som at vedkommende ikke visste bedre og krysset grensene vår ved et uhell. Kanskje kan dette ses i sammenheng med graden av struktur i situasjonen også, da vi, dersom man skal tro informantene, ofte tolererer mer i en «ute på byen»-situasjon enn vi gjør i en strukturert sammenheng på arbeidsplassen.

Det er noe uenighet mellom deltakerne i om det er den aktive part som burde ta ansvar for å tolke signaler og forstå hvor grensen går eller om det er den «passive» part som opplever sine grenser truet som burde varsle om sin opplevelse og ta ansvar for å hevde egne grenser. Dette er relatert til skyldspørsmålet og intensjonen da vi er tilbøyelige til å dømme den aktive og intensjonelle part hardere enn den passive.

4.4 Kjønn, Kjønnroller og Sexisme

Historiske tendenser spiller en sentral rolle i vårt syn på uønsket seksuell atferd i dag. I 2019-perspektiv er det helt andre forventninger til likestilling enn det var for eksempel for hundre år siden. Det er ikke til å stikke under en stol at kvinner tradisjonelt har blitt undertrykt og utsatt for trakassering og krenkende atferd fordi de har blitt ansett å være underlegne, mannens eiendom eller mindre verdt enn menn. Dette har medført at det i alle samfunnslag har vært greit at mannen har «tatt for seg». Samtidig har det tradisjonelt vært forventninger om mannen som en gentleman og som den aktive part i for eksempel en sjekke-situasjon. Forventningen om at det er mannen som skal ta det første steget i flørt og kontaktetablering vedstår for mange den dag i dag. Dette gir selvsagt den implikasjonen at menn oftere er i den posisjonen at de gjør aktivt fremstøt for å tilnærme seg andre/kvinner og dermed står i fare for å overskride en grense allerede i første stund fordi de kan ha misforstått motpartens ønsker og intensjoner. Dette perspektivet kommer også frem av resultatene. Noen informanter ser dette i sammenheng med at når menn både prøver å innfri forventningen om at man som mann skal være den som tar første steget, og samtidig ikke får tydelige tilbakemeldinger på hva som er greit og ikke greit så kan det være en utfordring å faktisk lære hva som er akseptabelt.

Det er også kjønnsrolleforventninger til kvinner. En tradisjonell forventning er at kvinner skal være føyelige og ydmyke heller enn tydelige og hevdende. Forskning har vist at kvinner som varsler om seksuell trakassering blir mindre likt/verdsatt av mannlige kollegaer og at det å være handlekraftig og hevde egne grenser ofte blir oppfattet som ufeminint. Trolig er disse interaksjonene i kjønnsrolleforventninger og sexisme en viktig medvirkende årsak til at seksuell trakassering fremdeles er så utbredt og ikke minst en viktig årsak til at mønstrene opprettholdes.

Helhetlig er det lite diskrepans mellom hva mannlige og kvinnelige informanter rapporterer. Av resultatene fremgår det imidlertid noen mulige forskjeller det likevel er verdt å merke seg. Det ene er vektlegging av intensjon, her er det overvekt av kvinner som vektlegger intensjon mer enn selve atferden – selv om også mennene anser intensjonen som viktig, og de belyser intensjon eksempelvis relatert til lovgivning. Videre beskrives det ulike forventninger til menn og kvinners roller, der menn oppfatter det som at det gjerne forventes at de skal ta initiativ og i så måte ofte havner i fare for å gå for langt allerede tidlig i en tilnærmingsfase. Kvinner beskriver at det gjerne forventes at de ikke skal bli hysteriske eller være for sensitive i møte med atferd de i utgangspunktet reagerer på.

4.5 Normer

I alle situasjoner finnes normer om forventet oppførsel. Der resultatene viser at mange resignerer og ikke sier ifra dersom det skjer uønskede hendelser ute på byen kan dette handle om normer som indikerer at dette er en del av å være ute på byen. Man tilpasser seg hva de man oppfatter lik seg i en situasjon gjør – med andre ord etableres det en forståelse for hva som er akseptabel atferd og respons i en gitt situasjon. Så lenge alle ser på hverandre opprettholdes en type atferd som «norm» og dermed blir det en oppfatning om at er man ute på byen stiller man seg i faresonen for å bli utsatt for visse type handlinger og dermed må man finne seg i mer enn hvis det samme skulle skje i kassakøen på matbutikken.

Med andre ord kan det argumenteres for at bakteppet for atferden er avgjørende. Formelle situasjoner, eksempelvis et møte på arbeidsplassen, gir forventninger om en gitt type atferd. Uformelle situasjoner, eksempelvis en fest sammen med venner og venners venner, gir kanskje forventninger om en annen type atferd. I tillegg kan det drøftes om det også er en type situasjoner som har elementer fra både formelt og uformelt, eksempelvis en sosial tilstelning i regi av arbeidsplassen etter arbeidstid, der det igjen er en annen type atferdsforventning. Disse kategoriene av situasjoner kan trolig til en viss grad overlappes, og atferd som forventes innenfor ulike situasjoner overlapper også. En måte å kategorisere situasjoner på er å se på graden av opplevd kontroll og struktur i situasjonen. Eksempelvis vil et jobbmøte trolig inneholde stor grad av både kontroll og struktur fordi det kanskje finnes en møteagenda, definerte roller, strukturerte fysiske omgivelser og en spesifikk hensikt til at man er samlet. I en uformell situasjon som eksemplifisert med fest med venner og bekjente gir trolig større grad av usikkerhet. Kanskje er det utydelig hvor mange som deltar, hvem man kjenner fra før av, hvordan de fysiske omgivelsene er og hva de gir mulighet til (trangt, lite plass, fysisk tett), beruselse hos en eller flere parter, løst definert hensikt med møtet og mer åpent hvordan og når det avsluttes. Samtidig kan det være en forventning om å være sosial og imøtekommende. En sosial sammenkomst med kollegaer etter arbeidstid finner kanskje sted på et utested – et lokale der stemningen er uformell, og sammenkomsten har ikke nødvendigvis et tydeligere mål enn det sosiale, men underliggende er likevel hierarkiet fra arbeidsplassen og maktforhold mellom de som deltar.

4.6 Konsekvenser og Risiko

Alle typer situasjoner innehar flere typer risiko relatert til uakseptabel atferd. I en formell situasjon vil det kunne medføre risiko å stå på begge sider av uønsket atferd – det vil si at man som utøver står i fare for represalier dersom det blir oppdaget, eller at man som «offer» vil få konsekvenser. Resultatene peker på en tvetydighet her i at det i utgangspunktet

er mindre som *er* greit på arbeidsplassen – fordi dette er en formell situasjon der det forventes en profesjonalitet – men når det faktisk skjer noe kan det være vanskelig å markere grenser fordi opplevde konsekvens av å markere denne grensen kan være uklar – kanskje vil man miste jobben, det er viktigere å beholde kunden, kanskje er det umulig å komme unna på grunn av jobben man er pliktig å utføre.

I uformelle situasjoner er det mange lag av usikkerhet som gjør det vanskelig å forutse konsekvenser ved å varsle eller hevde grenser. Kanskje var man selv beruset, kanskje var motparten beruset, kanskje var det i utgangspunktet en «OK» flørt som tippet over til å bli ubehagelig, kanskje var det en venn eller bekjent som gjorde tilnærmingen. Noen av de mulige konsekvensene av å si ifra i en slik situasjon kan være å ikke bli trodd, å få beskjed om at man burde tåle såpass eller la opp til det selv, eller at det påvirker vennsrelasjoner.

Mennesket er ikke nødvendigvis så god på å takle tvetydighet og vil ofte finne en måte å avklare for å slippe videre ubehag av ambivalens. Ofte betyr dette å innrette seg etter opplevde forventinger og kanskje heller svelge en kamel eller to for å unngå videre ubehag. På flere områder i livet unnviker vi å ta opp kampen eller si ifra fordi det forbindes med mer ubehag enn å bare la det passere. I noen tilfeller er det nok riktig å la ting passere, men problemet med å til stadighet la andre folk krysse egne grenser uten at man hevder seg selv på en god måte er at de som krysser grensen ikke nødvendigvis forsto hva de gjorde og tok lærdom av det, men også at det gjør noe med eget selvbilde fordi man former et bilde av seg selv som føyelig og undergraver egne behov. På den ene siden kan føyelighet være positivt i form av fleksibilitet og raushet, på den andre siden kan det være underminerende og skape mindreverdighetsfølelse.

4.7 Konsistens

Hvorvidt man hevder egne grenser og selvfølelsen fører over til de resultatene som indikerer at identitet er en viktig del av hvordan man ser på og håndterer krenkende/ubehagelig atferd. Det kommer fram at eksempelvis det å identifisere seg selv som feminist medfører noen plikter og krav til å stå opp for både seg selv og omgivelsene. Man må på en måte ta en for laget og markere grenser, og handler man ikke i tråd med egne verdier oppstår det lett en såkalt «kognitiv dissonans» - et språk mellom oppfattede verdier/holdninger og atferd. Identitet og forståelse av seg selv kan knyttes til både personlighetstrekk, oppvekst/kultur og ideologi.

Sosiale sanksjoner nevnes som en effektiv påvirkning av atferd i den forstand at informantene på den ene siden beskriver en frykt for å være et monster og frykt for utstøting dersom man utøver uakseptabel seksuell/seksualisert atferd, men på den andre siden at det

ikke er ønskelig å «lage en scene» ved å si ifra når man opplever seg utsatt for noe uakseptabelt. Mennesket har et iboende behov for å høre til og kan strekke seg langt for å få være en del av gruppen de identifiserer seg med. Frykten for å bli utstøtt er en drivkraft for å moderere egen atferd slik at den innfrir normene og reglene i gruppen, med andre ord vise konformitet. Dette er gjeldende også for kjønnsrolleforventninger.

4.8 Ønsket Atferd og Tilnærming

Resultatene viser tydelig hvordan deltakerne i denne studien skulle ønske at kommunikasjon og tilnærming mellom mennesker foregikk. Så og si alle beskriver et ønske om en trinnvis tilnærming der man begynner i det små – med «ufarlig» vennlig atferd, og gradvis utvider tilnærmingen hvis man får positiv respons. Her igjen møter man utfordringen med hvem som har ansvaret – er det den aktive part eller den passive? Er det den som leser signalene som skal skjønne når nok er nok eller har også den som blir tilnærmet et ansvar for å signalisere tydelig hvor grensen går?

Basert på resultatene av den konstruerte situasjonsskalaen (Figur 1 og vedlegg H) er det som tidligere nevnt en gråsoner der deltakerne er delt i om beskrevet atferd er OK eller ikke. Dette kan henge sammen med ulik fortolkning av beskrevet atferd/situasjon, men det kan også henge sammen med ulike personlige preferanser. Mennesker er fryktelig ulike angående preferanser, noen liker berøring og nærhet godt og tolererer mye av dette før det blir *for* mye. Andre har vansker med selv håndtrykk og en klapp på skuldra. Hvem er det som tåler mindre enn gjennomsnittet, hvem tåler mer – er det rettferdig at man skal definere en grense som går på gjennomsnittet av hva folk flest tåler eller skal det for alltid være en subjektiv tolkning fra gang til gang som videre opprettholder gråsonen? Poenget med debatten burde kanskje ikke være å definere en entydig grense, men å skape nok rom til at alle har mulighet til å hevde egne grenser uten risiko for negative sanksjoner.

Hvorvidt en tilnærming fra et menneske til et annet oppfattes som akseptabelt eller uakseptabelt har gjennom denne undersøkelsen vist seg å være et komplekst og sammensatt fenomen med stor individuell variasjon i interesse, motivasjon, erfaringer, personlighetstrekk, impulsivitet, regelfiendtlighet, situasjon, tid, signaler, relasjonelle faktorer, sosiale krav – faktorer som påvirker hvordan vi ønsker at atferd og tilnærming skal skje.

4.9 #Metoo, Samfunn og Lovgivning

Resultatene i denne studien tyder på at unge mennesker synes #metoo-fenomenet i det store og det hele har vært bra. Det oppleves som at det har blitt enklere å varsle og enklere å stå opp for seg selv etter utrulling av #metoo. Det er ikke noe som tyder på at selve grensen for hva

som oppleves akseptabelt og ikke har flyttet på seg, skal man tro resultatene fra denne studien. Den mannlige delen av informantene ytret imidlertid at de opplever presentasjonen av kjønn i forbindelse med #metoo som noe uheldig, de synes menn generelt har fått for mye negativ oppmerksomhet og at det har rammet *alle* menn selv om det ikke nødvendigvis er slik at alle menn gjør grenseoverskridende atferd. Det beskrives også at det har opplevdes vanskelig å være mann og delta i debatten fordi dersom man har forsøkt ta til motmæle eller nyansere diskusjonen fra menns synspunkt er det en frykt for å bli assosiert med overgripere og voldtektsmenn. #metoo er ikke et avsluttet kapittel, men lever i beste velgående som problematikken det berører. Hvorvidt #metoo faktisk har endret holdninger og handlinger er vi for tett på fenomenet til å egentlig se.

Det kommer frem at informantene mener at samfunnet og fellesskapet har et ansvar i å etablere en mer felles forståelse for hva man skal tolerere og ikke. Kanskje er det slik at #metoo er den sosiale komponenten i en større holdningsendring? Det oppfattes av informantene som at det har blitt økt risiko for at de som krysser grenser blir avslørt på grunn av at flere varsler. Det oppfattes også som at på grunn av en økt kollektiv bevissthet rundt dette fenomenet er det ikke kun en selv som kan definere hva som skjer i en situasjon. Det kan også se ut til at #metoo har medført økt fellesskap mellom kvinner fordi det har blitt tydeligere at uakseptabel seksuell/seksualisert atferd har skjedd så mange – det har blitt et «vi» med ubehagelige opplevelser som fellesnevner. Samtidig må det nevnes at fremstillingen av kvinner og menn kanskje bærer preg av en forenkling der menn får all skyld mens kvinner får en offer-rolle. #metoo var forhåpentligvis starten på at kvinner tør å si ifra og markere egne grenser i kombinasjon med at menn får økt forståelse for at visse typer atferd ikke er akseptabelt selv om motstanden ikke er åpenbar. Nettopp fordi intensjonen vektlegges så tydelig av informantene er de usikre på hvorvidt det vil være hensiktsmessig med en tydeligere lovgivning.

Norsk lov på dette feltet oppfattes av deltakerne som litt ullent og diffust, men de er samtidig skeptiske til om loven burde være så mye tydeligere. Som det kommer frem av resultatene så er det for mange minst like viktig med intensjonen og hensikten bak det som blir gjort enn selve handlingen, og det er fryktelig vanskelig og nærmest umulig å håndheve en lov utelukkende på motiv og intensjon. Nettopp fordi motiv og intensjon spiller en avgjørende rolle er det også vanskelig å definere konkret atferd som forbudt med mindre det omhandler helt klart uakseptabel atferd som voldtekt eller alvorlige fysiske overgrep. En feilslått flørt på byen kan være vanskelig å plassere kategorisk på flere måter, inkludert juridisk.

4.10 Kritikk og Kommentarer Angående Generaliserbarhet

Den som intervjuer vil aldri være nøytral i et kvalitativ intervju, og man må således være bevisst at interaksjonen mellom forsker og informant kan påvirke svarene. Sett i lys av intervjuenes tematikk kan man tenke seg at for eksempel intervjuers og informantenes kjønn kan ha påvirket i intervjusituasjonen – enten fordi informantene kan ha følt et press for å fremstille seg selv i et bestemt lys (sosial ønskelighet), eller fordi intervjuer/undertegnede kunne kjenne seg bedre igjen i svarene og refleksjonene til kvinnene i utvalget, trolig på grunn av likhet i erfaringer. Det er flere utfordringer med det å undersøke noe som for folk flest er implisitt og latent, så vel som sensitivt og kanskje oppleves privat. Man kan møte utfordringer av språklig art i intervjusituasjon fordi intervjuers begrepsbruk kan være forskjellig fra informantens, eller fordi informanten kan ha vansker med å sette ord på det intervjueren spør om. Et forsøk på å danne en felles språklig plattform ble gjort gjennom innledende spørsmål angående seksuell versus seksualisert atferd. Dette ga intervjuer mulighet til å forstå litt av deltakernes språklige utgangspunkt før resten av spørsmålene ble stilt, og som forventet var det ikke en uttalt bevissthet om at «seksuell» og «seksualisert» har noe forskjellig betydning – et moment som belyses flere ganger i løpet av diskusjonen.

Sju informanter blir ansett for å være tilstrekkelig til de fleste kvalitative studier i denne størrelsesordenen (hovedoppgave/master) (Howitt, 2013), og undertegnede opplever datamaterialet som innholdsrikt. Det hadde selvsagt vært svært spennende å kunne fortsatt datainnsamlingen med flere intervjuer og gjennomført fokusgrupper på samme tematikk slik som ambisjonen i tidlig planleggingsfase var. Imidlertid var det for en uerfaren forsker vanskelig å se for seg hvor mye planlagte tidsplan kom til å sprekke og hvor utfordrende det skulle bli å skaffe informanter. Det ble derfor nødvendig å si seg fornøyd med sju fyldige intervju, så får heller det at planene måtte endres bli nyttig lærdom for eventuelle senere forskningsprosjekt.

Både intervjuguide og selvrapporteringsskjema kunne i retrospektiv vært mer gjennomtenkt språklig. Spesielt kan nok selvbeskrivelsesskjemaet kritiseres for å eksempelvis sette opp «sosialt engstelig» og «sosialt utadvendt» som motpoler da engstelse ikke nødvendigvis har noe med graden av utadvendthet å gjøre. Kanskje ville bedre motpoler være «sosialt engstelig» og «sosialt trygg/selvsikker».

Det ble ikke utlovet belønning for deltakelse eller brukt andre lokkemidler, man kan derfor anta at de som melder seg til et slikt studie har en interesse for eller føler at det er viktig å bidra med informasjon om prosjektets tematikk. Det er rimelig å anta at de som meldte seg er til en viss grad samfunnsengasjerte og at de har fulgt med på #metoo-

kampanjen. Som presentert innledningsvis i resultatdelen beskriver utvalget seg i gjennomsnitt som relativt åpne, aktive og emosjonelle basert på selvbeskrivelsesskjemaet fylt ut før intervju. Selvbeskrivelsesskjemaet har som nevnt sine svakheter, men kan likevel gi en indikasjon på hvordan informantene oppfatter seg selv. Selv om tematikken for denne studien har vært mye omtalt i media det siste i overkant av året kan det antas at det er en terskel for folk flest å melde seg til å la seg intervju om et tema som for mange er privat og vanskelig å sette ord på. Denne antakelsen styrkes av at rekrutteringsprosessen var vanskelig og tok tid. Å i hovedsak basere rekrutteringen på å henge opp oppslag på oppslagstavler er en ganske passiv strategi, men det kan forventes at flere titalls folk, for ikke å si hundretalls, har sett oppslagene rundt omkring på campus gitt antallet oppslag hengt opp. Av alle disse som antas å ha observert oppslagene var det altså kun sju som meldte seg.

Undertegnede inntrykk er at de fleste informantene opplevde en utfordring i å sette ord på ellers implisitte og usagte ting. Andre har også pekt på at manglende felles språk for tematikken er og har lenge vært en utfordring (Sletteland & Helseth, 2018). Verdien ved å benytte et semistrukturert intervju istedenfor et mer ferdigdefinert måleinstrument som eksempelvis en survey er imidlertid at man har en mulighet til å få «tak på» noen av disse språklige utfordringene og eventuelt snakket seg forbi de. Man har også mulighet til å dokumentere og evaluere deltakernes refleksjoner relatert til spørsmålene. Intervjuguiden har imidlertid rom for forbedring, retrospekt kan man tenke seg at det innledningsvis kunne vært relevant å undersøke hvordan deltakerne definerer «atferd» i tillegg til «seksuell atferd» og «seksualisert atferd», for å bedre belyse oppfattet uenighet om vektning av henholdsvis fysisk (nonverbal) atferd og/eller verbal atferd.

Det må poengteres at foreliggende resultater og diskusjon ikke kan generaliseres til et større utvalg, og at det heller ikke var målet, men at det gir et bilde på hva en gruppe mennesker i tidlig tjuer år tenker om hvor grensen går og hvordan man kommer fram til hvor grensen går. Som nevnt innledningsvis var formålet med denne oppgaven å belyse både akseptabel og uakseptabel atferd og at den således skiller seg fra forskning på «seksuell trakassering» som et mer isolert fenomen. I ettertid kan det imidlertid påpekes at det kunne ha vært hensiktsmessig å avgrense problemstillingen enda mer.

5. Konklusjon

Det mest vesentlige å merke seg er informantenes vektlegging av intensjon og at det her er en mulig skjevfordeling mellom kvinner og menn. Videre er det et hovedpoeng at informantene ved kontaktetablering ønsker seg en trinnvis tilnærming der man starter i det små og

kontinuerlig sjekker om motparten er med. Til sist er det relevant å se på «gråsonen» situasjonsskjemaet får frem. Det er trolig slik at grensen for akseptabel og uakseptabel seksuell/seksualisert atferd ikke kan dras som en skarp linje, men at det alltid vil være en mengde modererende variabler både i individet og situasjonen som kan påvirke. Det er ikke et mål at alle skal bli enige, men man kan tenke seg at økt fokus i samfunnet på å minske usikkerheten når det gjelder atferd og opptreden formelt og uformelt vil øke bevisstheten om hva som utgjør en gråsoner der det er ekstra viktig å være sensitiv for motpartens respons. Slik som informantene er inne på er opplæringen angående grensesetting i forbindelse med seksuell og seksualisert atferd ofte mangelfull eller manglende. Trolig er det ønskelig å allerede i barneår adressere tematikken med eksempler og refleksjoner rundt hva noen kan synes er ubehagelig og hva det er greit å gjøre mot hverandre. Til sammenligning lærer små barn tidlig at det er galt å slå, mens noen voksne går igjennom livet uten å fullstendig ha forstått at det kan være like krenkende og galt å eksempelvis ta en kvinnelig ansatt/kollega på rumpa. Kanskje kan et sted å begynne være å tørre å sette ord på de ting #metoo gjorde så tydelig for oss at skjer på daglig basis. Som illustrert ved manglende innsikt i forskjellen mellom «seksuell» og «seksualisert» er dette et område der det er nødvendig med økt språklig nyansering. En økt bevissthet i samfunnet vil også medføre at sexisme, velmenende så vel som fiendtlig, kan adresseres og påvirke i hvor stort omfang trakassering (i hovedsak av kvinner) får utspille seg.

Referanser

- Alicke, M. D., Dunning, D., & Kruger, J. I. (2005). *The self in social judgment*. New York: Psychology Press.
- Allen, M. (2017). *The sage encyclopedia of communication research methods* (Vols. 1-4). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, doi: 10.4135/9781483381411
- Allport G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Alwin, D. F., & Krosnick, J. A. (1991). Aging, cohorts, and the stability of sociopolitical orientations over the life span. *American Journal of Sociology*, 97, 169-195. doi: <http://dx.doi.org/10.1086/229744>
- Ambady, N. & Weisbuch, M. (2010). Nonverbal behavior. I S.T. Fiske, D.T. Gilbert & G. Lindzey (red.), *Handbook of social psychology* (s. 464-497). Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc.
- Anderson, C., John, O. P., Keltner, D. & Kring, A. M. (2001). Who attains social status? Effects of personality and physical attractiveness in social groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 116-132. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.81.1.116>
- Aronson, E., Turner, J. A., & Carlsmith, J. M. (1963). Communicator credibility and Communication discrepancy as a determinant of opinion change. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 67, 31-36. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/h0045513>
- Asch, S. (1952). *Social Psychology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Asch, S. E. (1956). Studies of independence and conformity: I. A minority of one against a unanimous majority. *Psychological Monographs: General and Applied*, 70(9), 1-70. doi: 10.1037/h0093718
- Baker, D. D., Terpstra, D. E. & Larntz, K. (1990). The influence of individual characteristics and severity of harassing behavior on reactions to sexual harassment. *Sex Roles*, 23, 305-325. doi: <https://doi.org/10.1007/BF00288336>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Oxford: Prentice-Hall.
- Batson, C. D. (1998). Altruism and prosocial behavior. I D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (red.), *Handbook of social psychology*, vol. 2, s. 282-316. New York: McGraw-Hill.
- Baumeister, R. F. (1982). A self-presentational view of social phenomena. *Psychological Bulletin*, 91, 3-26. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.91.1.3>
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.117.3.497>
- Baumeister, R. F., Masicampo, E. J., & DeWall, C. N. (2009). Prosocial benefits of feeling free: Dibelief in free will increases aggression and reduces helpfulness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35, 260-268. doi: <https://doi.org/10.1177/0146167208327217>
- Benson, P. L., Karabenic, S. A., & Lerner, R. M. (1976). Pretty pleases: The effects of physical attractiveness on race, sex, and receiving help. *Journal of Experimental Social Psychology*, 12, 409-415. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/0022-1031\(76\)90073-1](http://dx.doi.org/10.1016/0022-1031(76)90073-1)

- Bercheid, E., Snyder, M., & Omoto, A. M. (1989). The relationship Closeness Inventory: Assessing the colesness of interpersonal relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, *57*, 792-807. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.57.5.792>
- Berdahl J. L. (2007). The sexual harassment of uppity women. *Journal of Applied Psychology*, *92*, 425-437. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.92.2.425>
- Bergman, M. E., Langhout, R. D., Palmierei, P. A., Cortina, L. M. & Fitzgerald, L. F. (2002). The (un)reasonableness of reporting: antecedents and consequences of reporting sexual harassment. *Journal of Applied Psychology*, *87*, 230-242. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.87.2.230>
- Blair, I.V. (2002). The malleability of automatic stereotypes and prejudice. *Personality and Social Psychology Review*, *6*, 242-261. doi: https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0603_8
- Blass, T. (2004). *The man who shocked the world: The life and legacy of Stanley Milgram*. New York: Basic Books.
- Brehm, S. S. (1981). Psychological reactance and the attractiveness of unattainable objects: Sex differences in children's responses to an elimination of freedom. *Sex Roles*, *7*, 937-949. doi: <https://doi.org/10.1007/BF00290976>
- Burger, J. M. (2009). Replicating Milgram: Would people still obey today? *American Psychologist*, *64*, 1-11. doi: [10.1037/a0010932](https://doi.org/10.1037/a0010932)
- Burger, J. M. & Caldwell, D. C. (2003). The effects of monetary incentives and labeling on the foot-in-the-door effect: Evidence for a self-perception process. *Basic and Applied Social Psychology*, *25*, 235-241. doi: https://doi.org/10.1207/S15324834BASP2503_06
- Burger, J. M., Messain, N., Patel, S., del Prado, A., & Anderson, C. (2004). What a coincidence! The effects of incidental similarity on compliance. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *30*, 35-43. doi: [10.1177/0146167203258838](https://doi.org/10.1177/0146167203258838)
- Burger, J. M., Sanchez, J., Imberi, J. E., & Grande, L. R. (2009). The norm of reciprocity as an internalized social norm: Returning favors even when no one finds out. *Social Influence*, *4*, 11-17. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/15534510802131004>
- Burgon, M., Alvaro, E., Grandpre, J., & Voulodakis, M. (2002). Revisiting the theory of psychological reactance. In J. P. Dillard og M. Pfau (red.), *The Persuasion Handbook: Theory and Practice* (s. 213-232). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cameron, J. J. & Vorauer, J. D. (2008). Feeling transparent: On metaperceptions and miscommunications. *Personality and Social Psychology Compass*, *2*, 1093-1108. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1751-9004.2008.00096.x>
- Carli, L. L., Ganley, R., & Pierce-Otay, A. (1991). Similarity and satisfaction in room-mate relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *17*, 419-426. doi: <https://doi.org/10.1177/0146167291174010>
- Carstensen, G. (2016). Sexual Harassment Reconsidered: The Forgotten Grey Zone. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, *24*(4), 267-280. doi: [10.1080/08038740.2017.1292314](https://doi.org/10.1080/08038740.2017.1292314)
- Chaiken, S. (1979). Communicator physical attractiveness and persuasion. *Journal of Personality and Social Psychology*, *37*, 1387-1397. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.37.8.1387>

- Check, J. V. P., Malamuth, N. M., Elias, B., & Barton, S. A. (1985). On hostile ground. *Psychology Today*, 56-61.
- Cheng, C. M., & Chartrand, T. L. (2003). Self-monitoring without awareness: Using mimicry as a nonconscious affiliation strategy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 1170-1179. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.85.6.1170>
- Cialdini, R. B. (2009). *Influence: Science and Practice* (5. utg.). Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Cialdini, R. B. & Goldstein, N. J. (2004). Social influence: Compliance and conformity. *Annual Review of Psychology*, 55, 591-621. doi: <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.142015>
- Cialdini, R. B. & Trost, M. R. (1998). Social influence: Social norms, conformity, and compliance. I: D. T. Gilbert & S. T. Fiske (red.), *The Handbook of Social Psychology*, Vol. 2 (4. utg., s. 151-192). Boston: McGraw-Hill.
- Clarke, V., Braun, V. & Hayfield, N. (2015). *Thematic Analysis i Qualitative Psychology*, Smith, J.A. (red.). London: Sage Publications Ltd.
- Darley, J. M., & Latane, B. (1970). Norms and normative behavior: Field studies of social interdependence. I: J. Macaulay & L. Berekowitz (red.), *Altruism and Helping Behavior*. New York: Academic Press.
- Davis, M. H., Conklin, L., Smith, A., & Luce, C. (1996). The effect of perspective taking on the cognitive representation of persons: A merging of selv and other. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 713-726. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.70.4.713>
- DePaulo, B. M., Nadler, A., & Fisher, J. D. (1983). *New Directions in Helping: Vol. 2. Help Seeking*. New York: Academic Press.
- Douglas, W. (1984). Initial interaction scripts: When knowing is behaving. *Human Communication Research*, 11, 159-184. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1984.tb00045.x>
- Douglas, W. (1990). Uncertainty, information-seeking, and liking during initial interaction. *Western Journal of Speech Communication*, 54, 66-81. doi: <https://doi.org/10.1080/10570319009374325>
- Eagly, A. H. & Mladinic, A. (1994). Are people prejudice against women? Some answers from research on attitudes, gender stereotypes and judgments of competence. In W. Stroebe & M. Hewstone (red.), *European Review of Social Psychology*, 5, 1-35. New York: Wiley. doi: <https://doi.org/10.1080/14792779543000002>
- Epley, N. & Waytz, A. (2010). Mind perception. I S.T. Fiske, D. T. Gilbert & G. Lindzey (red.), *Handbook of Social Psychology*, Vol. 1 (5. utg., s. 498-541). Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc.
- Expósito, F., & Moya, M. (2005). Violence against women. In F. Expósito, & M. Moya (red.), *Aplicando la Psicología Social* (s. 201-227). Madrid, Spain: Pirámide
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7, 117-140.
- Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford: Stanford University Press.

- Fincham, F. D., & Emrey, R. E. (1988). Limited mental capacities and perceived control in attribution of responsibility. *British Journal of Social Psychology*, *27*, 193-207. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/j.2044-8309.1988.tb00819.x>
- Fiske, S. T. (2004). *Social Beings: A Core Motives Approach to Social Psychology*. New York: Wiley.
- Galinsky, A. D., Ku, G. & Wang, C. S. (2005). Perspective-taking: Fostering social bonds and facilitating social coordination. *Group Processes and Intergroup Relations*, *8*, 109-125. doi: <https://doi.org/10.1177/1368430205051060>
- Galinsky, A. D., Magee, J. C., Inesi, M. E., & Gruenfeld, D. H. (2006). Power and perspectives not taken. *Psychological Science*, *17*, 1068-1074. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2006.01824.x>
- Gawronski, B., & Bodenhausen, G. V. (2006). Associative and propositional processes in evaluation: An integrative review of implicit and explicit attitude change. *Psychological Bulletin*, *132*, 692-731. doi: 10.1037/0033-2909.132.5.692
- Gawronski, B. & Strack, F. (2004). On the propositional nature of cognitive consistency: Dissonance changes explicit, but not implicit attitudes. *Journal of Experimental Social Psychology*, *40*(4), 535-542. doi: 10.1016/j.jesp.2003.10.005
- Gelfand, M., Fitzgerald, L., & Drasgow, F. (1995). The structure of sexual harassment: A confirmatory analysis across cultures and settings. *Journal of Vocational Behaviour*, *47*, 164-177. doi: 10.1006/jvbe.1995.1033
- Gilbert, D.T., & Malone, P. S. (1995). The correspondence bias. *Psychological Bulletin*, *117*, 21-38. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.117.1.21>
- Gilovich, T., Savitsky, K., & Medvec, V. H. (1998). The illusion of transparency: Biased assessments of others' ability to read our emotional states. *Journal of Personality and Social Psychology*, *75*, 332-346. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.75.2.332>
- Glick P., & Fiske S. T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism, *Journal of Personality and Social Psychology*, *70*, 491-512. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.70.3.491>
- Glick, P., Diebold, J., Bailey-Werner, B., & Zhu, L. (1997). The two faces of Adam: Ambivalent sexism and polarized attitudes toward women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *23*, 1323-1334. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/01461672972312009>
- Glick, P., Fiske, S. T., Mladinic, A., Saiz, J. L., Abrams, D., Masser, B. ... López, W. L. (2000). Beyond Prejudice as Simple Antipathy: Hostile and Benevolent Sexism Across Cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, *79*(5), 763-775. doi: 10.1037//0022-3514.79.5.763
- Goldman, A. I. (2008). *Simulating Minds: The Philosophy, Psychology, and Neuroscience of Mindreading*. New York: Oxford University Press.
- Goldstein, N. J., Cialdini, R. B., & Griskevicius, V. (2008). A room with a viewpoint: Using social norms to motivate environmental conservation in hotels. *Journal of Consumer Research*, *35*, 472-482. doi: <http://dx.doi.org/10.1086/586910>
- Goodman L. A., Koss, M. P., Fitzgerald, L. F., Russo, N. F., & Keita, G. P. (1993). Male violence against women: Current research and future directions. *American Psychologist*, *48*, 1054-1058. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.48.10.1054>

- Gouldner, A. W. (1960). The norm of reciprocity: A preliminary statement. *American Sociological Review*, 25, 161-178. URL: <https://www.jstor.org/stable/2092623>
- Gray, H. M., Gray, K., & Wegner, D. M. (2007). Dimensions of mind perception. *Science*, 315, 619. doi: 10.1126/science.1134475
- Greenwald, A. F., Carnot, C. G., Beach, R. & Young, B. (1987). Increasing voting behavior by asking people if they expect to vote. *Journal of Applied Psychology*, 72, 315-318. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.72.2.315>
- Griskevicius, V., Goldstein, N. J., Mortensen, C. R., Cialdini, R. B., & Kendrick, D. T. (2006). Going along versus going alone: When fundamental motives facilitate strategic (non)conformity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(2), 281-294. doi: 10.1037/0022-3514.91.2.281
- Griskevicius, V., Goldstein, N. J., Mortensen, C. R., Sundie, J. M., Cialdini, R. B., & Kendrick, D. T. (2009). Fear and loving in Las Vegas: Evolution, emotion and persuasion. *Journal of Marketing Research*, 46, 384-395. Doi: 10.1509/jmkr.46.3.384
- Gruenfeld, D. H., Inesi, M. E., Magee, J. C., & Galinsky, A. D. (2008). Power and the objectification of social targets. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95, 111-127. doi: 10.1037/0022-3514.95.1.111
- Guttentag, M. & Secord, P. (1983). *Too Many Women?* Beverly Hills, CA: Sage.
- Hall, J. A. & Andrzejewski, S. A. (2008). Who draws accurate first impressions? Personal correlates of sensitivity to nonverbal cues. In N. Ambady & J. Skowronski (red.), *First Impressions* (s. 87-106). New York: Guildford Press.
- Heider, F. (1958). *The Psychology of Interpersonal Relations*. New York: Wiley.
- Herrera, M. C., Herrera, A. & Expósito, F. (2018) To confront versus not to confront: Women's perception of sexual harassment. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 11(1), 1-7. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ejpal.2017.04.002>
- Herrera, M. C., Herrera, A. Expósito, F. (2014). Stop Harassment! Men's reactions to victims' confrontation. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 6, 45-52. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ejpal.2014.06.006>
- Hobfoll, S. E. (2001). The influence of culture, community, and the nested-self in the stress process. *Applied Psychology: An International Review*, 50, 337-421. doi: <https://doi.org/10.1111/1464-0597.00062>
- Hogue, T. E., & Pebbles, J. (1997). The influence of remorse, intent and attitudes toward sex offenders on judgments of a rapist. *Psychology, Crime, & Law*, 3, 249-259. doi: <https://doi.org/10.1080/10683169708410821>
- Hotelling K. & Zuber, B. A. (1997). Feminist issues in sexual harassment. I W. O'Donohue (red.), *Sexual harassment: Theory, research and treatment* (s. 99-108). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon I M. C. Herrera, A. Herrera, F. Expósito. Stop Harassment! Men's reactions to victims' confrontation. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 6, 45-52.
- Howard, D. J. (1990). The influence of verbal responses to common greetings on compliance behavior: The foot-in-the-mouth effect. *Journal of Applied Social Psychology*, 20, 1185-1196. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1559-1816.1990.tb00399.x>

- Howitt, D. (2013). *Introduction to Qualitative Methods in Psychology* (2.utg). Harlow: Pearson Education Limited.
- Jones T. S. & Remland, M. S. (1992). Sources of variability in perception of and responses to sexual harassment. *Sex Roles*, 27, 121-142. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/BF00290013>
- Jost, J. T. (2006). The end of the end of ideology. *American Psychologist*, 61, 651-670. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.61.7.651>
- Kagan, J. (1972). Motives and development. *Journal of Personality and Social Psychology*, 22, 51-66. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/h0032356>
- Kelley, H. H. (1967). Attribution theory in social psychology. *Nebraska Symposium on Motivation*, 15, 192-238.
- Kelley, H. H. (1973). The process of causal attribution. *American Psychologist*, 28(2), 107-128. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/h0034225>
- Kelln, B. R. C., & Ellard, J. H. (1999). An equity theory analysis of the impact of forgiveness and retribution on transgressor compliance. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 864-872. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/0146167299025007008>
- Keltner, D. & Robinson, R. J. (1997). Defending the status quo: Power and bias in social conflict. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 1066-1077. doi: <https://doi.org/10.1177/01461672972310007>
- Keysar, B., & Barr, D. J. (2002). Self anchoring in conversation: Why language users do not do what they "should". I T. Gilovich, D. W. Griffin & D. Kahneman (red.), *Heuristics and Biases: The Psychology of Intuitive Judgement* (s. 150-166). New York: Cambridge University Press.
- Kilianski, S. & Rudman, L. A. (1998). Wanting it both ways: Do women approve of benevolent sexism? *Sex Roles*, 39, 133-147.
- Kleinke, C. L., Wallis, R., & Stadler, K. (1992). Evaluation of rapist as a function of expressed intent and remorse. *Journal of Social Psychology*, 132, 525-537. doi: [10.1080/00224545.1992.9924732](https://doi.org/10.1080/00224545.1992.9924732)
- Koss M. P., Goodman, L. A., Browne, A., Fitzgerald, L. F., Keita, G. P. & Russo, N. F. (1994). *No safe haven: Male violence against women at home, at work, and in the community*. Washington DC, American Psychological Association. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/10156-000>
- Kozak, M. N., Czipri, A., Felczak, J., & Correll, J. (2009). Friend or foe? Mind attribution as a function of perceived outgroup threat. Upublisert manuskript, Pace University, New York. I S.T. Fiske, D. T. Gilbert & G. Lindzey (red.), *Handbook of Social Psychology, Vol. 1* (5. utg., s. 498-541). Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc.
- Krech, D. & Crutchfield, R. S. (1948). *Theories and problems of social psychology*. New York: McGraw-Hill. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/10024-000>
- Kruger, J., Epley, N., Parker, J., & Ng, Z. (2005). Egocentrism over e-mail: Can people communicate as well as they think? *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 925-936. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.89.6.925>
- Langlois, J. H., Kalakanis, A., Rubenstein, A. J., Larson, A., Hallam, M., & Smooth, M.

- (2000). Maxims or myths of beauty: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 126, 390-423. doi: 10.1037//0033-2909.126.3.390
- Leary, M. R. (1995). *Self-presentation: Impression management and interpersonal behavior*. Madison, WI: Brown & Benchmark.
- Lonsway, K. A., Cortina, L. M., Magley, V. J. (2008). Sexual harassment mythology: Definition, conceptualization, and measurement. *Sex Roles*, 58, 599-615. doi: 10.1007/s11199-007-9367-1
- Likestillings- og diskrimineringsloven (2017). Lov om likestilling og forbud mot diskriminering. (LOV-2017-12-19-115). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/2017-06-16-51>
- Lynn, M. (1991). Scarcity effects on value: A quantitative review of the commodity theory literature. *Psychology and Marketing*, 8, 43-57. doi: <http://dx.doi.org/10.1002/mar.4220080105>
- Lynn, M. (1992). Scarcity's enhancement of desirability: The role of naive economic theories. *Basic and Applied Social Psychology*, 13, 67-78. doi: http://dx.doi.org/10.1207/s15324834basp1301_6
- Malle, B. F. (1999). How people explain behavior: A new theoretical framework. *Personality and Social Psychology Review*, 3, 23-48. doi: https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0301_2
- McKensie, C. R. M., & Chase, V. M. (2010). Why rare things are precious: The importance of rarity in lay inference. I: P. M. Todd, G. Gigerenzer, & The ABC Research Groups (red.), *Ecological Rationality: Intelligence in the World*. Oxford, UK, Oxford University Press.
- Merton, R. K. (1948). The self-fulfilling prophecy. *Antioch Review*, 8, 193-210. doi: <http://dx.doi.org/10.2307/4609267>
- Miller, C. T. (1984). Self-schemas, gender, and social comparison: A clarification of the related attributes hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 1222-1229. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.46.6.1222>
- Newcomb, T. M. (1953). An approach to the study of communicative acts. *Psychological Review*, 60(6), 393-404. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/h0063098>
- Nordvik, H. (2005). Personlighetstrekk: deres art og antall. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 42(11), 994-997.
- Olson, J. M., Roese, N. J., & Zanna, M.P. (1996). Expectancies. In E. T. Higgins & A. W. Kruglanski (red.), *Social Psychology: Handbook of Basic Principles* (s. 211-238). New York: Guildford Press.
- Orgeret, K. S. (2019, 12. februar). Metoo. I Store norske leksikon. Hentet 10. mars 2019 fra <https://snl.no/metoo>.
- Page, T. E. & Pina. A. (2018). Moral disengagement and self-reported harassment proclivity in men: the mediating effects on moral judgement and emotions. *Journal of Sexual Aggression*, doi: 10.1080/13552600.2018.1440089
- Park, J. H., & Schaller, M. (2005). Does attitude similarity serve as a heuristic cue for kinship? Evidence of an implicit cognitive association. *Evolution and Human Behavior*, 26, 158-170. doi: <https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2004.08.013>
- Petterson, T. (2008). *Unga sjunga med de gamla: En jämförande analys av värderingar och*

- uppfattningar om demokrati och politik bland blivande vuxna från 24 länder.* (SKB Rapport R- 08-53). Hentet fra: <http://www.skb.se/upload/publications/pdf/R-08-53.pdf>
- Pickett, C. L., Gardner, W. L., & Knowles, M. (2004). Getting a cue: The need to belong and enhanced sensitivity to social cues. *Personality and Social Bulletin*, *30*, 1095-1107. doi: <https://doi.org/10.1177/0146167203262085>
- Pilluta, M. M., Malhotra, D., & Murningham, K. (2003). Attributions of trust and the calculus of reciprocity. *Journal of Experimental Social Psychology*, *39*, 448-455. doi: 10.1016/S0022-1031(03)00015-5
- Pina, A., Gannon, T. A. & Saunders, B. (2009). An overview of the literature on sexual harassment: Perpetrator, theory, and treatment issues, *Aggression and Violent Behaviour*, *14*, 126-138. doi: 10.1016/j.avb.2009.01.002
- Platow, M. J., Haslam, S. A., Both, B., Chew, I., Cuddon, M., Goharpey, N. ... Grace, D. M. (2005). "It's not funny if *they're* laughing": Self-categorization, social influence, and responses to canned laughter. *Journal of Experimental Social Psychology*, *41*, 542-550. doi:10.1016/j.jesp.2004.09.005
- Pryor J. B. (1987). Sexual harassment proclivities in men. *Sex Roles*, *17*, 269-290. doi: <https://doi.org/10.1007/BF00288453>
- Pryor, J. B. (1995). The phenomenology of sexual harassment: Why does sexual behavior bother people in the workplace? *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, *47*, 160-168. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/1061-4087.47.3.160>
- Pryor, J. B., Giedd, J. L., & Williams, K. B. (1995). A social psychological model for predicting sexual harassment. *Journal of Social Issues*, *51*, 69-84. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-4560.1995.tb01309.x>
- Quinn, B. A. (2002). Sexual harassment and masculinity: The power and meaning of "girl watching". *Gender & Society*, *16*, 386-402. doi: <https://doi.org/10.1177/0891243202016003007>
- Regan, D. T. (1971). Effects of a favor and liking on compliance. *Journal of Experimental Social Psychology*, *7*, 627-639. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/0022-1031\(71\)90025-4](http://dx.doi.org/10.1016/0022-1031(71)90025-4)
- Riley, D., & Eckenrode, J. (1986). Social ties: Subgroup differences in costs and benefits. *Journal of Personality and Social Psychology*, *51*, 770-778. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.51.4.770>
- Roberts, C. F. & Golding, S. L. (1991). The social construction of criminal responsibility and insanity. *Law and Human Behavior*, *15*(4), 349-376. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/BF02074076>
- Rosenthal, R. & Jacobson, L. (1968). Pygmalion in the classroom. *The Urban Review*, *3*(1), 16-20. doi: <https://doi.org/10.1007/BF02322211>
- Ross, L. (1977). The intuitive psychologist and his shortcomings. I. L. Berkowitz (red.), *Advances in Experimental Social Psychology* (s. 173-220). New York: Academic Press.
- Ross, L. & Ward, A. (1996). Naïv realism: Implications for social conflict and misunderstanding. I T. Brown, E.. Reed, & E. Turiel (red.), *Values and knowledge* (s. 103-135). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Rosset, E. (2008). It's no accident: Our bias for intentional explanations. *Cognition*, *108*, 771-

780. doi: 10.1016/j.cognition.2008.07.001.
- Rudman, L. A. (1998). Self-promotion as a risk factor for women: The costs and benefits of counterstereotypical impression management. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 629-645. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.74.3.629>
- Rudman, L. A. & Glick, P. (2001). Prescriptive gender stereotypes and backlash toward agentic women. *Journal of Social Issues*, 57, 743-762. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/0022-4537.00239>
- Rudman L. A. W., & Glick, P. (1999). Feminized management and backlash toward agentic women: The hidden cost women of kinder, gender image of middle-managers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(5), 1004-1010. doi: 10.1037/0022-3514.77.5.1004
- Ruscher, J. B. & Fiske, S. T. (1990). Interpersonal competition can cause individuating processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 832-843. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.58.5.832>
- Sakalli-Urgulu N., & Glick, P. (2003). Ambivalent sexism and attitudes towards women who engage in premarital sex in Turkey. *The Journal of Sex Research*, 40, 296-302. doi: 10.1080/00224490309552194
- Seksualisere. (u.å.). I Det Norske Akademis Ordbok. Hentet 20.01.2019 fra <https://www.naob.no/ordbok/seksualisere>
- Seksuell. (u.å.). I Det Norske Akademis Ordbok. Hentet 20.01.2019 fra <https://www.naob.no/ordbok/seksuell>
- Sexual. (u.å.) I Oxford Dictionaries. Hentet 20.01.2019 fra <https://en.oxforddictionaries.com/definition/sexual>
- Sexualized. (u.å.) I Oxford Dictionaries. Hentet 20.01.2019 fra <https://en.oxforddictionaries.com/definition/sexualize>
- Sletteland, A. & Helseth, H. (2018). *Det jeg skulle sagt: Håndbok mot seksuell trakassering*. Oslo: Forlaget Manifest
- Svardal, F. (2018, 8. juni). Holdning, *Store Norske Leksikon*. Hentet 20.03.2019 fra <https://snl.no/holdning>
- Tavris, C. & Wade, C. (1984). *The longest war* (2.utg). San Diego, CA: Harcourt Brace Jovanovich
- Tversky, A. & Kahneman, D. (1981). The framing of decisions and psychology of choice. *Science*, 211(4481), 453-458. doi: 10.1126/science.7455683
- Van Kleef, G. A., Oveis, C., Van der Löwe, I., LuoKogan, A., Goetz, J., & Keltner, D., (2009). Power, distress, and compassion: Turning a blind eye to suffering of others. *Psychological Science*, 19, 1315-1322. doi: 10.1111/j.1467-9280.2008.02241.x.
- Vohs, K. D., & Schooler, J. W. (2008). The value of believing in free will: Encouraging a belief in determinism increases cheating. *Psychological Science*, 19, 49-54. doi: 10.1111/j.1467-9280.2008.02045.x.
- Waytz, A., Morewedge, C. K., Epley, N., Monteleone, G., Gao, J.-H., & Cacioppo, J. T., (2010). Making sense by making sentient: effectance motivation increases anthropomorphism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 99(3), 410-435. doi: 10.1037/a0020240

- West, C. & Zimmermann, D. H. (1987). Doing gender. *Gender & Society, 1*, 125-151. doi: <https://doi.org/10.1177/0891243287001002002>
- Whatley, M. A., Webster, M. J., Smith, R. H., & Rhodes, A. (1999). The effect of a factor on public and private compliance: How internalized is the norm of reciprocity? *Basic and Applied Social Psychology, 21*, 251-259. doi: https://doi.org/10.1207/S15324834BASP2103_8
- White, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review, 66*, 297-331. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/h0040934>
- Winter, K., Spengler, S., Bempohl, F., Singer, T., & Kanske, P. (2017). Social cognition in aggressive offenders: Impaired empathy, but intact theory of mind. *Scientific reports, 7*(670). doi: 10.1038/s41598-017-00745-0
- Zillmann, D., & Weaver, J. B. (1989). Pornography and men's callousness toward women. I D. Zillmann & J. Bryant (red.), *Pornography: Research Advances and Policy Considerations* (s. 95-125). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Zippel, K. (2006). *The Politics of Sexual Harassment: A Comparative Study of the US, the European Union and Germany*. New York, NY: Cambridge University Press. doi: https://doi.org/10.1111/j.1467-9515.2006.00505_3.x

Vedlegg

Vedlegg A: Intervjuguide

DEL 2: INTERVJU

Definisjon

Kommentar til intervjuer om de to kommende spørsmål: Svaret vil kunne påvirke ordvalget i resten av intervjuet.

Hvordan mener du man kan definere "seksuell atferd"?

Hvordan mener du man kan definere "seksualisert atferd"?

Kommentar til intervjuer om de to kommende spørsmål: Vent på svar og ta deretter utgangspunkt i eksemplene fra Guttman-skalaen de fylte ut innledningsvis som hjelp til refleksjon.

Hva mener du man kan definere som *akseptabel* seksuell/seksualisert atferd?

Hva mener du man kan definere som *uakseptabel* seksuell/seksualisert atferd?

Hva påvirker

Hva tenker du at kan påvirke hvorvidt seksuell/seksualisert atferd oppleves som akseptabel eller uakseptabel?

Eksempler som intervjuer kan markere hvis svaret gis, eksemplene skal ikke spørres aktivt:

- Relasjon
- Makt/roller
- Alder(sforskjell)
- Setting/omgivelser
- Dagsform/humør
- Forventninger
- Tidsperspektiv
- Forventninger
- Opplevelse av personen som vil ha kontakt
- Annet

Tvilstilfeller/gråsoner

Hvilke spesielle situasjoner, omstendigheter eller faktorer kan skape *tvil* i om den seksualiserte/seksuelle atferden er akseptabel eller uakseptabel?

For hva slags spesifikk(e) atferd(er) kan det være spesielt vanskelig å vurdere eller avgjøre hvor vidt atferden skal oppfattes som akseptabel eller uakseptabel?

I slike situasjoner (som har blitt nevnt); hvor mener du grensen går?

Retningslinjer, normer og regler

Hva tenker du at gir oss retningslinjer eller råd for hva som er akseptabel og uakseptabel atferd?

Eksempler som intervjuer kan markere hvis svaret gis, eksemplene skal ikke spørres aktivt:

- Lovverk
- Lærere
- Foreldre
- Venner
- Jeg selv
- Annet

Hvordan tror du folk flest (på din alder) forholder seg til det de oppfatter som uakseptabel seksuell/seksualisert atferd?

Eksempler som intervjuer kan markere hvis svaret gis, eksemplene skal ikke spørres aktivt:

- Sier de ifra til motparten?
- Snakker de om opplevelser og erfaringer med en tredjepart?
- Holder de det for seg selv?
- Annet

Hvordan mener du økt medie- og samfunnsfokus (eksempelvis #metoo) har påvirket definisjonen av grensen mellom akseptabel og uakseptabel seksualisert atferd?

Mener du det er noen annet som er relevant for seksuell/seksualisert atferd som jeg ikke har fått med i dette intervjuet?

Har du andre kommentarer om innhold i dette intervjuet?

Tusen takk for at du tok deg tid til å delta og svare på spørsmål! Ønsker du og har du mulighet til å delta i en fokusgruppe om samme tematikk?

Vedlegg B: Selvbeskrivelsesskjema

DEL 1: SELVRAPPORTERING

Kan du fylle ut vedlagte skjema før vi starter intervjuet?

a) Hvordan vil du beskrive deg selv? Sett ett kryss per linje.

Sosialt engstelig ← () – () – () – () – () – () → Sosialt utadvendt

Aktiv ← () – () – () – () – () – () → Passiv

Emosjonell ← () – () – () – () – () – () → Rasjonell

Lukket ← () – () – () – () – () – () → Åpen

Vedkegg C: Situasjonsskjema

b) Hva mener du er akseptabelt?

Marker om det du oppfatter er greit eller ikke greit for hver beskrivelse nedenfor.

Se for deg at du observerer to personer, de er fremmede for deg og for hverandre. Ville du syntes det var **greit** eller **ikke greit** hvis den ene personen oppførte seg slik mot den andre?

Det du oppfatter:	Greit	Ikke greit
Personen gir den andre et blikk som signaliserer tiltrekning/oppmerksomhet		
Personen gir den andre et muntlig kompliment <i>uten</i> direkte koblinger til utseende, kropp, kjønn og/eller sex		
Personen på avstand gjør gester eller bruker kroppsspråk rettet mot den andre for å antyde ønske om fysisk kontakt		
Personen gir den andre et blikk rettet mot kroppsområder som bryst, skritt eller rumpe		
Personen gir den andre et muntlig kompliment <i>med</i> innhold koblet til kropp, utseende, og/eller sex		
Personen berører den andre på f.eks. arm, skulder, øvre del av rygg		
Personen berører den andre på f.eks. korsrygg, ansikt/hår, lår, rumpe		
Personen forsøker omfavne den andre		
Personen forsøker kysse den andre		
Personen kysser den andre		
Personen forsøker annen seksuell fysisk tilnærming uten samtykke		
Personen gjør annen seksuell fysisk tilnærming uten samtykke		

Vedlegg D: Rekrutteringsoppdrag

#metoo: Hvor går grensen?

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

I forbindelse med min hovedoppgave ved profesjonsstudiet i psykologi, NTNU, ønsker jeg å undersøke unge menneskers tanker og holdninger rundt **hvor grensen går for akseptabel og uakseptabel seksuell eller seksualisert atferd**. Jeg kommer ikke til å spørre om dine personlige erfaringer, du trenger derfor ikke å ha hatt #metoo-opplevelser eller tilsvarende selv. Jeg er interessert i dine *synspunkter, oppfatninger og refleksjoner* om hvor grensen går.

Deltakelse i undersøkelsen vil innebære et intervju på et tidspunkt som passer deg. Intervjuene gjennomføres fortløpende (mai-juni/september-oktober). Det er ønskelig at du som deltar er 20-26 år.

Alt datamateriale vil bli anonymisert og kan ikke knyttes til deg i hovedoppgaven. Jeg kommer ikke til å spørre om andre personopplysninger enn det du oppgir som kontaktinformasjon hvis du er interessert i å delta. Etter intervjuet vil du, hvis du ønsker, få mulighet til å delta i en fokusgruppe med samme tematikk. Prosjektet er godkjent av Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Interessert? Spørsmål? Ønsker du mer informasjon?

Ta kontakt med Line Bragstad: [e-post]

Vedlegg E: Informasjonsskriv gjennomføring

Hovedoppgave i profesjonsstudiet i psykologi 2018

Introduksjon av intervjuer

Jeg er psykologstudent ved NTNU, og skal skrive hovedoppgave om grenser for akseptabel og uakseptabel seksualisert eller seksuell atferd. Jeg er interessert i unge menneskers tanker, holdninger og refleksjoner rundt denne tematikken. Takk for at du er interessert i denne tematikken!

Informasjon om undersøkelsen

Deltakelsen i denne undersøkelsen er selvfølgelig frivillig og du kan trekke deg når du vil. Det finnes ingen korrekte eller feilaktige svar. Det jeg er interessert i er dine synspunkter og oppfatninger omkring denne tematikken. Datainnsamlingen består av to runder, der første runde består av et individuelt intervju, inkludert et selvrapporteringsskjema. Andre runde er en fokusgruppe der du inviteres til å delta hvis du ønsker og har mulighet til det. Jeg kommer til å spørre deg om dette etter dette intervjuet.

Jeg kommer til å ta opp alt som sies (enten med håndholdt opptaker eller fastmontert utstyr dersom vi er i et rom med slikt utstyr på Dragvoll) slik at jeg er sikker på at jeg får med meg alt for videre analyser av materialet. Opptaket vil oppbevares på en trygg måte, og vil bli slettet når prosjektet er ferdig, senest juni 2019. Det du sier vil bli anonymisert, og kommer ikke til å knyttes til deg som person i hovedoppgaven.

Prosjektet er godkjent av Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Er det noe du lurer på før vi starter?

Line Bragstad, psykologstudent

[epost]

Professor Britt-Marie Drottz Sjøberg, veileder

[epost]

Vedlegg F: Spørsmål til eventuell fokusgruppe

DEL 3: FOKUSGRUPPE

Informasjon til gruppa

- Takk for deltakelse
- Frivillighet
- Anonymitet
- Lydopptak
- Mulighet til å trekke seg
- Mulighet til å ikke svare på spørsmål når som helst

1. a) Hvordan definerer dere seksualisert eller seksuell atferd

b) Hva er/hvor ligger forskjellen?

2. Hvilken atferd er akseptabel?

3. Hvilken atferd er uakseptabel?

4. Hva kan påvirke hva som oppleves som uakseptabel og akseptabel atferd?

Vedlegg G: Prosjektbeskrivelse vedlagt søknad til NSD

Prosjektbeskrivelse hovedoppgave 2018

Line Bragstad

Tema

I lys av siste års fokus på seksuell trakassering i media og samfunnsdebatten er det interessant å undersøke hvorfor akkurat denne typen atferd stadig viser seg å være vanskelig å definere og forholde seg til for mange. Man kan hevde at bevisstheten om utbredelsen av seksuell trakassering har økt, men likevel har tilsynelatende samfunnet og enkeltindivider vanskeligheter med å finne ut hvor grensene går, bestemme hva som er akseptabelt, hva som ikke er det og hvor eventuelt gråsonen midt i mellom befinner seg. Det er også problematisk at definisjoner og lover i stor grad fokuserer på subjektive vurderinger på tross av et tydelig krav til bevisbyrde for domfellelse dersom hendelsen skulle forfølges rettslig. Konsekvensene og sanksjonene ved åpenhet om seksuell trakassering er derfor vanskelig å forutse for både den som utøver trakassering og offeret (Herrera, Herrera & Expósito, 2018).

Begrepet ”seksuell trakassering” ble introdusert som merkelapp på en type atferd i arbeidsliv og på arbeidsplass, og tradisjonell forskning på seksuell trakassering har derfor ofte fokusert på dette området og i hovedsak på atferd utført av menn mot kvinner (Zippel, 2006). I dag innebefatter imidlertid fenomenet hendelser og situasjoner under mange ulike forhold, både på jobb og i fritid. Forskning viser at seksuell trakassering også forekommer mellom likekjønnede og fra kvinner mot menn (Carstensen, 2016).

Som et bidrag til debatten i nåtid kan man undersøke hvilke refleksjoner unge voksne per i dag gjør seg om fenomenet og hvordan de selv forholder seg til det. Det er nærliggende å tro at mange ulike faktorer; individuelle, sosiale og kulturelle, ligger til grunn for vurderinger når det gjelder hva som er akseptabel seksuell atferd og ikke.

Jeg ønsker å kartlegge hvordan unge mennesker trekker grensen mellom akseptabel og uakseptabel seksuell atferd.

Mulig tittel og undertittel

Hvor går grensen?

- Hvordan skiller unge mennesker mellom akseptabel og uakseptabel seksuell atferd?

Problemformulering

- Hvordan skiller unge mennesker mellom akseptabel og uakseptabel seksuell atferd?

Design/Metode

Design. Jeg vil i undersøkelsen av problemstillingene benytte kvalitativ metode. Først vil jeg gjennomføre 10 semistrukturerte intervju, fem med menn, fem med kvinner. De samme deltakerne vil deretter delta i kjønnsdelte fokusgrupper, én gruppe for menn, én gruppe for kvinner.

I tillegg vil det rekrutteres 5-7 deltakere til en kjønnsblandet fokusgruppe som ikke skal gjennomføre individuelle intervjuer først men delta direkte i en enkelt fokusgruppe.

Alle deltakere vil i forkant av intervju bli bedt om å fylle ut et skjema som måler noen personlighetstrekk og/eller interpersonlige tendenser, dette for å få litt informasjon om utvalget – f.eks. hvorvidt de beskriver seg selv som utadvendte eller innadvendte. Akkurat hvilket skjema (eller utdrag fra skjema) dette blir er foreløpig ikke avklart, men målet er å bruke noe som ikke er for langt og omfattende men likevel gir en pekepinn på de faktorer som er relevant. Deretter blir deltakerne bedt om å rangere seksuell atferd langs et kontinuum fra akseptabelt til uakseptabelt, dette skal videre brukes som utgangspunkt for intervju og fokusgruppe.

Både intervjuguide til semistrukturert intervju, spørsmål til fokusgruppen samt kartleggingsskjema som benyttes innledningsvis legges ved søknad til NSD.

Analysemetode. Tematisk analyse basert på opptak og/eller transkribering av intervju og fokusgrupper. Tematisk analyse er en fleksibel metode som tilbyr konkrete verktøy for analyse av data. Planen er en induktiv og fortolkende tematisk analyse.

Forsøkspersoner/informanter

Utvalget skal bestå av både kvinner og menn i alderen 20-26, disse rekrutteres blant studenter ved NTNU. Sammenlagt 15-18 personer. Disse får tildelt et nummer istedenfor å benytte navn for å ivareta anonymiteten i datamaterialet. Utfylte skjema og skriftlig materiale vil oppbevares adskilt fra lydfiler fra intervju og fokusgruppe.

Deltakere vil få informasjon om tematikken for intervju og fokusgruppe før gjennomføring for mulighet til informert samtykke til deltakelse. Deltakere vil under hele

undersøkelsen ha muligheten til å trekke seg.

Det anses ikke nødvendig å søke REK siden undersøkelsen ikke berører helsespørsmål. Det må imidlertid søkes NSD for å få godkjenning mtp. innhenting og oppbevaring av data.

Gjennomføring av undersøkelsen

Gjennomføres ved NTNU Dragvoll i Trondheim mars-juni 2018.

Forespeilet leveringstidspunkt for hovedoppgaven er desember 2018.

Referanser

Carstensen, G. (2016) Sexual Harassment Reconsidered: The Forgotten Grey Zone, *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 24:4, 267-280, doi: 10.1080/08038740.2017.1292314

Herrera, M. C., Herrera, A., Expósito, F. (2018) To confront versus not to confront: Women's perception of sexual harassment. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 10:1, 1-7. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ejpal.2017.04.002>

Zippel, K. (2006). *The Politics of Sexual Harassment: A Comparative Study of the US, the European Union and Germany*. New York, NY: Cambridge University Press.

Vedlegg H: Antall responser per alternativ situasjonsskjema

a) Hva mener du er akseptabelt?

Marker om det du oppfatter er greit eller ikke greit for hver beskrivelse nedenfor.

*Se for deg at du observerer to personer, de er fremmede for deg og for hverandre. Ville du syntes det var **greit** eller **ikke greit** hvis den ene personen oppførte seg slik mot den andre?*

Det du oppfatter:	Greit	Ikke greit
Personen gir den andre et blikk som signaliserer tiltrekning/oppmerksomhet	7	
Personen gir den andre et muntlig kompliment <i>uten</i> direkte koblinger til utseende, kropp, kjønn og/eller sex	7	
Personen på avstand gjør gester eller bruker kroppsspråk rettet mot den andre for å antyde ønske om fysisk kontakt	3	4
Personen gir den andre et blikk rettet mot kroppsområder som bryst, skritt eller rumpe	2	5
Personen gir den andre et muntlig kompliment <i>med</i> innhold koblet til kropp, utseende, og/eller sex	1	6
Personen berører den andre på f.eks. arm, skulder, øvre del av rygg	6	1
Personen berører den andre på f.eks. korsrygg, ansikt/hår, lår, rumpe		7
Personen forsøker omfavne den andre		7
Personen forsøker kysse den andre		7
Personen kysser den andre		7
Personen forsøker annen seksuell fysisk tilnærming uten samtykke		7
Personen gjør annen seksuell fysisk tilnærming uten samtykke		7

